

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZELSANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM DERS KİTAPLARINDA KULLANILAN
RESİMLERİN 7-9 YAŞ ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRENME VE
YARATICILIKLARINA ETKİLERİ

Münevver Meltem YİGE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. FATİH BAŞBUĞ

Konya-2010

İçindekiler

Bilimsel Etik Sayfası	i
Tez Kabul Formu	ii
Önsöz	iii
Özet	iv
Summary	v
Görseller Listesi	vi
Giriş	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	1
1.3. Araştırmanın Amacı	1
1.4. Araştırmanın Önemi	2
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	5

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. İllüstrasyon'un Tarihçesi	6
2.1.1. Dünya Tarihinde İllüstrasyon'un Gelişimi	20
2.1.2. Türklerde Kitap Resimlemenin Tarihi ve Minyatür Çalışmaları	26
2.1.4. Cumhuriyet Dönemi Sonrası İllüstrasyon Sanatı	32
2.2. Grafik Sanatlar	34
2.3. İllüstrasyon'da Teknolojik Etkiler	36
2.4. Tasarım Elemanları	37
2.4.1. Çizgi	37
2.4.2. Renk	38
2.4.3. Doku	40
2.4.4. Biçim- Form	41
2.4.5. Boşluk- Doluluk	41
2.4.6. Leke-Işık- Gölge	41
2.5. Görsel Tasarım'ın İlkeleri	42
2.5.1. Görsel Devamlılık, Tekrar ve Ritim	42

2.5.2. Uyum-Uygunluk	43
2.5.3. Zıtlık-Karşıtlık	43
2.5.4. Boşluk-Doluluk	44
2.5.5. Ölçü	44
2.5.6. Oran-Orantı-Koram-Hiyerarşi-Sıradüzen	44
2.5.7. Vurgu ve Egemenlik	44
2.5.8. Denge	45
2.5.9. Birlik ve Bütünlük	45
2.6. İllüstrasyon Araçları	45
2.7. İllüstrasyon Türleri	48
2.7.1. Kültürel illüstrasyon	49
2.7.2. Teknik İllüstrasyon	50
2.7.3. Ticari Reklam İllüstrasyonları	51
2.7.4. Tıbbi İllüstrasyon	52
2.7.5. Bilgi Amaçlı İllüstrasyon	53
2.7.6. Yayın İllüstrasyonları	54
2.8. Resimli Kitaplar	54
2.9. Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları	63
2.9.1. Klasik Çocuk Edebiyatı Konuları	62
2.9.2. Çocuk Edebiyatında Dikkat Edilmesi Gereken tasarım Özellikleri..	67
2.10. Ders Kitapları	68
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3.1. Zeka Nedir?	74
3.2. Çoklu Zeka Kuramı	74
3.2.1. Bedensel Ve Kinestetik Zeka	75
3.2.2. Doğacı- Varoluşçu Zeka	76
3.2.3. Kişisel- İçsel Zeka	77
3.2.4. Kişiler arası- Sosyal Zeka	78
3.2.5. Müziksel- Ritmik Zeka	79
3.2.6. Sözel- Dilsel Zeka	80
3.2.7. Mantıksal- Matematiksel Zeka	81
3.2.8. Görsel- Uzamsal ve Mekansal Zeka	82

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. Yöntem	85
4.2. Örneklem	85
4.3. Araştırmanın Modeli	85
4.4. Verilerin Toplanması	86
4.5. Verilerin Analizi	88
4.6. Görüşmeler	89
4.6.1. Öğretmenlerin “ilköğretimde ders esnasında kullanılan kitaplardaki resimlerle öğretilmek istenen konular ne derece uyumlu?” sorusuna verdiği cevaplar.....	89
4.6.2. Öğretmenlerin” Kitap Kapakları çocuğun dikkatini çekecek nitelikte mi?” Sorusuna verdiği cevaplar.....	91
4.6.3. Öğretmenlerin “Kitaplarımızı Tanıyalım bölümündeki açıklama ve grafikleri öğrencinin anlayacağı seviyede buluyor musunuz? Sayfa tasarımı genel anlamıyla bütün içerisinde mi? Sorularına verdikleri yanıtlar.....	92
4.6.4. Öğretmenlerin “Kitaplarda diğer derslerle disiplinler arası etkileşim içinde olmaya yönelik faaliyetler verilmiş mi?” sorusuna verdikleri cevaplar.....	93
4.6.5. Öğretmenlerin “Kitaplarda kullanılan parçalar çocuğun seviyesine göre resmedilmiş mi?” sorusuna verdikleri cevaplar.....	94
4.6.6. Öğretmenlerin “Sayfa düzeni ve grafikler genel anlamıyla öğrencinin seviyesine uygun mu? Grafikler açık ve anlaşılır mı?” sorusuna verdiği yanıtlar.....	95
4.6.7. Öğretmenlerin “Kitaplardaki metinleri açıklarken Fotoğraf kullanımını resimlerden daha açıklayıcı buluyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar.....	96
4.6.8. Öğretmenlere sorulan “Kitaplardaki resim ve grafiklerin baskı kalitesi öğrenmeyi destekleyici yada engelleyici nitelikte mi?” sorusuna verdikleri yanıtlar.....	98
4.6.9. Öğretmenlere sorulan “Resimler için kullanılan açıklamalar açık ve anlaşılır mı?Resim-metin bütünlüğü var mı?” sorusuna verilen cevaplar.....	99

4.6.10. Öğretmelerin “Kullanılan resimler amaçla örtüşüyor mu?Öğrenmeye yardım edici mi?İlgiyi metne yoğunlaştırıyor mu?” sorularına verdikleri yanıtlar.....	100
4.6.11. Öğretmenlerin “Sizce sayfa tasarımında öğrenci beğenisi göz önünde bulundurulmuş mu?” sorusuna verdikleri yanıtlar	101
4.6.12. Öğretmenlerin “resimler çocuğun yaş grubu zeka ve algısına uygun mu?hayal güçlerini harekete geçirecek nitelikte mi?” sorularına verdikleri cevaplar.....	102
4.6.13. Öğretmenlerin “Genel anlamda yayınlanan kitapların çocuk eğitiminde daha etkin bir role sahip olması için ne gibi düzenlemelere gidilmeli?” sorusuna verilen cevaplar.....	104
4.7. Bulgular ve Yorumlar	106

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç	107
Öneriler	111
Kaynakça	112
Ekler	125
Özgeçmiş	152

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü**

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Münevver Meltem YİGE

**Adres: Alaaddin Keykubat Kampüsü 42079 KONYA Tel: 0 332 241 05 21-22
Fax: 0 332 241 05 24**

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Munever Meltem Yige
	Numarası	075217021003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Fatih Başbuğ
Tezin Adı	İlköğretim Ders Kitaplarında Kullanılan Resimlerin 7-9 Yaş Öğrencilerinin Öğrenme Ve Yaratıcılıklarına Etkileri	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan İlköğretim Ders Kitaplarında Kullanılan Resimlerin 7-9 Yaş Öğrencilerinin Öğrenme Ve Yaratıcılıklarına Etkileri başlıklı bu çalışma 16/06./2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
--------------------	--------------------	------

Dr.Fatih BAŞBUĞ	Danışman
-----------------	----------

Prof. Mezahir AVŞAR	Üye
---------------------	-----

Doç. Dr. Melek GÖKAY	Üye
----------------------	-----

ÖNSÖZ

Öğrencilerin okul yaşamlarının ilk yıllarından itibaren, öğrenmelerini destekleyici ve yardım edici bir materyal olan ders kitaplarının, geliştirilmesi amacıyla son yıllarda giderek artan sayıda araştırmalar yapılmaktadır. Kapak tasarımından, içeriğine kadar her aşaması titizlikle hazırlanmış bir ders kitabı, kalıcı ve etkili bir eğitim sağlanması açısından gereklidir.

Son yıllardaki okutulan ders kitaplarının gelişimi amacıyla yapılan çalışmalar, geçmişte yapılan çalışmalarla kıyaslandığında umut vericidir. Günümüzde üzerinde ağırlıklı durulan Çoklu Zekâ Kuramının bir gereği olan, derslerde farklı zekâ türlerine hitap etme gereksinimleriyle, kitaplardaki resimlemeler ve diğer görsel öğeler gittikçe önem kazanmaya başlamıştır. Araştırmamdaki amaç, ders kitaplarına kullanılan görsel öğelerin, öğrencinin eğitimine olan katkılarının, öğretmen görüşleri alınarak ortaya koyulmasıdır.

Araştırma sürecinde desteklerini benden esirgemeyen Sayın Danışmanım Dr. Fatih BAŞBUĞ' a ve daha öncesinde tezime katkısı bulunan Sayın Doç. Dr. Mehmet BAŞBUĞ' a, ve tüm bu süre zarfında sabırlarını ve desteklerini benden esirgemeyen başta annem ve babam olmak üzere tüm aileme ve yardımları bulunan tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Münevver Meltem YİGE

Konya, 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencin in	Adı Soyadı	Münevver Meltem YİGE	Numarası : 075217021003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi/ Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı	
	Danışmanı	Dr. Fatih BAŞBUĞ	
Tezin Adı	İLKÖĞRETİM DERS KİTAPLARINDA KULLANILAN RESİMLERİN 7-9 YAŞ ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRENME VE YARATICILIKLARINA ETKİLERİ		

ÖZET

Araştırmada, İlköğretim 1.kademe 1, 2 ve 3. sınıflarda okutulan ders kitaplarında, öğrencinin metni anlaması ve öğrenmenin kolaylaştırılması amacıyla kullanılan resim- grafik ve diğer görsel öğelerin, öğrencinin eğitimine olan katkılarının araştırılması amaçlanmıştır. Farklı okullardaki öğretmenlerin, kitaplar hakkındaki görüşleri, eğitim sürecinde öğrenciye en yakın olmaları ve süreçte birebir bulunmaları sebebiyle önemlidir. Nitel araştırma yöntemindeki temel veri toplama araçlarından birisi olan görüşme yöntemi bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Araştırmanın evreni; MEB tarafından onaylanarak, ilköğretim okullarında öğrencinin kullanımına sunulan, ders kitaplarıdır. Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi ve Müzik kitaplarında kullanılan illüstrasyonların ve sayfa tasarımları, öğretmenlere sorulan soruların temelini oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, Derslerde okutulan kitapların tasarımlarının daha ince bir süzgeçten geçirilmesi ve tasarım aşamasında daha profesyonel kişilerle çalışılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin sonucunda, bu alandaki tüm görüş ve öneriler sonuç kısmında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İllüstrasyon, Ders Kitapları, Minyatür, Görüşme.

**Adres: Alaaddin Keykubat Kampüsü 42079 KONYA Tel: 0 332 241 05 21-22
Fax: 0 332 241 05 24**

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrenci n	Adı Soyadı	Münevver Meltem YİGE	Numarası: 075217021003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi/ Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı	
	Danışmanı	Dr. Fatih BAŞBUĞ	
Tezin Adı		THE AFFECTION OF PICTURES THAT ARE USED AT PRIMARY EDUCATION COURSE BOOKS TO LEARNING AND CREATIVENESS OF 7-9 YEARS STUDENTS	

SUMMARY

In this study, researching the affection of pictures, graphics and other visual elements that are used at primary education, 1st phase 1, 2, and 3 year students' course books to make understand the text of students and make easy their learning has been aimed. The views of teachers in different schools about the course books are very important due to being the closest to the student in education period and being one to one in this period. The negotiation method which is one of basic data gathering tools in qualitative method composes the base of this study.

The universe of the study is course books that were approved by Ministry of National Education and presented to be using of primary education schools' students. The illustrations and page designs that are used at Turkish, Mathematics, and Science of Life and Music course books compose the base of questions that are asked to the teachers. According to availed results, it has been occurred that the design of applied course books must be fine filtered and at design phase, more professional people must be employed.

At the end of negotiations with teachers, all views and suggestions in this field have been considered in conclusion section.

Key Words: Illustration, Course Books, Miniature, Interview.

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel-1 Holbein'in Ölülerin Dansı	7
Görsel-2 Dürer'in "Revelationes Sancte" İllüstrasyonu.....	7
Görsel-3 İhap Hulusi Görey'in Çalışmalarından Örnekler.....	8
Görsel-4 Marcel Marlier'in Çalışmalarına bir örnek.....	12
Görsel-5 Sümer Resim Yazısı Örneği	13
Görsel-6 Mısır Hiyeroglif Örneği.....	13
Görsel-7 Eski Çin Yazı Örneği.....	14
Görsel-8 Blok Kitap Sayfası Örneği.....	16
Görsel-9 The Book Of Kells Kitabından Örnek Sayfalar.....	21
Görsel-9 Bizans Minyatür Örneği.....	21
Görsel-11 Johannes Person Tripartito'nun Kitabından Sayfa Örnekleri.....	22
Görsel-12 Charles Joseph Hullmandel'in Çalışmalarına Bir Örnek.....	23
Görsel -13 Owen Jones'un Çalışmalarına Bir Örnek.....	23
Görsel-14 Mısır Hiyerogliflerinden Bir Örnek.....	24
Görsel-15 Yunan Vazosu Örneği.....	24
Görsel-16 Herakles'in Lahiti.....	24
Görsel-17 Seymour'un Dickens'e Yaptığı Kitap Kapağı Örneği.....	26
Görsel-18 Çeşitli Minyatür Örnekleri.....	26
Görsel-19 Maniherizm Dinine Ait Bir Minyatür.....	27
Görsel-20 Ebul-izzel-Cezeri'nin el-Hıyel el-Hendesiye Kitabından Bir Çizim..	28
Görsel-21 Padişah'ın Günlük Yaşamını Sahneleyen Minyatür Örnekleri.....	31
Görsel-22 Münif Fehim Özerman Çalışmalarına Bir Örnek.....	33
Görsel-23 İhap Hulusi Görey'in Afiş Çalışmalarına Örnekler.....	35
Görsel-24 Dijital Ortamda Oluşturulmuş Çocuk Kitabı Resimleme Örneği.....	36
Görsel-25 Kültürel İllüstrasyon Çalışması Örneği.....	49
Görsel-26 Joseph Strutt'un Çalışmasına Bir Örnek.....	49
Görsel-27 Robert Anning Bell'in Çalışmalarına Bir Örnek.....	50
Görsel-28 Walter Hood Fitch İllüstrasyonuna Bir Örnek.....	50
Görsel-29 Ticari İllüstrasyon Örnekleri.....	51

Görsel-30 Tıbbi İllüstrasyon Örneği.....	52
Görsel-31 Luis Haghe'nin İllüstrasyonlarına Bir Örnek.....	53
Görsel-32 Comenius Orbis Pictus Kitabından Sayfa Örnekleri.....	55
Görsel-33 George Cruikshank'ın Resimlediği Grimm Masalları'ndan Örnekler..	56
Görsel-34 Beatrix Potter'in Oluşturduğu Tavşan Peter Çizimlerine Örnekler...	56
Görsel-34 Edmund Evans'ın Önderliğinde Basılan Kitap Örneği.....	62

GİRİŞ

Yaşadığımız çağın bir gereksinimi olan teknolojiye ayak uydurma sürecinde, eğitim ve kültür açısından önemli bir materyal olan kitapların okunma sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Yurtiçi ya da yurtdışında yapılan bazı araştırmalarda, özellikle gelecek nesilleri temsil edecek olan çocukların dikkatlerini olumsuz şekilde etkileyen olayların, aynı zamanda eğitim süreçlerinin uzamasına da etki ettiği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Böylece kitap okuma ya da kaynak kullanımı konusunda teşvik edici çalışmaların azalmasıyla ve anlama becerisi konusunda öğrenmeye bağlı zorluklarla karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Bu durumda çocukları kitap okumaya özendirmek için, okuma materyallerinin geliştirilmesi, daha ilgi çekici hale getirilmesi ve çağın eğitim-öğretim sistemine uygun, anlaşılabilir olarak düzenlenmesi gereklidir.

Günümüzde küçük yaşlardan itibaren bilgisayar, televizyon, oyun konsolları gibi teknolojik araçların içerisinde büyüyen çocuğun geleneksel anlamda eğitim ve öğretimine katkı sağlayacak pek çok ürün desteği hazırlanmakta ve basılı kaynaklarla desteklenmektedir. Çağın gereklerine uygun olarak hazırlanan dijital ortam kaynakları, uluslararası düzeyde her ülke için değişik dillerde hazırlanmaktadır. Böylece anlaşılabilir ve kolay elde edilebilir bir bilgi dünyasının yardımıyla, daha geniş bir alanda bireylerin araştırma yapmalarına olanak sağlanmaktadır. Her ne kadar geleneksel olarak kullanılsa da vazgeçilmez olarak nitelendirilen ders kitapları, günümüzün en çok rağbet gören ve kullanılan bilgi materyallerinden biridir. Türkiye’de çeşitli zamanlarda eğitim alanında yapılan bilimsel toplantılarda ders kitaplarındaki eksiklikler ortaya konularak, geliştirici çözüm önerileri getirilmektedir. Bu araştırmada işlenen ana konu ders kitaplarında görülen illüstrasyonların resimsel anlamda eksikliklerinin tespit edilerek ortaya konulmasıdır. Buradan hareketle ders kitaplarının, diğer teknolojik materyallerle yarışabilecek hale getirilmesi için çalışmalar yapılması ve bu kitapların uluslararası ölçütlere uygun ve hitap ettiği kitlenin ihtiyaçlarına karşılık verebilecek düzeye getirilmesi amaçlanmıştır.

İlköğretim birinci kademedeki çocuk, farklı görsel materyaller karşısında gözle görülür tepkiler verebilmektedir. Özellikle kolay anlaşılabilir, renkli ve görsel zenginliği olan çalışmalar, öğrencilerin dikkatini çekmekte ve konunun daha iyi anlaşılabilmesine olanak sağlamaktadır. Araştırmanın temel konusu, ders kitaplarında kullanılan resimlerin birey eğitimi ve öğretimine yaptığı katkının araştırılması etrafında şekillendiği için problem durumunun ele alınmasında fayda vardır.

I. BÖLÜM

1.1. PROBLEM DURUMU

Okul yoluyla eğitim ve öğrenme başladığında, özellikle öğretimin ilk yıllarında görsel ve işitsel materyaller ön plana çıkmaktadır. Gelişim evrelerinden somut işlemler döneminde olan bir çocuk için ne kadar somut örnekler ortaya konulursa çocuğun anlaması o kadar kolaylaşmaktadır. Eğitimde kullanılan kitaplar da anlama ve kavramanın kolaylaştırılması için birincil kaynaklardır. İlköğretim somut işlemler dönemindeki bir öğrenciye, ders sırasında okutulan kitaplarda görsel ürünlerden ne kadar çok yararlanılırsa, öğrencinin anlama ve kavramasına o ölçüde yardımcı olunur. Çocuk gelişiminde ilerleyen dönemlerde kullanılan resimlerin tekniği, kullanım biçimi, kullanılan sayfa sayısı değişip, azalabilir. Çünkü ilerleyen yaş ve girilen soyut işlemler dönemiyle birlikte, öğrenci toplama işlemini karşısında elma resmini görmeden de yapabilecek kapasiteye gelecektir. Bununla beraber bu süreç içinde kullanılan farklı eğitim araçları sayesinde öğrenci farklı duyularını kullanarak, farklı alanlardaki zekâ gelişimine katkıda bulunacaktır. Böylece sadece sayısal zekâ ya da sözel zekâ türü yerine bu gün kabul edilen zekâ türlerinin tümünde gelişmiş tam bir birey karşımızda olacaktır.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

İlköğretim ders kitaplarında kullanılan resimlerin 7-9 yaş öğrencilerinin öğrenme ve yaratıcılıklarına etkileri nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim birinci kademe, 1. 2. ve 3. sınıflarda okuyan öğrencilere Öğretim yılı kapsamında okutulan ders kitaplarının içerdiği resimlerin incelenmesinin yanında bu resimlerin, öğrencilerin eğitimine, öğretilmek isteneni kolay kavramalarına yardımcı olup olmadığının ve öğrenmelerine olan katkılarının ne ölçüde olduğunun Sınıf, Resim ve Müzik öğretmenlerinin görüşleri alınarak incelenmesidir.

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Birçok insanda görsel materyallerin yazıya oranla daha geniş bir kitle tarafından daha kolay anlaşılacağı düşüncesi hâkimdir. Bunun yanı sıra birçok farklı ülkede farklı yabancı dillerin kullanıldığı fakat resim dilinin hiçbir değişime uğramadığı da söylenebilir. Okul döneminin ilk yıllarından itibaren ders kitapları öğrenci için vazgeçilmez bir kaynak görevi görmektedir. Bu durumda kitabın içeriğine ayrı bir önem verilmesi gerekmektedir. Eğer kullanılan illüstrasyonlar çocuğun ilgisini çekecek nitelikte olursa, bu durum çocuğu okumaya teşvik edecektir. Basım yayın tekniklerinin en ileri noktaya geldiği günümüzde yazılı materyallerin resimlerle beraber kullanılması sıklıkla görülen bir durumdur. Günümüzde çocuk kitaplarından gıda ambalajlarına, tiyatro afişlerinden reklâmlara kadar çok geniş bir alanda kullanılan yazılara resimlerin eşlik ettiği açıkça görülmektedir. Yazı çoğunlukla anlatım için tek başına yeterli olmayabilir. Daha etkili olmak ve geniş kitlelere hitap etmek için yazıyı görsel öğelerle zenginleştirmek gerekir. Böylece farklı alanlardaki iki etken olan resim ve metin bir araya gelerek olduklarından daha güçlü bir etkiye kavuşurlar.

Tek başına ya da yazıyla beraber kullanılan görsel materyaller, ilköğretim çağı çocukları için vazgeçilmez ve bir o kadar da sık karşılaşılan durum olarak ortaya çıkmaktadır. Görsel materyallerin, çeşitli illüstrasyonlarla desteklenmesi, bu alandaki çalışmaların sanatsal ve özgün kimliğinin de sorgulanmasını ya da çözümlenmesini gerekli hale getirmektedir. Özellikle ilköğretim kitaplarında ayrılmaz bir ikili olarak görülen resim ve metin ilişkisinin, öğrencinin öğrenme sürecindeki katkısı göz önüne alındığında, tasarım alanının ez az metin kadar önem kazandığı görülmektedir.

Bu araştırmayla, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde basılan ve ilköğretim okullarında ders kitabı olarak kullanılan materyallerin resim diliyle okuyucuya kazandırdığı etkiler incelenmiştir. Günümüz teknolojilerine bağlı olarak, içerik bakımından yazı dilinin resim diline dönüştüğü ders kitapları ve ilköğretim çağındaki çocukların genel olarak anlama ve kavrama becerilerine direk olarak hitap eden resim dili, çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Karşılıklı görüşmeler,

gözleme dayalı araştırma metoduyla beraber, çalışmanın önemini ortaya koyması açısından, bir delil niteliği taşımaktadır. Ayrıca grafik sanatların tasarım ve görsel dile dayalı anlatım metotlarının kitabı hazırlama aşamasında nasıl kullanıldığı, hangi programlardan yararlanılarak bilgisayar ve diğer teknolojik destekle ortaya konulduğunun da incelenmesi gerekmiştir. Böylece araştırmada bir başka boyut olan grafik sanatına da değinilmiş, tasarım ve çocukların gelişim düzeyi açısından, kullanılan resimler irdelenmiştir.

1.5. SINIRLILIKLAR

Çalışmanın araştırma sürecinde karşılaşılan sınırlılıklar;

- Araştırma sırasında görüşleri alınan öğretmenlerin ses kaydı alınması sırasında kendilerini baskı altında hissederek, bazı sorulara açık cevaplar verememiş olmaları,
- Görüşme sırasında kontrolün sağlanması açısından yaşanan sıkıntılar ve öğretmenin ayıracağı zamanın kısıtlı olması sebebiyle sürenin kısa tutulması,
- Görüşmenin sonuçlarının analizi aşamasında sayısal verilere dökmede güçlük çekilmesi,
- Gizliliğin ortadan kalkması sebebiyle bazı öğretmenlerin isim vermeyi ve ses kayıtlarının alınmasını reddederek sorulan soruları kâğıt üzerinde cevaplayarak araştırmaya katılmak istemeleri, olarak belirlenmiştir.

Her insanın geçmiş yaşantısından getirdiği bilgi birikimi, yaşanmışlıkları, çevresi, görsel zekâ seviyesi ve ruhsal durumu birbirinden farklıdır. Algıda seçicilik denen durumla da açıklanabilecek bu sınırlılık bazen verilmeye çalışılan ana fikrin aksine resimde başka noktalara yoğunlaşılmasını sağlar, dikkati başka yöne çeker ve okuyucuyu metinden uzaklaştırır. Küreselleşen dünyamızda en büyük başlıklardan birisi olan kültür de bu aşamada devreye girmektedir. Evrensel olarak kolayca algılanabilen bazı ortak temel bilgilerin dışında sadece bireyin yaşadığı topluma özgü

olan bilgi ve gerçekler bulunmaktadır. Bunlar o toplumun anlayacağı biçimde resimlenmiş metinle beraber sunulsa da diğer toplumların bu kültürü bilmeden gerekli bağlantıları sağlıklı şekilde yapmaları mümkün olamayacaktır.

Resimlemelerin, metinlerden daha evrensel olduğuna dair ortak bir kanı olmasına rağmen, kullanımlarında bazı sorunların varlığı göz ardı edilemez. Yukarıda bahsedilen bazı sınırlılıkları maddelerle göstermek gerekirse;

- Resimlemelerin etki alanı bazen bölge veya kültürle sınırlı kalabilmektedir,
- Resimlemelerde kullanılan görsel benzetmeler ve semboller evrensel değildir,
- Görsel açıdan yeterli bilgiye sahip olmayan bir kısım okur, görsel olarak yorumlama yapamayabilir
- Bazı düşünce ve fikirler görselleştirmeye uygun olmayabilir ya da görselleştirme açısından imkânsız olabilir.

1.6. TANIMLAR

Tanımlamalar Türk Dil Kurumu'nun resmi web sitesinde verilen açıklamalara göre yapılmıştır.

İllüstrasyon: Resimleme, kitap içerisindeki bir yazıyı açıklayan veya süsleyen resim.

Grafik: Bir olayın, niceliğin çeşitli durumlarını göstermeye veya birkaç şey arasında karşılaştırma yapmaya yarayan çizgilerden oluşmuş şekil, biçim, desen ya da çizgilerle gösterme.

Ders Kitabı: Bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan ya da seçilen herhangi bir kitap. Belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak salık verilen kitap.

Minyatür: Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.

Piktogram: Piktogram ya da piktograf bir eşyayı, bir objeyi, bir yeri, bir faaliyeti, bir kavramı resmetme yoluyla temsil eden semboldür.

Hiyeroglif: Resim- yazı.

Antropomorfizm: Tanrıyı insan biçiminde ve niteliğinde tasarlayan felsefe öğretisi

II. BÖLÜM

2.1. İLLÜSTRASYONUN TARİHÇESİ

İllüstrasyon; yazılı bir metni görsel öğelerle destekleyerek anlatım gücünü artırma sanatı olmasının yanı sıra başlık, metin, slogan gibi sözel unsurları görsel olarak betimleyerek okuyucu ya da izleyiciye sunan sanat dalıdır. İllüstrasyon, resim ve grafik tasarım alanlarını birbirine bağlayan grafik tasarımının en önemli alt dallarından biridir ve bir amaç ve proje doğrultusunda yapıldığı için genelde ticaridir (Becer,1995:135-145). İllüstrasyonla ilgili yapılan bir başka tanım ise; metinleri açıklayıcı tanımları güçlendirmek ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla yapılan, konulu resimlerdir (Tepecik,2002:79). Metnin içeriğindeki kilit noktaları görsel hale getirmeli, tiyatral ve sürprizli bir anlatı tarzında olmalıdır (McCannon, Thornton ve Williams,2008:11). Günümüzde çoğunlukla kullanılan görsel öğeler, fotoğraf gibi hazır materyallerin yanı sıra çeşitli grafik programlarından elde edilen el marifeti ve teknolojinin ortak ürünü eserlerden de oluşmaktadır. Fakat tarihsel olarak ilk kullanılmaya başlandığında, o günkü teknolojik şartların sonucu olarak elle yapılmış olan eserler de günümüzde mevcuttur. Daha sonra bahsedilecek illüstrasyon türleri günümüzde modadan, eğitime, reklamcılıktan, turizme kadar çok geniş bir yelpazede kullanılan bir sanat türü olmasına rağmen, etki gücü son yıllarda daha açıkça fark edilerek önemle üzerinde durulmaya başlanmıştır. Günümüzde grafik sanatının alt dallarından birisi olarak sanat alanında yerini alan illüstrasyon sanatı resim sanatı ve grafik sanatları arasında bir köprü görevi görmektedir. İllüstrasyon bazen tek başına da kullanılır. Bu gibi durumlarda doğrudan bir olayı anlatma kimliğine bürünür. Kullanılan elemanlar metinle kullanıldıklarından daha yoğun bir biçimde, anlatmak istedikleri amaç doğrultusunda kullanılırlar. Çünkü bu durumda onlara yardımcı olabilecek bir metin yoktur. Anlatılmak istenen ren, şekil ve biçimle anlatılmalıdır.

İllüstrasyon için getirilen bir başka yorum ise, en kısa açılımı ile konu anlatan resim olduğu yönündedir. Şekilden ziyade nesneye dikkat çeken bir çizim, resim, fotoğraf veya herhangi bir sanat eseridir. Amacı, sanattan ziyade, bir konuyu anlatmaya yardımcı olmaktır. Antik mağara resimlerinden, günümüzde gazetelerde

çizilen karikatürlere kadar farklı illüstrasyon örnekleri vardır. İllüstrasyon Grafik sanatının ayrılmaz bir parçası ve son yıllarda hızla gelişme ve ilerleme gösteren bir koludur (“sanal-1”,2009).

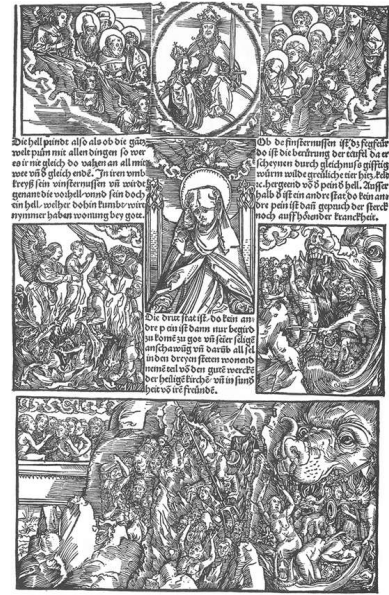
Sanat, görsel okur-yazarlığı olumlu yönde geliştiren ve insanlar arasındaki iletişimi sağlayan bir araç konumundadır. Sanat eserinin farklılığının anlaşılmasında estetik; sanatın doğasını, anlamını, değerini bulmaya çalışarak, sanat eserlerinin daha iyi anlaşılmasına, sanat eserinin değerlendirilmesine ve eser hakkında karar vermenin geliştirilmesine yardım eder (Gökay, 1998). Bu bilgilerin ışığında metinlere bağlı olarak kullanılan illüstrasyonlar ise daha çok kitap içi metinlerin açıklayıcı tanımlarını güçlendirmek ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla yapılan, konulu resimler olarak tanımlanabilir. Sanat çalışmalarında bir uzmanlık alanı olarak yerini almıştır (Tepecik,2002: 79).

Çizilen resimler, metinde geçmeyen ayrıntılara yer verebilir yada metnin içeriğine yüzeysel bir bakış açısı sunabilir. Bundan dolayı metnin vermek istediği ana mesaj kadar önemli olan tek şey kitabın kendisidir (McCannon,Thornton ve Williams,2008:11).

Görsel-1 Holbein’in Ölülerin Dansı

Görsel-2 Dürer'in “Revelationes Sancte” İllüstrasyonu

Dünya üzerinde bugünkü anlamıyla kullanılan illüstrasyon, kitap, dergi veya kâğıtlara basılma amacıyla tasarlanmaktadır. Yazılara eşlik etmesi için yapılan bu tür tasarımlar, yazı sanatının kendi tarihi kadar eskidir. İllüstrasyon sanatı ya da günümüzdeki anlamıyla ayrı bir sanat dalı olarak illüstrasyonun varlığı, resimli gazeteciliğin gelişmeye başlamasıyla aynı döneme dayanmaktadır (Pennel,1895:7).

Sanat tarihi içerisinde birkaç büyük sanatçı, sonsuza dek bahsedilecek önemli illüstrasyonlar vermişlerdir. Dürer ve Holbein bu sanatçılardan sadece ikisi olmakla beraber, başarılı oldukları birçok sanat alanının içerisinde, illüstrasyondan hiçbir zaman tamamıyla vazgeçmemişlerdir (Pennel,1895:8). Türkiye'ye baktığımız zaman illüstrasyonun Türkiye'deki ilk uygulayıcısı İhap Hulusi Görey'dir.

Görsel-3 İhap Hulusi Görey'in Çalışmalarından Örnekler

İşler (2003) başarılı bir illüstrasyon çalışmasında bulunması gereken genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır;

- Her illüstrasyon, birlikte kullanıldığı metnin içeriği ile örtüşen bir mesaj içermelidir.

- İllüstrasyonda belli bir sıra düzeni içerisinde yer alan mesajların dizilişi hedef kitlenin yaşına, zekâsına ve algılama kabiliyetine uygun olmalıdır.
- Ders kitaplarında kullanılan illüstrasyonların alışılmış imgeler içermesi önerilmektedir. Bunun sebebi insanların bildikleri nesnelere resim içinde gördükleri zaman daha iyi anlamalarıdır.
- İllüstre ederken gerçeğe yakın çizimlerin kullanılması anlamın açık ve anlaşılır olması bakımından önemlidir.
- İllüstrasyon ne kadar basit ve yalın olursa anlaşılması o kadar kolay olmaktadır. Gereksiz olduğu müddetçe detaydan kaçınılmalıdır. Detaylı çizimler mesajın iletilmesinde daha etkilidir diye bir şart yoktur.
- Figür ve objelerin oran orantısına dikkat edilmeli, gerekmedikçe abartma ve deformasyon kullanılmamalıdır.
- Vücut dilini karakterlerin üzerinde kullanmak resmi durağanlıktan çıkaracağı gibi metnin anlaşılmasına da yardımcı olur.
- İnsan psikolojisiyle yakından ilgili olan pozitif mesajlar içeren illüstrasyonlar kullanmak okuyucu üzerinde olumlu etkiler bırakacaktır. Kötünün yanlış olduğunu gösteren çizimler yerine iyinin yararlı olduğunu gösteren çizimler, okuyucunun daha olumlu yaklaşmasına sebep olmaktadır.
- Renk kullanımı en az çizimlerin kalitesi kadar önemlidir.

Pennell'e (1895) göre iyi bir illüstratör olmak için üç vazgeçilmez nitelik vardır. Öncelikle, sanatçı renklerle ne kadar çok çalışırsa o kadar iyi olur. Yazarın öngörüsüne göre yakın gelecekte renkler ucuz basılan dergi ve kitaplarda bile önemli bir rol üstleneceklerdir ki günümüzde bile bu durum açıkça görülmektedir. İkincil olarak sanatçı yağlı boya, suluboya, kalem, mürekkep, tebeşir gibi çeşitli malzeme kullanımının önemini tamamiyle anlamış olmalı ve tüm bu metotlarla kendini ifade edebilme gücüne sahip olmalıdır. Üçüncü ve en önemlisi olarak, yazarın eserindeki hayati ve karakteristik motifleri keşfedebilme ve bunu halkın da rahatça anlayabileceği biçimde ortaya koyabilme özelliğinin olmasıdır (Pennel,1895:14-16). Okuyucu tarafından dikkat edilen önemli unsurlardan biri de kullanılan karakterin

yaşanan olaylar karşısında değişen mimik ve jestleridir. Sanatçı metinde anlatılmak istenen konuyu ve verilmek istenen duyguları açık bir şekilde eserinde de verebilmelidir. Karakter çiziminde özellikle gözler ve ağız önemli bir yere sahiptir. Gözleri ufak çizgi değişimleriyle tamamen açarak şaşırılmış bir ifade vermek, ya da tamamen kısarak şüphelenmiş bir ifade çizmek mümkündür. Sadece yüz, duyguları ve hissedilene vermekte yetersiz kalabilir. Bu durumda vücut dili devreye girerek karakterin eşsiz kişiliğini okura yansıtmaya yardımcı olur. Gözlerle duyguları dışa vurmada sıklıkla kullanılan bir başka yöntem de noktaların kullanımınıdır. İfadeleri okuyucuya verme konusunda çözüm olarak sıklıkla kullanılan bu yöntem, maalesef ki üretebileceğiniz yüz ifadelerini sınırlar. Çizgi filmlerde kullanılan tarzda yapılan bu tür gözler yayıncılık alanında Mangalar ve Disney firmasının dışında pek tercih edilmezler (McCannon, Thornton ve Williams, 2008:38).

İllüstrasyon sanatında görülen en büyük yanlış anlaşılma, sanatçının yazar tarafından çekilen fotoğrafları ya da hazırlanan çizimleri kullanmaya mecbur edilmesidir. Böyle bir olayda sanatçıyı bekleyen kaçınılmaz bir yıkım olmaktadır (Pennell, 1895:20). İllüstratör olmak için gereken bir diğer özellik ise eğitimidir. Bilgisiz biri, seçkin bir illüstratör olamaz. Sanatçının mutlaka üniversite mezunu olması şart değildir, fakat resme dair bir anlama becerisinin olması gerekmektedir. Bunlarla ilintili olarak ayrıca edebi alanda çalışmış ve kendisine katkı sağlayacak birçok yeri görmüş olmak da meslek açısından sayılabilecek artılardandır. Mesela bir sanatçı nasıl olur da yazarın okuduğu şeyleri okumadan, Atatürk'ün hayatında ziyaret ettiği yerleri görmeden, Atatürk'ün hayatını resmedebilir. Kısaca materyalleri toplarken, sanatçı da yazarın geçtiği süreçlerden geçmek zorundadır. Resimlemeler, metinlerin resim diliyle yorumlanması ilkesine dayalı olmalıdır. Çizerin de en az yazar kadar bilgili, konuya hâkim ve alanıyla ilgili yetkin bir kişi olması gerekmektedir. Bunlara ek olarak ilköğretimin ilk dönemlerinde kullanılan kitaplardaki resimlemelerin öğrenme hızını arttırdığı da hesaba katılırsa, tüm resimlemelerde estetik bakış açısı olmalıdır (Kılıç, 2006:27). İllüstrasyon konuyu daha açık hale getirme işlevinin yanı sıra görülmeyeni, soyut olanı da öğrenci için somut hale getirir. İşler'in (2003) bu konuda verdiği örnek gayet açıklayıcıdır. İlköğretimde fotosentez veya mikro-organizmalar konusunu açıklarken kullanılan

resimler hem öğrencinin önüne somut bir veri koymuş olacak hem de hafızanın konu tekrar edildiğinde eşleştirebileceği bir tema, bir bilgi sağlamış olacaktır. Bu nedenle, metni destekler nitelikteki resimlerin doğru ve etkili bir biçimde kullanıldığı eğitim materyallerinin, görsel hatırlama için çok önemli bir işlev üstlenebileceğini söyleyebiliriz (İşler,2003).

Daha önce de belirtildiği gibi kitap resimleme işini icra eden kişiye “İllüstratör” denmektedir. Bu mesleği icra edenlerin altına girdikleri yük büyüktür. Şöyle izah edilebilir ki; bir romanı okuduktan sonra, onu bir de filme çekilmiş haliyle beyaz perdede izlediği zaman kendini tatmin olmuş bulan çok az kişi vardır. Çünkü insanlar okudukları romanı düşlerinde yeşertmişlerdir. Hayallerinde bir dünya oluşturmuşlardır ve bu dünyaya çeşitli karakterlerde roman kahramanları oturtmuşlardır. Herkesin kahramanı farklı, şatosu farklı köyü, şehri farklıdır kendi hayal âlemlerinde. Sonuçta yapımcı ve yönetmenlerin kitap uyarlamalarında üzerlerine aldıkları risk çok büyüktür. İnsanların zihinlerine oluşturdukları dünyayla kıyaslanabilecek bir film yapmak, bu işteki en büyük risktir. İllüstratörlerin işleri bu noktada devreye girmektedir. Çünkü yazısız bir metin okuduktan sonra hayallerde oluşturulan dünya ile resimli bir metin okuduktan sonraki oluşturduğumuz dünya arasında dünyalar kadar fark olur. İllüstratör kendi dünyasını kendi hayallerini metni okuduğunda kendi beyninde canlanan evreni kâğıda dökmüştür ve işini iyi yapan bir illüstratör ise okurun, tam okurken hayal ettiği bir dünyayı karşılarında bulmalarını sağlamıştır.

Görsel-4 Marcel Marlier'in Çalışmalarına bir örnek

Çocukluk dönemi popüler kitaplarından olan Ayşegül serisini unutmamak ya da es geçebilmek imkansızdır. Marcel Marlier'in resimleriyle hayat bulmuş olan evreni başka çizgilerle başka bir ressamın elinden kimse hayal edemez. Okurlar Ayşegül'ü yaşadığı evi, geziye çıktığı ormanı, küçük köpeğini hep Marcel Marlier'in çizimleriyle tanıdılar. Eğer her kitapta okurun karşısına farklı bir Ayşegül karakteri çıksaydı, okur kendi dünyamızda ya onu farklı bir Ayşegül olarak ya da farklı karakterde birisi olarak kabul edecektir. Öte yandan Cin Ali kitapları ve resimleri ise aklımızda kalan diğer kitap kahramanıdır. Onun karakter özellikleri değil dış görünüşü vurgulanmıştır. Tabii bu dış görünüş o kadar basit bir şekilde belirtilmiştir ki en ufak bir değişiklik gereksizdir. Çünkü basit çizgilerle çizilmiş bir Cin Ali'yi kim görse bu gün bile tanır.

Kişi okuma yazma bilmesede dahi bu resimlere bakarak yazarları tahmin edebilmektedir. Bu aşağı yukarı okuma yazma bilmeyen bir çocuğun bir okuma kitabına olan tepkisiyle aynıdır. O dönemdeki çocuk için bir kitabın içinde ne kadar çok resim varsa kitap o kadar hoş gider. Bu sebeple o döneme ait kitaplarda yazıların yerine daha fazla resme yer verilir ve bu resimlerin kaliteli olması ayrıca önemlidir. Üstün körü, çala kalem yapılmış bir kişinin suratı hoş gitmezken, yazarın

metinde anlattığı kadar güzel olarak resmedilen bir Pamuk Prenses tüm kız çocuklarının idolü olur.

Kitaplarda kullanılan resimler tamamen gerçekçi ya da tam aksine grafiksel olarak kullanılabilir. Betimlemeler ve kullanılan renkler motifin anlamını verebilecek şekilde modeli oluşturabilir. Bazen bırakılan beyaz yüzey bile tek başına büyük bir öneme sahiptir. Boş bırakılan alanlar içeriği ima ederek çocuğun zihinsel olarak boşlukları doldurmasını isteyebilir. İllüstrasyonlar metnin içeriğini genişletmede ve anlamı devam ettirmede kullanılır. Söylenen ve yapılan arasındaki bu ince sınıırı oluşturduğu denge, resimli kitapları grafiksel anlatımın tek ve heyecanlandırıcı formu yapmaktadır (McCannon, Thornton ve Williams, 2008:10).

Resim ve resimli anlatımların ortaya çıkmalarının geçmişı yazının kendi tarihi kadar eskidir. Yazının tarihine baktığımız zaman Latin İlk Çağında kullanılmış olan eserler harf çizme sanatından başka bir şey değildir (Thema Larousse, 1993:26). Yazı, tarihler boyunca birçok amaçla kullanılmış olmasına rağmen, ilk ortaya çıkış sebeplerinden birisi de ticarettir. Milattan önce 3200-3000 yılları arasında Fırat ve Dicle Nehirleri arasında Mezopotamya denilen bölgede yer alan Sümer Kenti Uruk'ta rahiplerin ucu sivriltilmiş kamışla, pişirilmemiş tabletler üzerine, tapınak ve depolarında bulunan malları kaydetme amacıyla ortaya çıkardıkları eserler günümüzün ilk yazı örnekleri olarak anılmaktadır (İşler, 2003, Uslay 1975, Thema Larousse, 1993; 26, Munis, 1971).

Görsel-5 Sümer Resim Yazısı Örneği

Görsel-6 Mısır Hiyeroglif Örneği

Bölgede o yıllarda hiç bitmeyen savaşlar nedeniyle yanan şehirlerle birlikte, kütüphaneler de küle dönmüş fakat bu çıkan yangınlar pişirilmeyen kil tabletlerin pişmesine vesile olmuş ve günümüzde o yıllar hakkında bilgi alabilmemizi sağlamıştır. Bu dönem kalıntıları piktogramların ve hiyerogliflerin gelişmesine zemin hazırlamıştır (Thema Larousse,1993:26). Fakat yazıyı öğrenme süreci insanlık için uzun bir süreç olmuştur. Mağara duvarlarında yapılan resimlerin, sıklıkla bahsedilen gücü ele geçirme amacından başka, iletişim aracı olarak da kullanıldığı varsayılmaktadır. Hiyerogliflerin atası denilebilecek bu tür iletişimde, resimler anlamlarını tanımlamak için kullanılıyordu. İlerleyen dönemlerde yazı formunun şekillenmeye başlamasıyla sözlü tarihin, mitlerin, efsanelerin, söylentilerin tarihinden çıkılıp, gerçek dünya tarihinin yazılmaya başlaması sürecine girilmiştir böylece çağların da başlamasına öncülük edilmiştir. Hititler ve Persler, yazılarını kilden tuğlalar üzerine ucu sivri bir çubukla yazarlardı. Onun için yazıları çok ince, çivi biçiminde çizgilere benzerdi. Bu nedenle kullandıkları yazıya "çivi yazısı" adı verilmiştir. Hitit çivi yazısında 419 harf vardır.

Görsel-7 Eski Çin Yazı Örneği

Yazının gelişimi sürecinde Asya'ya bakıldığında Çinlilerin hiyeroglifleri bütün uluslardan önce kullandıkları görülmektedir. En eski Çin yazıları M.Ö. 1766'da görülmektedir. M.S. 200'de ise son şeklini bulmuştur. Bundan sonra bazı mahallî değişikliklere uğramıştır. Ancak, büyük bir değişiklik göstermemiştir. Çinlilerin

bugün kullandığı alfabe de hiyeroglif sayılır. Yazı, yalnızca bir iletişim aracı olarak değil, insanın simgesel düşüncesinin ulaştığı bir dönüm noktası olarak da insanoğlunun kültürel değişme sürecinde uzun bir arayışın, denemenin ve birikimin sonucudur. Yazının tarihi, kültür tarihi gibi tarih öncesi çağların derinliklerindedir (Zıllıoğlu, 1990).

Resimlerin bir iletişim aracı olarak kullanılmalarıysa teknolojik ve toplumsal gelişmelere paralel olarak zamanla değişim göstermiş ama öneminden hiç bir şey kaybetmemiştir (İşler,2006). Temel olarak iki ana başlıkta incelenebilecek yazı araç gereçleri aşağıdaki gibidir:

Kalem: Çok eski çağlarda insanlar, yontulmuş sivri uçlu taşları duvarlara şekiller çizmek için kullanıyorlardı. Mısırlılar ucu sivriltilmiş kamışları kalem, suyla karıştırılmış kurumu mürekkep yerine kullanarak yazdılar. Yunanlıların ucu sivriltilmiş olan bronz ya da kemik parçalarını balmumuna batırarak yazdıkları bilinmektedir. M.Ö. 500 yıllarında ucu sivriltilmiş olan kuş tüyleri Avrupa’da ve Ortadoğu’da kalem olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kuş tüyleri en yaygın olarak kullanılan yazı yazma aracı olmuştur. Uygarlık ilerledikçe yazı yazma aracı da gelişti ve tüy yerini kurşun, çelik, altın, dolma ve tükenmez kalemlere bırakmıştır (Pilancı, 1998:236).

Kâğıt: İletişim kurmaya başlayan insanlar önceleri ellerine ne geçerse onun üstüne çizdiler. Taş, kum, kil, mum, kurşun, fildişi tabletler, koyunların köprücük kemikleri, ağaç kabukları, hayvan derileri, kumaş parçaları uzun süre kâğıt yerine kullanıldı. Hurma yaprakları ve özellikle Hindistan’da palmiye yaprakları üzerine yazı yazıldı. M.Ö. 600 yıllarında yazının kitap haline getirilebilmesi için yeni maddeler aranmaya başlandı. Sonra sırasıyla papirüs (papyrus bitkisinden elde edilir) parşömen (kuzu derisi) ve bugünkü kâğıt bulunup kullanılmaya başlandı. Günümüzde ise daktilolar, faksler, bilgisayarlı yazıcılar bilgilerin kâğıt üzerine daha hızlı yazılıp depolanmasını sağlamaktadır (Pilancı, 1998:236).

Sanatın başlangıcı da dilin başlangıcı kadar muammalıdır (Gombrich,1989;19). Sanat tarihçilerinin ellerinde bulunan, ilk örneklerden sayılabilecek olan mağara resimlerinin yapılış amacı halen yetkili kurumlarca tartışılırken olası sebep olarak çoğu tarihçinin kabul ettiği öneri, resimlerin güç elde edilme amacıyla yapılmış olduklarıdır. Bu dönem buluntularının günümüz sanatıyla bağlantısı çok az gibi gözükse de aslında etkilenme yadsınmayacak derecede çoktur (Gombrich,1989;23).

Aslında kitap resimlemenin tarihi çok eski dönemlere dayanmakla beraber kitaplardaki metinlerin resimlere desteklenmesi fikri metnin hem daha anlaşılır olmasını hem de kişilerin zihinlerinde canlandırmalarına yardımcı olmasını sağlamıştır.

Tarihe dönüp baktığımızda ilk insanların mağara resimlerinden Mısırlıların Hiyerogliflerine kadar, Asurlulardan Orta Çağın Kiliselerine kadar her yerde resim sanatı, güzeli ortaya koyma işlevinden önce bir şeyleri aktarma görevini üstlenmiştir. Pennel'e göre bu antik döneme ait papirüsler ve el yazması eserler ne kadar benzersiz ve muhteşem olurlarsa olsunlar, illüstrasyon tarihi içerisindeki yerleri küçük ve önemsizdir (Pennell,1895:2).

Görsel-8 Blok Kitap Sayfası Örneği

Resimlendirilmiş kitapların ilk örnekleri olarak blok kitaplar gösterilebilir. Coğunlukla gevşek sayfaların içerisine yerleştirilmiş resim ve yazıların belli bir dizayn içerisinde bazen metal bir levhanın içerisine de koyulduğu görülmektedir. İlk illüstre edilmiş bloklar 1423'de St Christopher'da görülmektedir (Pennell,1895:3). İlerleyen yıllarda sanatçıların dizaynlarını ahşap bloğa aktarıp onu kazıdıktan sonra pres yöntemiyle baskısını çıkardıklarında yeni bir sanat akımının da önünü açmış bulunmaktaydılar. Pennell'e göre Gutenberg ve Schoeffer döneminden beri genel anlamıyla illüstrasyon değişmemesine rağmen, yeni metotlar gelişti, blokların yapımında yeni yapım teknikleri üzerinde çalışıldı. Tüm bunlara bağlı olarak da yeni alanlara açılımlar sağlanmış ve yeni iş olanaklarının da önü açılmış oldu (Pennel,1895:4).

15.yüzyılda baskı için kullanılan yöntemde, tahtanın bir tarafına tasarlanan resim çalışması konulurdu bunun üzerine yazılar tersten koyularak elde edilen çalışma tamamıyla ıslatılırdı. Yüzeye mürekkep sürüldükten sonra ise üstüne nemli kağıt konur ve mürekkep yüzeye geçene kadar kağıdın arka yüzeyine ovalama ya da baskı yöntemiyle bir basınç uygulanırdı (Pennel,1895:5).

Tarih boyunca çeşitli değişimler geçiren illüstrasyonun birçok kullanım alanı vardır. Bunlar içerisinde özellikle yetişkinlere yönelik kitaplardan ziyade çocuklar için hazırlanan ders ve okuma kitaplarında kullanılan resimler hem çocuğun anlamasına yardımcı olmakta hem de hayal dünyasına destek niteliği taşımaktadır. Çağımızın vazgeçilmez iletişim ve bilgi sağlama araçlarından bilgisayar ve televizyon ise kişilerin hem yaratıcılıklarını olumsuz yönde etkilemekte hem de öğrenme açlığını çabucak bastırarak kişileri araştırarak öğrenme zevkinden alıkoymaktadır. İletişim araçlarının kişilerin dünyasına sağladığı kolaylıklar yadsınamaz fakat bu kolaylığın bilginin edinilmesi ve öğrenmenin gerçekleşmesine olumsuz yönde etkileri varsa o vakit sağlanan kolaylık olmaktan çıkıp kişinin eğitimine zarar vermeye başlamış demektir. Mesela bir çocuk okulda verilen herhangi bir ödevi doğrudan internetteki arama motorları yahut forumlar yardımıyla bulup hazır olan bir ödevi indirerek istenilen bilgilere ulaşıyorsa bu onun araştırmacı ruhunu baltalayacağı gibi bilgiye ulaşmadaki kolaylık yüzünden aynı zamanda

tatminsizliğe yol açacaktır. Günümüzde kişiler arasında çok azalan kütüphane kültürü ve ansiklopedilerden araştırma fikri aslında teknolojinin onların yerini aldığını savunanlar tarafından demode bulunmaktadır. Fakat bu kişilerin göz ardı ettikleri şey görsel eğitimidir. Kullanılan görsel eğitim araçları kişilerin öğrenmelerini kolaylaştırıcı yönde olmalıdır. Gözlem ve analiz öğrenme için gerekli olan temel unsurlardır.

Kitap resimlemelerde kullanılan karakterlerin metinle bir bütün içinde hareket etmesi gerekmektedir. Karakterlerin devamlılığı hikâye süresince devam ettirilmelidir. Çünkü hikayeyi okuyan çocuk ilk karşısına çıkan ana karakterle hayal gücünde bir devamlılık sağlar. Karakterin resimdeki en ufak bir değişimi çocukların dikkatlerinden kaçmamaktadır. Saç uzunluğu, kısalığı, kullanılan renkler, karakterin bulunduğu çevre ve çevresindeki diğer karakterler çocuğun hayalinde belli bir yer eder ve eğer hikâye resimlerinin herhangi birinde bunların dışına çıkılması çocuğun şaşırmasına neden olabilir.

Kullanılan karakterlerde hikâyeye uyumlu olmalı, hikâyenin vermediği diğer kişilik özelliklerini yansıtabilmelidir. Çünkü kitaplarda kullanılan illüstrasyonlar okuyucuyla kitap metni arasındaki en önemli bağıdır ve bu resimlemeler kitap metnindeki tasvirlerin her ayrıntısını yansıtmış olmasının yanı sıra yazarın hayal edemediği ya da tasvirine gerek duymadığı ince ayrıntıları da okuyucuya aktarabilmelidir.

Genel anlamıyla illüstrasyon bir düşüncenin ya da olayın, sanatçının da yorumlarını ekleyerek tasvir ettiği resim türüdür. Mesaj verme özelliğiyle resimden ayrılır fakat sanatın türlerinden biri olma özelliğini sürdürür. Onu sanat yapan en önemli etken sanatçının kattığı yorum, düşünceler ve bunlardaki özgünlüktür. Çizilenin yazıyla bir bütünlük taşıması önemlidir. İllüstrasyon bir kitap sayfasında veya bir posterde karşımıza farklı şekillerde çıkabilir. Bunlara ilk örnek olarak resimlerin yazının önüne geçtiği ve yazının sadece bir açıklama olarak kullanıldığı illüstrasyonlar verilebilir. Metin için hazırlanmış olan konuyu açıklayıcı ve anlamaya

yardımcı nitelikteki çizimler de bu gruba girer. Yazı sanatı içinde de sayılabilecek bir başka tür ise sadece süsleme amacıyla kullanılan illüstrasyonlardır.

Alpan (2004; Aktaran: Eşgi, 2003); bilginin ya da mesajın nasıl düzenlendiği ve aktarıldığının önemli olduğunu savunmuştur. Bilgi eksik ya da yanlış verilirse öğrenmede problemler ortaya çıkar, bu da eğitimin amaçlarının sapmasına yol açar. Bir bilginin öğrenilmesinde en etkili yollardan birisi görsel araçlar yardımıyla öğrenmedir. Derslerde yapılan deneyler, kitaplarda sırf metin kullanılarak anlatılanlardan daha etkilidir. Yapılan deney öğrencinin üç boyutlu olarak karşısındadır. Öğrenci yaparak yaşayarak öğrenir bu durumlarda. Fakat deneylerin yapılamayacağı ya da öğrencini hayal gücüne yardım amacıyla anlamasını kolaylaştırıcı olarak kitaplarda kullanılan resimler bu aşamada devreye girer. Kullanılan resimler hem metinle bire bir ilişkili hem de metni destekleyici olmalıdır. Öğrenciler imgelerle metin arasında, sözcükler arasında akıcı bir biçimde yer değişikliği yapabilmelidirler (Çakmak, 2008).

Hazırlanmasında geleneksel çizim ve boyama malzemelerinin yanı sıra, fotoğraf, kolaj ve bilgisayar tekniklerinden de yararlanan illüstrasyon, bir sanat çalışması olarak nitelendirilebilir (Becer, 1995; Gill,1984).

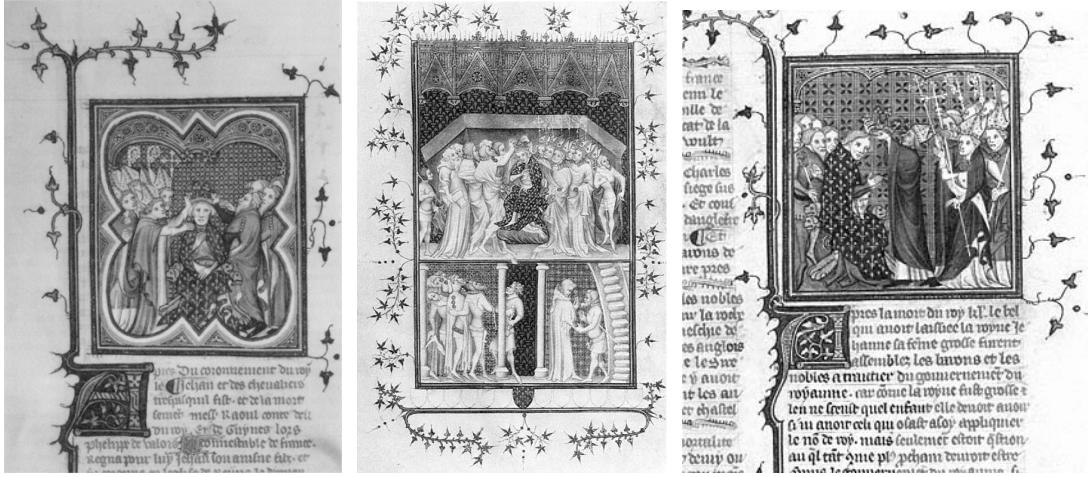
2.1.1. DÜNYA TARİHİNDE İLLÜSTRASYONUN GELİŞİMİ

Miladi takvimin başlangıcındaki ilk 15 yüzyıl, kitapların altın çağı şeklinde anılmıştır. Bu yılları takip eden 4 yüzyıl boyunca kitaplar için karanlık dönem sürmüştür. 20. yüzyıl ise kitaplar için Rönesans dönemidir (Bostick,1963:56). Fotoğrafın icadından sonra illüstrasyonun daha önce anlatılan metne yardımcı görevdeki ikinci plan rolü ortadan kalkmış, grafik sanatların bu alanı giderek gelişip sanatsal bir yaklaşım kazanmıştır (Gill, 1984). 15. yüzyılın ilk dönemlerine kadar öncelikli resim yapma sanatı kitaplar aracılığıyla sürdürülmüştür (Bostick,1963:56). Bu durum gerek İslam gerek Hıristiyan dünyasında gerekse o dönemde bu bölgelerden uzakta içine kapanık bir dünyada yaşayan uzak doğu ülkelerinde böyle süregelmiştir. Fakat kabul edilmelidir ki bazı istisnalar da vardır. Resimli yazılardan bahsederken değinildiği gibi Mısır, Roman ve Gotik freskolarda da resimlere rastlamak bu dönemde mümkündür. Fakat bu dönemdeki en önemli eserler kitaplardaki parşömenlerin üzerine yapılmışlardır. Ortaçağ ressamaları, zanaatkârlarla, kaligrafi ustalarıyla ve cilt ustalarıyla çalışan, isimsiz minyatür sanatçılarıydı.

Ortaçağda dünya üzerinde kitap sanatının ilerlemesi, kitap resimleme ve metinlemenin olduğu kadar kitap dizaynının da zaferidir. “The Book of Kells” Bu dönem eserleri içerisinde en önemlilerindedir (Bostick,1963:56). Columba kitabı olarak da bilinen bu eser, Hristiyan kodeksindeki 4 İncil’i de içine alır. 6.-9. yüzyıllar arasında üretilen eser, el yazması olup, günümüzde içinde 340 yaprak içermektedir. Yapraklar yüksek kalite buzağı derisinden yapılmış parşömenlerden oluşturulmuştur ve emsalsizce ve özenle hazırlanmış süslemeler tüm illüstrasyonların ve yazıların bulunduğu sayfaları kaplar. Eser günümüzde Dublin’deki Trinity Koleji’nin kütüphanesinde muhafaza edilmektedir.

kitabın en temel ve önemli özelliği, illüstrasyonlarıydı. Her sayfada görülen bir seri basit ağaç oyma resimlemeler, açıkça okuma bilmeyen duacılar için yapılmıştır. İddia edilen kitabın ötesinde, Mexico City, Amerika'daki kitap üretiminin ilk merkeziydi. Koloni döneminden günümüze kadar da üretici konumunu sürdürmüştür. 1544'lerde "Doctrina Breve"nin yayınlanmasından sonra, kitapların çekiciliğini arttırmak için, süsleyici öğeler kullanılmasının yararlarını fark eden Juan Pablos, Johannes Gerson'un Tripartito adlı eserini yayınlattı ki bu eser, Amerika'daki tam sayfa ağaç baskıyla yapılarak yayımlanan ilk eserdir (Thompson,1963:22).

Görsel-11 Johannes Person Tripartito'nun Kitabından Sayfa Örnekleri

Alois Senefelder tarafından keşfedilen taş baskı, İngiltere'ye 1800'lerde gelmiştir. Kireçtaşının üzerine yağlı mürekkeple yapılan düzenlemeler, taşın nemlendirilmesiyle suyun çizilmemiş alanlara yerleştirilmesini ve taşın tekrardan yağlı mürekkeple boyanmasının ardından sulandırılmış alanların mürekkebi itmesiyle, sadece daha önce yağlandırılmış alanda kalmasını temel alan bir türdür. Kâğıdın taşın yüzeyine konularak preslenmesi ve yağlı alanlardan elde edilen çizimin kâğıda geçmesi temel alınmıştır. Türün ilk örnekleri gri tonlarda basılıp sonradan elle renklendirilmiştir.

**Görsel-12 Charles Joseph Hullmandel'in
Çalışmalarına Bir Örnek**

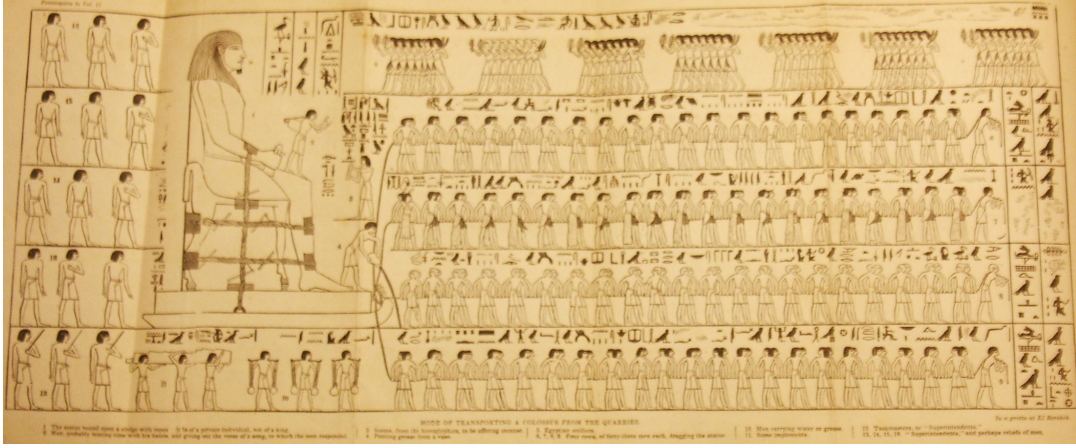

**Görsel-13 Owen Jones'un
Çalışmalarına Bir Örnek**

Kayıtlara geçen ilk İngiliz Taşbaskı- Litografi sanatçısı Charles Joseph Hullmandel'dir. Fakat daha sonraları "Kromolitografi" denilen, tamamıyla renklendirilmiş taşbaskı işleminin, patenti 1837 yılında Fransa'da Godefroi Engelmann tarafından alınmıştır (Morna,1988:11). Fakat litografi'yi kitap illüstrasyonunda ilk kullanan Owen Jones'du. Kitap kapaklarıysa 1820'lere kadar tamamıyla ya da alıcının isteğine bağlı olarak yarısı deri kaplanmış şekilde satıldılar. William Pickering, kitap kapağı fikrini ortaya çıkaran ilk yayıncıydı. Bu süreçte alıcının isteğine göre, aynı kitabın kapağı farklı kapak tasarımlarıyla kaplanabiliyordu (Morna,1988:13).

Kitap resimleme sanatı doğuda da batıda da kitapları süsleme amacıyla ortaya çıkmış bir sanattır. Temel amaç eserin süslenerek alıcıya çekici hale getirilmesinin yanı sıra resimlerin desteğiyle anlatımı kolaylaştırmaktır. Ortaçağ dönemi batı dünyasında okuma yazma oranının düşük olması sebebiyle ve dini kitapların halka inememesi sebebiyle, kitaplarda açıklayıcı mahiyette resimler kullanılmaya ve İncil'in bölümleri resimlenmeye başlanmıştır. Daha sonra bu sahneler kilise duvarları süslemeleri ve Kilise camlarındaki vitraylarda kullanılmış ve halkın İncil'de yazanları anlamalarının kolaylaştırılması sağlanmıştır.

Görsel-14 Mısır Hiyerogliflerinden bir örnek

En eski süslenmiş yazılı eserler, eski Mısır mezarlarında bulunan kitapçıklardır. Bu kitapçıklarda, inanışa göre ölümün ebedi yaşayışını anlatan dinsel eserler, masallar, efsaneler resimlenmiştir (Saçan, 1998). Eski Mısırlıların hiyeroglif yazısı da çeşitli şekil ve motiflerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Ayrıca piramitlerin duvarlarına yapılan resimlerde bir olay oluş sırasına göre sırayla resmedilerek bir devamlılık sağlanmış ve resimler bu sıraya göre takip edildiğinde kitap okurmuş gibi olayların peşi sıra geliştiğinin anlaşıldığı bir ortam sağlanmıştır.

Görsel-15 Yunan Vazosu Örneği**Görsel-16 Herakles'in Lahiti**

Yunanlılarda ise bu resimleme sanatı daha çok savaş aletlerinin bina süslemelerinin ve mezar lahitlerinin üzerinde göze çarpmaktadır. Çoğunlukla yazısız olan bu eserlerde olaylar Mısırlıların kullandığı şekilde bir devamlılık içerisinde bir

yönden diğer bir yöne kadar devam eder. Mesela Konya Arkeoloji Müzesi içerisinde bulunan Herakles'in Lahdi üzerindeki resimler Yunan Mitolojisinde anlatılan Herkül'ün 12 görevini anlatmaktadır. Lâhdin bir yüzünden başladığında genç ve güçlü görünen Herkül, lahdin 4 yüzünü dolaşırken gittikçe değişir, saçları sakalları uzar. Bu bize o sırada zamanın geçtiğini, Herkül'ün tüm bu olayları aynı anda yapmadığını anlatır. Farklı zaman periyotlarında tasvir edilmiş, Herkül kabartmaları temelde ilk başta tasvir edilen genç ve güçlü Herkül'le aynı özellikleri taşıyan vücut yapısı değişmez, yüz hatları değişmez sadece yüzüne sakal yerleştirilir ve saçları uzatılır. Bu da tasvirlere bakan bir çocuk bile olsa orada resmedilen 12 kişinin de Herkül olduğunu, orada Herkül'le ilgili bir hikâye anlatıldığının açık bir şekilde anlaşılmasını sağlar.

Eski dönemlerde teknolojinin yetersizliği sebebiyle yapılan eserler tek kopya olarak yapılıyordu. Nasıl bir ressam bir ressamın yaptığı bir resmin aynısını tekrar yapması imkânsızsa kitaplar ve minyatürlerde de aynı eser bir kez daha resmedilse bile ilkiyle arasında büyük farklılıklar olmaktadır. Çoğunlukla o dönem eserleri tek oldukları için çok değerlidir. Bunun sebebi o günlerin şartlarında bile olsa sadece zengin kişiler tarafından sipariş üzerine yapılmakta yahut zengin kişiler tarafından alınmalarıydı. Tarih gelişimi içerisinde bu devamlılığı yıkan olay ahşap baskının geliştirilmesiyle olmuştur. Ahşap baskının geliştirilmesiyle beraber kitap resimlemede gelişmeler gözlenmiştir. Daha sonraki dönemde ise bakır gravürlerin ortaya çıkması ve ön plana geçmesiyle, ahşap oymacılığı gerilemiştir. İlk kez 1477 yıllarında Venedikliler tarafından bakır gravürle resimlenen kitaplar ortaya çıkmıştır. Taş baskı ise kitap resimlemede dönüm noktalarından birisi olmuştur. Ağaç ve metal oymadan daha kolay bir teknik olan taş baskıda kişi istediği özellikleri daha rahat bir şekilde yansıtmıştır eserlerine. Bu teknikle en güzel eserler veren sanatçılar Fransa'da Daumier, Dore, Gavarni'dir (Saçan, 1998). Charles Dickens'in erken gelen popülaritesi de beraber çalıştığı illüstrasyon sanatçılara bağlanır. Chapman & Hall yayıncı firması R.S. Seymour tarafından çizilmiş bir seri illüstrasyon çerçevesinde metin yazacak yazar aradıklarında seçilen kişi Dickens'di. Dickens daha sonraki yazarlık hayatı boyunca da, George Cruikshank, Phiz, Arthur Rackham gibi birçok farklı sanatçıyla çalışmıştır (Morna, 1988:67).

Görsel-17 Seymour'un Dickens'e Yaptığı Kitap Kapağı Örneği

2.1.2. TÜRKLERDE KİTAP RESİMLEMENİN TARİHİ VE MİNYATÜR ÇALIŞMALARI

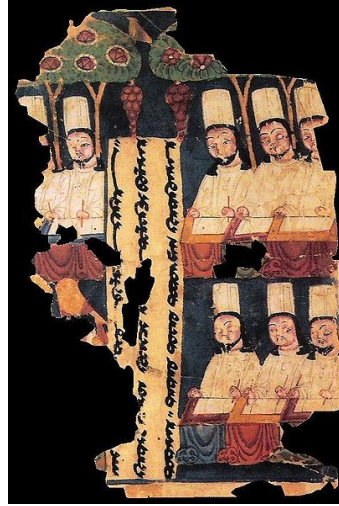
Görsel-18 Çeşitli Minyatür Örnekleri

İslamiyet döneminde tasvir içeren resimlerin kısmen günah sayılması sebebiyle, İslam Dünya'sı resim alanının kendisinde değil de, minyatür ve tezhip sanatında çok büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Aslen minyatür, bir kitabı ya da küçük boyutlu

herhangi bir objeyi bezemek amacıyla yapılan küçük resimlere verilen bir isimdir (Sözen ve Tanyeli,1992:163). Bu dönem çalışmalarında minyatürlerde insan figürlerinin ve doğa betimlemelerinin iki boyutlu ve şematik anlatımlarına karşın, hayvan figürlerinin realist bir üslupla anlatılması dikkat çekicidir (Elmas,2000:8). Bundan da anlaşılacağı üzere resimlemelerdeki soyutlamalar sanatçının kişisel tercihleri doğrultusunda yapılmıştır. Minyatürleri İslam dünyasının ilk kitap resimleme örneklerinden sayabiliriz.

Görsel-19 Maniherizm Dinine Ait Bir Minyatür (Aslanapa,1999,23)

Türklerde kitap resimlemeciliği minyatür sanatına paralel olarak Türklerin Orta Asya'da tarih sahnesine çıktıkları devirlere kadar uzanır (Çakmak,2008:33). Kitap resimlemenin Türk tarihindeki adı olan minyatür Türk tarihinde ilk kez Uygur Türkleri döneminde tarih sahnesine çıkar. O dönemde Çinlilerle olan ilişkiler dolayısıyla benimsenen Maniheizm dininin etkisi minyatürlerin konusunu yoğun bir biçimde etkilemiştir.

Uygurlar ise gerek göçerlikten yerleşik hayata geçişleri, gerekse temsil ettikleri dini inançlarının mimari, resim, heykel, yazı, vb. sanat olaylarına yönlendirici bir rol oynaması sonucu bu sanat dallarında günün şartları içerisinde mükemmel yakın eserler ortaya koymuşlar (Yerli,2006). Uygur yerleşim yerlerinde bulunan

minyatürlerle zenginleştirilmiş kitap parçaları kitap resimleme tarihinin ne kadar geçmiş dönemlere dayandığını gözler önüne serer.

Artuklu döneminin en önemli eseri olarak Al-Sufi tarafından yazılan ve ressamı hakkında bilgi sahibi olmadığımız astronomiyle ilgili kitap olan Suvar el-Kevakib el-Sebita'yı, mühendis Ebul-izzel-Cezeri'nin teknik buluşlarını topladığı ve resimlediği el-Hıyel el-Hendesiye ve Abdulcabbar b.Ali'nin yaptığı Kitap el-Haşaiş adlı eserleri sayabiliriz. Kitap el-Haşaiş Anadolu hekim Dioskorides 'in Materia Medica adlı botanik ve zooloji kitabının 9.y.y.'da Süryanice'ye ve sonra Arapça'ya yapılan çevirilerinin resimli bir kopyasıdır (Çakmak,2008:33).

Görsel-20 Ebul-izzel-Cezeri'nin el-Hıyel el-Hendesiye Kitabından bir Çizim

12.y.y.'ın ikinci yarısında Artuklular'ın hizmetine giren mühendis Ebul-izz el Cezeri, teknik buluşlarını el-Hendesiye isimli kitapta toplamıştır. El Cezeri temeli Arşimet ve sonrası bilgilerin buluşlarına dayanan eserinde suyun ve dişlilerin hareketiyle çalışan aletleri anlatır ve aletlerin bütününün ve parçalarının ayrıntılı tasarımlarını renklendirerek çizmiştir. Eserin içinde otomatik çalışan saatler, otomatik hareket eden insan ve hayvanlar, fiskiye havuzlar, içki kapları, şifreli kilitler ve Artuklu sarayı kapısının süslemelerinin tasarımları vardır (Çakmak,2008:34).

Kültürel zenginliğin yoğun olduğu 13.y.y. Konya'sında, bu yüzyılın ilk yarısında resimlediği düşünülen Varka ve Gülşah Mesnevisi Selçuklu dönemi kitap resimleme sanatının baş yapıtıdır. Eserlerin ressamı, Hoy'dan Konya'ya göç etmiş bir aileden Abdülmümin b.Muhammed'dir. Yoğun olarak simgelerin kullanıldığı resimlerde, renkler,bitkiler ve özellikle hayvanlar bu simgelerin başında gelir. II. Beyazıd dönemindeki saray nakkaş hanesinde Kelile ve Dimme, Hüsrev ve Şirin, Hamsei Hüsrev Dehlevi gibi konusu edebiyat olan eserlerin resmedildiği görülür. Dönemin diğer önemli eserleri Derviş Muhamed Abdullah Nakkaş tarafından kopya edilip, resimlenmiş olan ve II.Beyazıd döneminin 1484-85 yılı olaylarını konu alan Şahname-i Meli-i Ümimi ve çizeri hakkında bilgi sahibi olmadığınız Peygamber Süleyman'ın yaşamını anlatan, aynı zamanda ansiklopedik bilgileri içeren Süleyman name'dir. Sultan Süleyman'ın tahtta olduğu dönemlerde Türk minyatür sanatında büyük tasarımların başladığı görülür (Elmas, 2000). Matrakçı Nasuh, Sultan Süleyman için tarih kitapları yazmış ve birkaç bölümünü de resimlemiştir. Bu tarihin resimli bölümlerinden biri Sultan II.Beyazıd dönemini anlatan ve içinde fetih edilen kale ve limanların resimleri olan Tarih-i Sultan Beyazıd' dır. Bir tür Selim name olan ikinci eserde, Sultan Selim'in cülusundan ölümüne kadar olan olaylar anlatılır ve Tebriz seferiyle ilgili bölümde sadece kent tasvirleri yapılır. Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn veya Mecmu-ı Menazil, Sultan Süleyman'ın 1534-36 yılları arasındaki İran seferini konu alır. Nasuh'un resimli tarihlerinden bir başkası Tarih-i Feth-i Şikloş ve Estonibelgrad, yine Sultan Süleyman döneminde 1543 yılındaki Macaristan seferi ile Barboros Hayrettin Paşa'nın Güney Avrupa limanlarına yaptığı seferlerle ilgilidir. Sultan III.Murad'ın oğlu Mehmet'in 1582'de yapılan sünnet düğünü şenlikleri,bütün safhalarıyla sünnetin yapıldığı yılda Nakkaş Osman ve yardımcıları tarafından karşılıklı iki sayfa olmak üzere 250 resimle bir sinema şeridi gibi resimlendirildi ve esere Surname adı verildi (Çakmak,2008).

O dönemdeki önemli olayları hem metinlerle hem de bu ince bir titizlikle hazırlanan minyatürler yardımıyla gözümüzün önüne serilmekte ve o dönemi hayal etmemiz daha kolaylaşmaktadır. Minyatür sanatının en güzel örneklerinden birisi de Nakkaş Osman'ın hazırladığı Sur name adlı eserdir. Surname-i Humayun Olarak da bilinen eser, dünya tarihinin en uzun şenliği olarak anılan III. Murat'ın oğullarının

sünnet düğününden sahneler içermektedir (Elmas,2000:21). Herkes bu gün tarih derslerinde kısmen geçen Loncaları bu eserin minyatürlerinde açıkça görebilmektedir. Dönemin şenlik anlayışı saray maiyeti ve lonca üyelerinin giyimleri ve meslekleri hakkında bu resimlerle çok büyük bilgiler edinebiliriz. Aynı şekilde o dönemki saray ve şenliklerin düzenlendiği yerler hakkında da gözümüzde nakkaşın resmettiği resimler aracılığıyla bilgiler canlanmaktadır. Günümüzde Topkapı Sarayı Müzesi'nde, Hazine, 1347' de kayıtlı bulunan III. Murad Surname'sinin önemi, Nakkaş Osman'ın elinden çıkan minyatürleridir. Eserde, 34/22,5 boyutunda 437 adet minyatür yer almaktadır. Yazmadaki bu minyatürler tam sayfa büyüklüğündedir. Metin Türkçe'dir ve nesihle yazılmıştır. Yazma için bej renkli kâğıt kullanılmıştır. Eser bugün oldukça hırpalanmış durumdadır, Cilt kapakları koyu kırmızı lakeden yapılmıştır. Kapağın içi, koyu kırmızı üzerine kırmızımsı altın dallarla bağlanan bir tezyinat ile süslenmiştir. Minyatürler, bakımsızlıktan renk kaybına uğramış, yer yer dökülmeler olmuş veya karşı sayfaya çıkmıştır, kimi sayfalar ise delik ve lekeli (Sermiha,1935:12). Nakkaş Osman ve ekibi tarafından minyatürlenmiş Surname, dönemin günlük hayatından kesitler sunması ve meslek gruplarını vermesi açısından önemli belgesel niteliğe sahiptir. Bu minyatürler, bir devrin ekonomik ve sosyal hayatını yansıtan birer tarihi belge niteliğinin yanı sıra başarılı birer sanat eseri olarak da sanat tarihinin de yerini almıştır (Eroğlu, 2000).

Çeşitli tıp kitaplarında iyileştirme yöntemleri ve iyileşmede kullanılan bitki formları tasvir edilmiş ve bu kitapları okuyanlara görsel olarak da destek olmuşlardır. O yıllardaki teknoloji düşünülürse tıbbi bir kitabın resimlerle takviye edilmesi yararlanacak kişiler açısından çok yararlı olmuştur. Bu gibi tıbbi ve botanik içerikli kitapların yanı sıra Osmanlı Padişahlarının istekleri üzerine yapılmış olan ve bize o dönemdeki olaylar hakkında büyük bir kaynak olarak sayabileceğimiz kitaplar da bulunmaktadır. Mesela Seyyid Lokman ve Nakkaş Osman tarafından hazırlanan “Şemailname”, “kıyafet el-insaniye fi şemail el -Osmaniye”, “Hünername” gibi eserlerde dönem içindeki padişahların portreleri, giyim kuşamları, dönemdeki insanların giyiniş tarzları ve tipleri hakkında büyük ipuçlarını günümüzde bize iletibilmektedirler (Elmas,2000:20, Uzun,2008).

Görsel-21 Padişah'ın Günlük Yaşamını Sahneleyen Minyatür Örnekleri

1595 yıllarına doğru Müslümanların ilk yıllarını H.z.Muhammed'in biyografisinin resimlendirilmesini isteyen III.Murad Siyer-i Nebi'nin hazırlıklarını başlattı. Erzurumlu Darir tarafından resimlendirildi. 814 tasvirle 6 cilt olarak hazırlanan eser III. Murad'ın oğlu Mehmet tarafından tamamlatılır.

16.y.y. sonlarından başlayarak imparatorluğun ekonomik gücünün azalması saray teşkilatında, sarayın her türlü sanat işlerini gören ehl-i hıref mensuplarını da etkiler. Resimli kitap üretimi de zenginliğini, görkemliğini kaybeder.

17.y.y.Türk minyatürünün kısmen verimli dönemi Sultan II.Osman'ın saltanat yıllarına rastlar. Bu dönemdeki resim etkinliği şahnameci Nadir ile ressam Nakşi'nin uyumlu bir sonucudur. Bu dönemlerde minyatür zamanla kazandığı stilize etme tekniğini biraz daha yumuşatarak batılı ressamların tekniklerinden de etkilendiklerini eserlerinde açığa vurmaya başlarlar. Doğa görünümünde derinlik ve üç boyutun minyatürlerde rastlanması, ışık gölgenin kısım kısım bazı yerlerde fark edilmesi bu dönemlere rastlar. Huseyin Musavir dönemin öne çıkan nakkaşlarındandır ve Müslüman âlemi içinde önemli sayılan Silsilename adlı eseri bu dönemde minyatürler. Eserde Adem Peygamberden Son Peygamber

H.z.Muhammed'e kadar olan peygamberlerin portreleri, Osmanlı Padişahı IV.Mehmet dönemine kadar olan sultanların portreleri görülmektedir.

III. Ahmet döneminde batı sanatından etkilenmeler gözle görülür şekilde artmış fakat geleneksel üslup tamamen bırakılmadan batıdan etkilenmelerle yetinilmiştir. Dönemin ünlü nakkaşı Levni'dir. Boyamalarda tonlamaları kullanması, kompozisyonlarına figürlere yer vermesi ve 3 boyuta yer yer önem vermesiyle dönemin öne çıkan sanatçısıdır. III. Ahmet'in şehzadeleri için düzenlenen sünnet şölenini resimlediği Surname 137 minyatürle dönemin en önemli eseridir.

İbrahim Müteferrika'nın 18.Yüzyılın ikinci yarısında ilk matbaayı kurmasıyla kitap basımı ve resimlemesinde büyük bir adım atılmıştır. Minyatür sanatının üzerine gölge düşüren matbaayla beraber pahalıya mal olan ve zenginlerin siparişleriyle ya da sarayın isteği üzerine yapılan minyatürler yavaş yavaş yerlerini matbaanın boyalarına bırakırlar.

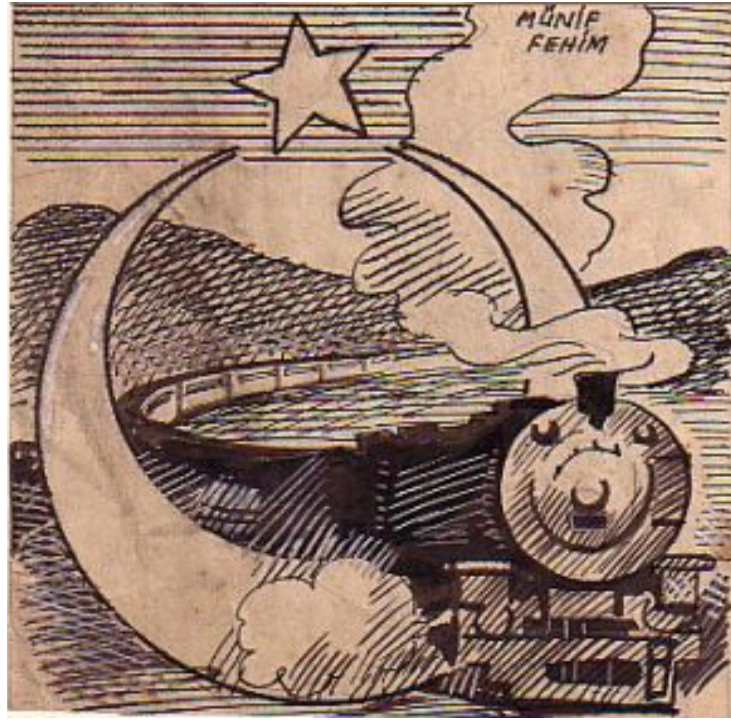
Dünya tarihinde de teknolojinin hızla geliştiği bir dönem olan 1900'lerin başlarında kâğıt üretimi çeşitlenir matbaalarda farklı boyalar kullanılmaya başlanır baskı teknikleri gelişir. Bu yılları takiben renkli basılmaya başlanan kitap ve dergiler büyük ilgi görür, gazetelerde de renkli baskılar yapılmaya başlanır. İllüstrasyonlar bu dönemde bolca kullanılan bir unsur olur. Dönemde karikatürlerin ilk örnekleri sayılabilecek fakat henüz yazılardan arınmadığı için tam bir karikatür de sayılamayacak eserler üretilir. Resimlerin alt kısımlarında resimleri açıklayan yazıların kullanılması da bu döneme rastlar.

2.1.4. CUMHURİYET DÖNEMİ SONRASI İLLÜSTRASYON SANATI

Osmanlı Devletinin savaşıyla geçen son yıllarından sonra onun küllerinden doğan Yeni Türkiye Cumhuriyetiyle gelen atılımlar başlatılan okuma seferberliği ve 1923'lerde olan okuma oranının arttırılma çabalarında bu dönemde göze batan sanatçılardan biri de Münif Fehim Özerman'dır. Kendisi grafik çalışmalarının yanı sıra çocuk kitaplarını resimlemekle de uğraşmış olan bir sanatçıdır. Bu dönemde

Avrupa’da ve Amerika’da da oldukça yaygınlaşmış ve geniş bir okuma kitlesine sahip olan çizgi romanlar ve resimli romanlar ülkemizde de yayınlanmaya başlamıştır. Ercüment Kamlık, Cemal Nadir gibi sanatçılar da karikatür ve çizimleriyle sayfalardaki yerlerini alarak bu dergilerde Türk sanatçılarındaki yer almasını sağlamışlardır. Çizgi romanların ülkemize gelmesiyle birlikte bir süre isim karmaşası yaşanmış ve bu türe bir dönem “resimli roman” denilmiştir. Bu hem metinleri halkın roman olarak algılayıp türün çok basite indirilmesini engellediği hem de resimleriyle daha ön planda olduğu için bulunan bir isimdir.

Görsel-22 Münif Fehim Özerman Çalışmalarına Bir Örnek

1947 yılında Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulunun öğretime açılmasıyla Güzel Sanatlar alanında eğitim veren grafik tasarımcısı yetiştirmek üzere yeni bir kurum devreye girmiştir. 1960’dan sonra akademi çıkışlı grafikçilerle grafik sanatını her dalda yoğun ve sürekli uygulama biçimleriyle topluma açılması gerçekleşmiştir. Tipo baskıdan ofset tekniğe geçilmiş ve renkli basım Türkiye’ye girmiştir (Çakmak, 2008:38).

2.2. GRAFİK SANATLAR

Yazıyla görsel öğelerin bir arada kullanıldığı sanat dalına grafik denir. Çizme, boyama, baskı resim ve çeşitli baskı teknikleriyle tasvir etme sanatı olarak tanımlanmaktadır. Ancak tarihsel süreç içinde, bu terimin işaret ettiği kavramlar sürekli bir biçimde değişmiştir. Geleneksel olarak çizgi ile yapılan muhtelif şekil ve resimlere ya da eşyayı çizgi ve şekillerle göstermeye grafik denilmektedir (Genç, 1985: 55). Günümüz dünyasında insanla ürün arasındaki iletişimi sağlayan en önemli araç grafik sanatlardır. Reklamları yardımıyla bir ürün hakkında bilgi edinir, iyi ya da kötü olduğu hakkında o ürünü kullanmadan fikir sahibi oluruz

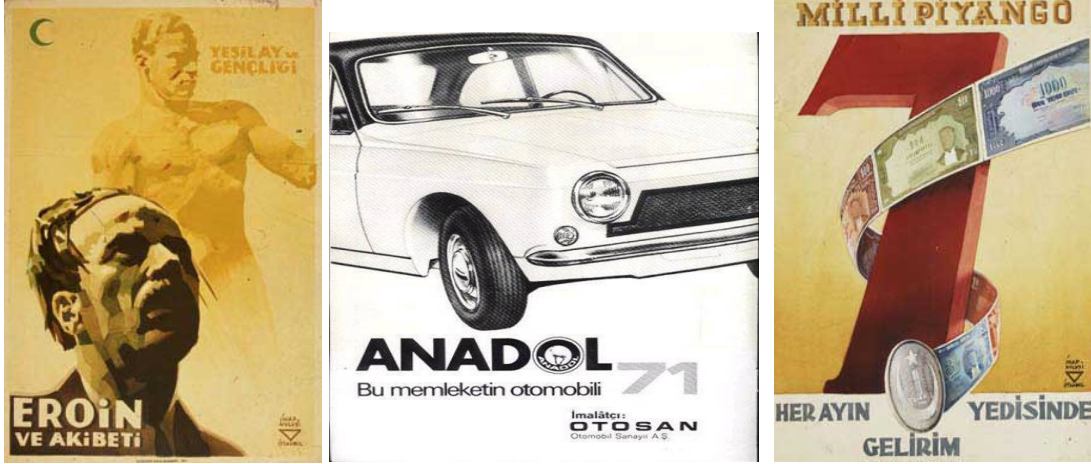
Sanatın her dalında olduğu gibi kendini tekrarlamamanın kalitesizlik olarak adlandırıldığı Grafik sanatlarda da her zaman orijinal fikirler yaratıcı düşünceler ön plana çıkar. İletişim, grafik tasarımın hayati unsurudur. Aslında grafik tasarımı bu denli ilginç, önemli, dinamik ve çağdaş kılan, iletişime yönelik en etkin öğelerinden biri olmasındandır. Tasarımcı güncel bir bilgiyi yenilenmiş, çağdaş bir beğeni anlayışında ve yine çağdaş, güncel araç ve malzemelerle sunmak zorundadır. Bu nedenle de grafik tasarımcı, yeni eğilimleri, teknolojik buluş ve yenilikleri ve yaşadığı dönemde tartışılan sanatsal, felsefi, politik, sosyolojik v.b. gibi sorunları ve örnekleme çözümlerini izlemelidir. Grafik tasarımcıyı ayrıcalıklı kılan; estetik, güvenli, yenilikçi ve kişiye özgü, farklı bir yaklaşım biçimi bulabilmesidir (Ketenci ve Bilgili, 2006: 279).Tasarım çalışmalarında en fazla öne çıkan olgu özgün düşünme ve yaratıcılıktır.

Türkiye’de grafik sanatları alanında Osmanlı döneminde ilk adımlar atılmaya başlanmışsa da büyük gelişmeler Türkiye Cumhuriyeti zamanında kaydedilmiştir. 20.yy başında kitap kapaklarında grafiksel düzenlemelere yer verilmiş, İhap Hulusi tarafından afiş alanında ilk örnekleri yapılmış, Münif Fehim gibi birçok değerli sanatçının da grafik tasarımı alanında ürün vermiştir (İçmeli, 1985: 61-66).

İhap Hulusi Görey Türk Grafik sanatının kurucusu ve en önemli isimlerinden birisi olarak tarihte yer almıştır. Zamanın önemli sanatçılarından olan Münif Fehim ve Ramiz Gökçe’yle beraber “Akbaba” isimli zamanın popüler karikatür dergisinde

karikatürist olarak çalışmıştır. Zamanla çalışmalarını afiş alanına kaydıran İhap Hulusi, afişlerin izleyenlerin ilgisini çekmesi ve düşündürmesi gerektiğini savunmuştur (sanal-4,2009).

Görsel-23 İhap Hulusi Görey'in Afiş Çalışmalarına Örnekler

Türkiye’de grafik tasarım eğitimine ilk kez, 1933 yılında Güzel Sanatlar Akademisi’nde Mithat Özer öncülüğünde açılan afiş atölyesinde başlanmıştır (Ketenci ve Bilgili, 2006: 286). Zamanla grafik alanında baskı resimlerle gittikçe kaliteli eserler üreilmeye başlanmıştır. Zamanla karikatürlerden türeyen ve edebiyatla paralel olarak ilerleyen bir sanat dalı olan çizgi romanlar üreilmeye başlanmıştır. Çizgi romanlar, yazıyla resmin bir bütün halinde kullanıldığı görsel iletişim araçları oldukları izlenimini uzun süre elde edememişler hatta sanat bile sayılmamışlardır. Fakat 1930’lardan sonraki ataktan sonra girilen monoton bir dönemin akabinde 1980’lerin sonlarında grafik roman denen türün ortaya çıkmasıyla tekrar gündeme gelmiş ve bir çeşit yeniden doğum yaşamıştır. Grafik romanlar ise birçok açıdan çizgi romanlarla aynı sayılsa da çizgilerde ve renklerde ayrıca hikâyelerdeki ufak tefek de olsa farklılıklarıyla çizgi romanlardan ayrılırlar. Grafikselsel açıdan incelendiklerinde ise grafik sanatının tüm öğelerini içinde barındırdığı görülmektedir. Kullanılan yazı karakterleri her bir olayın resmedildiği karelerin yerleştirilmesi, kimi zaman kahramanların ağzından çıkan inleme, bağırma, şaşırma efektlerini görsel olarak bize ileten farklı font ve puntolardaki yazılar,

sayfanın tamamının okunuş sırası içinde bir bütün oluşturması için kullanılan çizgi ve renklerin tamamı grafik sanatların ayrı ayrı kollarıdır.

2.3. İLLSÜTRASYONDA TEKNOLOJİK ETKİLER

Günümüz grafik sanatçısı, kendini ifade etme konusunda geçmişe oranla çok daha fazla olanağa sahip olmuş, bireysel stiller ve teknikler yaratmış, görsel iletişim açısından grafik sanatlar ve illüstrasyonu vazgeçilmez bir hale getirmiştir (Tuna, 1997: 8). Bilgisayar programları vasıtasıyla resimlenmiş çalışmalar, çocukların dikkatini çekme amacıyla kitap resimleme amacının dışında, reklamcılık ve pazarlama alanında sıklıkla kullanılan bir alan olmuştur. Animasyon alanına da giren bu tür çalışmalarda, eskiden kullanılan yöntem, sanatçının yaptığı eserin fotoğrafını çekerek veya bir tarayıcı yardımıyla bilgisayar ortamına aktardığı eserin üzerinde çeşitli programlar aracılığıyla oynaması ve esere son halini vermesi sürecinden oluşuyordu. Durmadan gelişen teknolojinin önderliğinde alan artık sanatçıların kâğıt ve kalem kullanmasına gerek kalmadan grafik tabletler yardımıyla sanal ortamda eserlerini yapabilecekleri kadar gelişmiş bulunmaktadır.

Görsel-24 Dijital ortamda oluşturulmuş Çocuk Kitabı Resimleme Örneği

Renklendirme ve doku verme ise hâlâ anahtar noktalar olarak önemlerini korumaktadır. Son yıllarda illüstrasyon alanında özellikle renklendirme teknikleri

olarak bir çok yöntem geliştirilmiştir. Grafik sanatların ve teknolojinin hızla ilerlemesinin yardımıyla kullanılan teknolojik aletler sanatçıya oldukça büyük kolaylık sağlamaktadır. Günümüzde bilgisayar destekli çizime olanak sağlayan grafik tabletler illüstratörlerin en büyük yardımcılarında birisidir. Photoshop, Corel Draw gibi bilgisayar tabanlı tasarım programlarının desteğiyle de kullanılabilen tabletler yardımıyla fotoğraf ve elle çizimin ötesinde olan ve hayal gücünün sınırlarını zorlayan çok başarılı çalışmalar üretilmektedir. Bunların dışında kitap resimlemede eskiden beri kullanıla gelen diğer yöntemlerde vardır. Bunlar Suluboya, Guaj Boya, Pastel Boya, Kolaj Tekniği ve Boya Püskürtme tekniği olarak türlerdir.

2.4. TASARIM ELEMANLARI

Tasarımın kavramsal öğeleri olan nokta, çizgi, yüzey ve hacim; renk, doku ve biçim gibi görsel öğelerle anlam kazanır (Temelli,2008:3). Tasarımın yüzey düzenleme alanında kullanılan bu elemanları bir bakıma kitap resimleme sanatının temel yapı taşlarıdır (İşler,2003). Tasarımlarımızı amaca uygun olarak biçimlendirebilmek, grafik biçim ifadeleri olan nokta, çizgi, şekil, biçim, doku, renk gibi elemanları uyumlu ve ustaca kullanmamıza bağlıdır (Odabaşı, 2002: 20). Bu sayılanları tasarımın öğeleri olarak da sayabiliriz.

2.4.1. Çizgi:

Matematik ve fizik gibi sayısal derslerin bile vazgeçilmez parçalarından olan çizgi en yaygın tanımıyla noktaların birleştirilmesinden oluşur. Hayatın her anında karşımıza çıkan bir unsur olan çizgi resim ve grafik sanatlarda da en çok yararlanılan öğelerden biridir (Tontu,2008:12). Bir desen çizerken yararlandığımız en önemli elemandır, ışık gölgeden önce çizgiler gelir. Denge çizgilerle sağlanır, ışık gölgenin kendisi bile çizgilerden oluşur, daha sonra bunu dokunun oluşumu izler ve en sonunda karışımıza küçük çizgilerden oluşmuş bir eser, bütün bir oluşum olarak karşımıza çıkar

Genişlik ve uzunluğu ne olursa olsun, eğer biçimi bir çizgi etkisi yaratıyorsa, ona çizgi diyebiliriz. Çizgi, noktanın aralıksız hareketinden doğan kavramdır. Mesafenin derinlik ve genişliğine gitmeden, uzunluk yönünde giden noktalar bütünlüğüdür. Bir sınır belirleyici olarak ta değerlendirilir (Çellek,2003).

Resimde ışık gölgenin yanı sıra diğer değerleri, dokuları, hacimleri çizgi yardımıyla veririz. Çizgisel izlenim bırakan her şey; ip, yollar, bina sınırları, bordürler, havuz kenarları vb. şeyler çizgi olarak ele alınır. Çizgiler düz, eğri, kırık ya da kesişen durumda olabilir (Güney, 1992, Temelli,2008:6). “Çizgi”nin nitelikleri okuyucu ya da seyirci de farklı duygu ve düşünceler oluşturabilir. İşler (2003) bu konuda şu örneği vermektedir: keskin, köşeli ve kırık çizgiler seyircide gergin bir ruh hali yaratırken, kavisli çizgilerin akıcılığı ile aralarındaki boşluklar izleyende hoş duygular uyandırabilmektedir. Görsel sanat dallarında düz ve eğri çizgilerin, hatların kombinasyonu ile ortaya koyulabilen desen, obje ve mekan çalışmaları tasarımın önemli ürünlerini ortaya koyar (Uzun, 2008, Temelli,2008:6). Daha sonra bahsedilecek tasarımın elemanlarından sadeleştirme ve stilizasyon’da çizgi’nin yardımıyla yapılır (Tontu,2008:14).

2.4.2. Renk:

Işığın kendi öz yapısına veya cisimler tarafından yayılma şekline bağlı olarak göz üzerinde yaptığı etkidir. Çeşitli cisimlerden yansıyarak gelen ışınların görsel algı sonucu kişide oluşturduğu duygudur. Diğer bir deyişle renk ışığın cisimlere çarptıktan sonra yansıyarak görme duyumuzda bıraktığı etkiye denir (Kılıçkan,2002:75, Çelek, 2003). Çevremizdeki ayrıntıları en ince detayıyla görmemizi sağlayan organ olan göz, renkleri ayırt etmemizi sağlar. Uzun yıllardan beri yapıla gelen çalışmalarla renklerin insan psikolojisinde de yadsınmaz bir etkisinin olduğu kabul edilmiştir. Renkler, bir illüstrasyonun ifade gücünü belirleyen en önemli tasarım elemanıdır. Psikolojik etkilerinin de hesaba katılmasıyla, yanlış renk kullanımın, okuyucunun anlama ve kavramasında yanlışlıklara yol açacağı bir gerçektir (İşler,2003). Renklerin psikolojik etkileri açısından bilinen en genel geçer yargı sıcak ve soğuk renklerin kişiler üzerinde bıraktığı etkilerdir (Burt,1979). Sıcak renklerin bıraktığı izlenim canlı, neşeli bir atmosferken, soğuk renklerin bıraktığı etki

sakinleştirici olmalarının yanı sıra, sıcak renklerin bıraktığı etkinin tam tersi yöndedir (Amber,1983).

Renk kullanmanın amacı; düşünceleri renklerle dışa vurmak olduğu kadar, resmin izleyici üzerinde etkisini arttırarak, gerçeklik hissini verebilmektir (Sloane, 1980:40).

Renklerin kullanımı, anlatılmak istenen ana mesaja yardımcı olacak nitelikte olmalıdır. Zıt renklerin birbirlerini ön plana çıkarışından yararlanılmalı veya aynı rengin değerlerinin bıraktığı etki üzerinde durulmalıdır (Kemp,1990). Fakat çocuk kitap resimleme işinde kullanılan renklerin canlı olması çocuğun dikkatini çekmesi açısından önemlidir. Fakat bu konuda dikkat edilmesi gereken bir husus, fazla sayıda canlı rengin bir arada kullanılması, resimlemede bir karmaşaya yol açacak ve okuyucuyu verilmek istenen ana fikirden uzaklaştıracak belki de dikkatini dağıtacaktır. Bunu engellemek için resimlemelerde vurgulanmak istenen kısmın canlı renklerde yapılması ve diğer yüzeyde daha açık ve solgun renklerin kullanılması ya da arka yüzeyin tamamen boş bırakılması konuya odaklanılması açısından önemli olduğu kadar, dikkat dağıtılmasını da engelleyicidir.

Genel anlamda üç ana ve üç ara renk öğretilir fakat aslında bunların karışımından sayılamayacak kadar tonda renk elde edilebilir. Prizmadan kırılarak yansıyan güneş ışığından mor, lacivert, mavi, yeşil, sarı, turuncu, kırmızı renkler elde edilir. Bunlar mavi, kırmızı, sarıdan oluşan ana renkler ve turuncu, mor ve yeşilden oluşan ara renkler olarak adlandırılır. Fransızca “nuance” kelimesinden dilimize girmiş olan nüans kelimesi tdk’ya göre küçük ince fark anlamına gelmekteyken resim sanatında renk tonları arasındaki farkı anlatmak için kullanılır. Tasarımda siyah ve beyazdan yararlanıldığı gibi farklı renk tonlarından yararlanmak zamanla bu sanat üzerindeki ilgiyi arttırmıştır. Hayvansal ve bitkisel daha ilerleyen yıllarda ise kimyasal yollarla elde edilmeye başlanan renklerin tasarımı en can alıcı özelliklerinden biri olarak önemli bir yer teşkil etmeye başlamış ve tasarımın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Renklerin kişilerin psikolojileri üzerinde birçok araştırma yapılmasıyla beraber son yıllarda kişiler üzerinde etkili olduğu yadsınmaz bir gerçek olmuştur (Amber,1983,Helene,1980). Bu da grafiğin tüm dallarında ama özellikle reklam

alanında alıcıya ulaşma açısından pazarlayıcıya önemli şekilde yardımcı olmuştur. Markalar ve amblemleri bile bu renklere göre belirlenmeye başlamıştır.

Genel anlamıyla bazı renklerin psikolojik etkileri aşağıdaki gibidir;

Kırmızı: Tutku, Mutluluk, saldırganlık, canlılık, şiddet...

Turuncu: Yaşam sevinci...

Sarı: Neşe...

Yeşil: Sükûnet, ümit...

Mavi: Sakinlik, içtenlik ve dürüstlük...

Mor: Cesaret, maneviyat, keder...

Beyaz: Temizlik, saflık...

Siyah: Matem, ölüm, ciddiyet...

Gri: Denge, olgun, temkinli...(Tontu,2008:20)

2.4.3. Doku:

“Tüm görsel nesnelere karakteristik birer dış yapıları vardır. Nesne ve varlıkların dış yapı özellikleri ve bunların objektif etkileri dokuyu (tekstür) oluşturur. Diğer bir deyişle, doğadaki tüm nesnelere iç yapılarının işlevsel özelliklerini dışa vuran yüzeysel etkilere “Doku” denir. Bu, doğanın yapısal bir özelliğidir. Objelerin dış görünüşlerindeki ayrıcalıkları sağlayan üzerlerindeki dokusal yapı farklılıklarıdır. Yani doku, yüzeyleri oluşturur. Bir yüzey değerlendirmesidir . Gözün gördüğü her şey özel bir dış yüzey yapısına sahiptir. Tasarımcı, yaşayan doğadaki dokusal oluşumlardan yararlanarak yeni yaratım olanakları elde edebilir” (Çellek, 2003).

Doku, bitki, hayvan ve insan organlarını meydana getiren, şekil ve yapı bakımından benzer olup, aynı vazifeyi gören, birbirleriyle sıkı alâkaları olan aynı kökten gelen hücrelerin topluluğudur (Sanal-2,2010). Görsel sanatlarda ise ikinci boyuttan üçüncü boyuta geçmeye yarayan öğelerden birisidir. Nesnenin dış görünüşü hakkında dokunma duyumuz ve görme duyumuz aracılığıyla bakan kişiye bilgi verir o nesnenin ya da canlının sert, yumuşak, pütürlü, düz veyahut başka nasıl özellikleri olduğu hakkında bilgi veren en önemli öğedir (Odabaşı,2002:70).

Mekânı, hacmi, formu, yüzeyleri örgütleyen malzemenin içyapı maddesinin plastik görünüşüdür. Doku, iç'i sınırlayan dış yüzey örgüsüdür (Atalayer, 1994: 194). Herhangi bir cismin yüzeyinin pürüzlülük derecesi o cismin dokusu olarak adlandırılır. Yüzeyin fiziksel sertliğine bağımlı olmaksızın pürüzsüz olanlar yumuşak ya da ince dokulu, pürüzlü olanlar ise sert yada kaba dokulu olarak tanımlanırlar (Temelli,2008:7).

2.4.4. Biçim-Form:

Her hangi bir şeyin şekli ya da biçimi de diyebiliriz. En basit tanımıyla uzayda nesnenin kapladığı alan olarak tabir edilebilir. Nesnenin varlığını ifade eder (Yolcu,2004: 45). Nesnenin dış görünüşü olarak da adlandırılabilir. Metafizikte bir nesnenin gizil ilkesi olan, hammaddeden ayırt edilen etkin belirleyici ilkesidir. Objelerin genel kütsel düzeninin, sınırlanmış düzlemsel ifadesidir (Uzun,2008). Objelerin biçimsel ifadeleri renk, doku farklılıkları ile belirginleşen sınırlar çizgiler içinde algılanabilir (Temelli,2008;6). İllüstrasyona ilk bakıldığında görünenler pozitif biçimlerdir. Negatif biçimler ikinci planda kalmaktadır (İşler,2003). Çizgilerin birleşimi ile ortaya çıkan biçim düz ve birbirine dik çizgilerle kare ve dikdörtgenleri ve diğer geometrik şekilleri, eğri çizgiler daire, oval, elips şekilleri meydana getirir. Biçim, mekân içinde üç boyutlu olarak yer alan, mesafe ve ışıkla birlikte mekân kavramını yaratan tasarım bileşenidir (Uzun, 2008, Temelli,2008:6). İlkokul kitaplarında genellikle dokunma hissine ait yüzey görünümleri ile ilgili çizimlerde doku illüzyonları sıklıkla kullanılmaktadır (İşler,2003). Gerçek dokuyu bir ders kitabında vermenin maliyet açısından çok yüksek fiyatlara mal olacağı aşikârdır. Fakat öğrenci üzerinde olan etkisi de bir gerçektir. Fakat kullanılan doku illüzyonları gözle hissedilebilir nitelikte olması sebebiyle, dokunma duyusuna hitap etmese de bir dereceye kadar anlaşılır olmaktadır. İllüstrasyonun daha önce bahsedilen sınırlılıklarından biri buradan kaynaklanmaktadır. Daha önce bahsedilen tasarımın elemanları, biçimin üzerinde şekillenirler, tasarım aşamasında bu elemanlardan herhangi bir tanesi olmasa da olur. Biçim genellikle 3 boyutlu nesnelere için kullanılan bir terimdir (Tontu,2008:24).

2.4.6. Leke-Işık-Gölge:

“Resim yüzeyi üzerinde boya ile yapılmış iz”(Çellek, 2003). Leke izlenime dayanan bir fırça tuşu halinde resimde yer alır. En az boşluk doluluk kadar etkili bir diğer öğedir. Işık gölge yardımıyla da vurgulamak istenen her şey ön plana çıkarılabilir ya da arkaya itilebilir. Hacmi, 2 boyutlu bir kâğıtta seyirciye verebilmenin en önemli yardımcılarından birisidir ışık ve gölge. Renkler beyazdan başlayarak valörleri yardımıyla koyuya doğru renklendirilerek ya da siyahtan beyaza iki renk kullanılarak tonlanır.

2.5. GÖRSEL TASARIM İLKELERİ

2.5.1. Görsel Devamlılık, Tekrar ve Ritim:

Bir tasarım öğesinin aynen ya da yakın değerlerde birden fazla tekrar edilmesi olayıdır. Birbirinin aynı olan objeler yakın olarak bulunurlarsa yadırganmazlar, birleştirici etkiye sahiptirler (Temelli,2008:8). Devamlılığın sağlanması ise, gözün tasarım üzerinde bir alan boyunca hareket etmesidir. Göz alışkanlık gereği sağdan sola, yukarıdan aşağıya bir yön izler ve büyükten küçüğe, koyudan açığa, renkliden renksiz, alışılmamıştan alışılmış, canlıdan mata doğru bir algılama sırasını takip eder (Tontu,2008:27-28).

“Sanatta, plastik elemanların değişen uyumlu tekrarıdır. Ritm, bir sanat yapıtıyla aramızda psiko-fizyolojik anlaşma yaratmak için yinelenen devinimler düzenidir. Bir sanat yapıtında hareketler önce duyuları sonra bünyemizi etkiler ve insan tümüyle bu hareketlere katılır Yapıttaki devinimlerin izleyicideki bu yinelenmesi statiktir. Bunun için gözle görülmezler. Ama hareket düzeni bizi fazla duygulandırırsa irkilme, yüzünün buruşması yada yüz ve bedenin gevşemesi görülür. Psiko-fizyolojik anlaşma ancak hakim devinimlerle, kontrast devinimlerin düzeniyle sağlanabilir. Rahat, uyumlu bir düzen yaratabilmek için hâkim devinimlerle karşıt devinimler arasında dikkati çekecek kadar bir farkın gözetilmesi gerekir” (Çellek,2003).

2.5.2. Uyum-uygunluk:

Tasarımda yararlanılacak objelerin ortak ya da benzer özelliklerinin bulunması olayına uygunluk ilkesi denir. Uygunluk görsel objelerin biçimi, ölçüsü, rengi, tonu, dokusu gibi özelliklerinin herhangi biri veya çoğunluğu ile meydana getirilebilir. Yön ve aralıklar da oluşturulabilir. Görsel objelerin mutlak aynı ya da çok benzer olmasıyla değil kolay fark edilebilir, yakınlık ve mutlak olmayan birbirini anımsatan benzerliklerle sağlanır. Başka bir deyimle uyumluluk tekrarlarla zıtlığın arasındadır. Tekrarda objelerde birbirinin aynı zıtlıkta aralarında hiç benzerlik yoktur. Uygunlukta ise aralarında benzer özellikler vardır. Uygunluk, objelerin fiziksel yapılarında olduğu gibi onların verdikleri izlenimde ya da kullanım amaçlarında olabilir (Temelli,2008:9).

2.5.3. Zıtlık-Karşıtlık:

“Sözcük anlamıyla zıtlık; karşıtlık, karşıt olma, çelişki olarak ele alınmaktadır. Kontrast-karşıtlık kavramını geniş kapsamları ile ele aldığımızda ise evrende her şeyin karşıtlıklar dengesi içinde oluştuğunu görürüz. Bu sosyal yapıda da biçimsel yapıda da böyledir ve zıtlık yoksa hareket yoktur, varlık yoktur, süreç yoktur. Sanat açısından değerli görülen her yapıtta kuşkusuz çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge vardır. Bir şeyin değerlendirilmesinde karşıtlıklar daima ön plandadır. Zıtlıkta denge kurulması bir çok şeyi çözümlenecektir. Çünkü görsel anlamda en önemli belirleyici özellik zıtlık kavramındadır. Bu karşıtlığın boyutu bireye göre değişir. Bazılarında şiddetli, bazılarında yumuşak olabilir” (Çellek,2003).

Objeler görsel, amaçsal ve fiziksel olarak benzerlikler göstermediği zaman aralarında zıtlık var demektir. Uyumlu bir çevrede zıt unsurlar dikkati çeker, canlılık ve hareketlilik verirler. Ancak çevrenin hep zıt objelerle donatılması, düzenlenmesi kargaşa, düzensizlik ve huzursuzluk verir zıtlıklar amaca uygun yer, çeşit ve miktarlarda kullanılırsa düzenlemelerde istenen etkiler yaratabilir. Hem canlılık hem sinirlilik- huzursuzluk uyandırabilen zıtlıklar, fazla miktarda bulunmadıkları uygulamalarda tek düzeliği ve onun getirdiği sıkıntı ve ilgisizlik hissini yıkarlar (Temelli,2008:9).

2.5.4. Boşluk Doluluk:

Görsel sanatlardaki en önemli öğelerden biridir. Konunun iletilmesi açısından karşıdaki kişiye ulaşılması açısından en büyük kozlardan birisidir. Bir nesneyi öne çıkarmak ya da bir yığın şey arasında kaybetmek için başvuru en önemli öğedir. Eserde bırakılan boş alanlar gözü dinlendirdiği gibi dikkati izleyicinin odaklanmasını istenilen yere çeker. Kelime anlamı olarak önemsiz gibi görünen tasarımın bu elemanı aslında önemi göz ardı edilmemesi gereken öğelerden birisidir (İşler,2003). Renk konusunu anlatırken de bahsedilen sadeliği ve konuya odaklanmayı sağlamak için, resimlemeyi gereksiz çizim ve renklerden arındırmak en doğru olandır.

2.5.5. Ölçü:

Görsel objelerin birbiriyle olan ilişkilerinin büyüklükleri arasındaki farklılıkları kapsamaktadır. Tasarımda yararlanılan objelerin büyüklüklerinin uyumlu olması gereklidir (Güney, 1992, Temelli,2008:7).

Ölçü algılaması objeler arasındaki karşılaştırmaya bağlı olarak yapılır. Büyük ölçülü bir obje, kendine bağlı küçük objelerle karşılaştırıldığında ölçüsü oransal olarak algılanır. Mekânda ölçü birimi insandır (Uzun, 2008, Temelli,2008:7). Büyüklük ve hacim gibi nesnelerin içerisinde var olan özelliklerinin kıyaslanması ve bunların büyüklük derecelerini anlatır (Tontu,2008:24).

2.5.6. Oran-Orantı -Hiyerarşi-Sıradüzen:

Form, ölçü, aralık, renk, ton, doku, parlaklık gibi tasarım öğelerini eşit ya da eşite yakın farklarla bir dizin haline getirmektir. Başka bir deyimle, iki üç değer arasında muntazam kademeleme yapmaktır. İki üç değer arasındaki zıtlık ve düzgün sıralı arz değerleri bozulduğu takdirde böyle bir düzenlemeye koram adı verilemez. Koram, tasarım, öğelerinden biri ya da bir kaç ile yapılabilir. Örneğin renk, ton ve ölçü koramı yapılabildiği gibi sadece biçim koramı da yapılabilir (Temelli,2008:9).

2.5.7. Vurgu ve Egemenlik:

“Bir kompozisyonda kullanılan öğelerden birinin ya da bir grubun diğer öğelere göre ölçü, değer, renk, doku bakımından üstünlük sağlamasıdır. Her türlü egemenlik zıtlıkla sağlanır” (Çellek,2003).

Tasarımda bulunan objelerden biri ya da bir grubu ölçü, renk, doku, vb. öğeler bakımından ya da konumu itibariyle diğerlerine üstünlük kurar. Zıtlığı oluşturan objenin kalanlar arasındaki uyum, konumsal egemenlik dışında böyle bir baskınlığı vurgular. Vurgulanmak istenen unsur, amaca, konuya ve hedef kitleye göre değişiklik gösterebilir (Tontu,2008:29).

2.5.8. Denge:

Bir tasarımda yararlanılan form, ölçü, renk gibi öğelerin dikkati çekme yetenekleri, alanın bir bölümüne yığılmadan dağıtılmalıdır. Bir terazinin kefesini gibi, bir yönde biriken vurgulayıcı öğeleri aksi yönde aynı ya da başka dikkati çekici öğelerle dengelemek gerekir.

“Denge değişik ölçüler arasında aranmalıdır. Resimde dengeyi dikey ve yatay çizgiler kurar. Denge salt çizgilerle değil, açık - koyu zıtlığıyla da verilebilir. Başarılı bir düzenlemede kullanılan öğeler birbirleriyle karşılaştırıldıklarından genelde bir denge hissedilmiştir. Bu denge biçim, yön, ölçü, aralık, doku, renk ile sağlanabilir. Görsel ağırlıkları olan öğelerin eşit dağılımının bir türü olan denge, tasarım ilkelerinden biridir”(Çellek,2003).

2.5.9. Birlik ve Bütünlük:

Herhangi bir tasarımda çeşitli görsel etkinliklere sahip öğeler, tasarım ilkelerinin ışığında bir araya getirilirken bir bütünlük oluşturmaya çalışılır (Güney, 1992: Uzun 2008, Temelli,2008:10). Tasarımın en önemli ilkelerinden birisidir (Tontu,2008:29). Eğer eserin içeriği birbirinden kopuksa, ayrıntılar ne kadar güzel resmedilmiş olursa olsun, bütünde bir şey vermesi güç olacağından, izleyici anlam açısından verilerek isteneni anlamayabilir.

2.6. İLLÜSTRASYON ARAÇLARI

İllüstrasyonların hazırlanmasında geleneksel çizim ve boyama malzemelerinin yanı sıra, fotoğraf, kolaj ve çeşitli bilgisayar programlarından da sıklıkla yararlanılmaktadır (Gill,1984,Becer,2005,Aktaran: Liman,2007:29). Kağıt, fırça,

maket bıçağı, cetvel, gönye, pergel, makas, büyüteç, slayt projektörü, orantı cetveli, seloteyp, silgi, yapıştırıcı ve sabitleştirici sprey illüstrasyon çalışmalarında kullanılan temel malzemelerdir. Tamamen sanal ortamda yapılacak çalışmalar için ise grafik tabletler ve çeşitli çizim programları yeterli olmaktadır.

“Taslak çalışmalarında çoğunlukla yarı saydam ince ve düz yüzeyli kâğıtlar tercih edilir. Ucuz olan pelür ve eskiz kâğıtlarının yanı sıra, özellikle marker çalışmalarına yönelik olarak üretilen ve bloklar halinde satılan kâğıtlar taslak aşamasında yaygın olarak kullanılmaktadır. İllüstrasyon çalışmalarında genellikle 150 ile 300 gr. arasında değişen kalın resim kâğıtları kullanılır. Resim kâğıtları üç ana grupta toplanabilir: 1- Kalın grenli kâğıtlar (suluboya ve gravür kâğıtları), 2- Düz yüzeyli sıcak preslenmiş kâğıtlar, 3- İnce grenli soğuk preslenmiş kâğıtlar” (Sanal-4,ty).

Profesyonel çalışmalarda iyi kalitede samur kılından yapılmış fırçalar tercih edilir. Samur fırçalar iyi korunduklarında ve temiz tutulduklarında yıllarca kullanılabilir. Fırçalar, yassı ve yuvarlak olmak üzere iki değişik tipte üretilir. Yassı fırçalar geniş yüzeylerin boyanmasında yuvarlak fırçalar ise ayrıntıların belirtilmesinde kullanılır. Sanat amaçlı fırçalar, -O- numaradan -20- numaraya kadar değişik kalınlıklarda üretilir (Sanal-3,2007).

İllüstrasyon sanatını icra eden sanatçılar için birçok teknik bulunmaktadır. Çizim yöntemlerini aşağıdaki gibi gruplandırabiliriz:

- **Fırça, kalem ve renkli mürekkeple yapılan çizimler:** Eserin ölçüsü kullanılan araçlara göre değişiklik gösterebilir hatta diğer türlere göre büyük olabilir. Mürekkepler suluboya renklerinden çok daha yoğun oldukları için daha parlak sonuçlar elde etmek için kullanılabilirler.
- **Divit ve Suluboyayla yapılan Çizimler:** Çizgilerin kalınlık kalitesi, kaleme uygulanan baskıya göre değişmektedir. Ölçek büyük olmamakla beraber kitap resimleme alanında en popüler yöntemlerden birisidir. Basit

ıslatma tekniğiyle çizimler kısa sürede renkli sanat yapıtlarına dönüşebilirler.

- **Kömür Kalem ve Suluboyayla yapılan çizimler:** Karakalem çabuk bulaşır ve suluboyayla iyi bir ikili oluşturur. Önceden suluboyayla boyanan yüzeylere karakalemle çizilen sınırlar birlikte güzel sonuçlar vermektedir.
- **Akrilik Boyayla yapılan çizimler:** Mat, dokulu bir yüzey verilmek istendiği zaman kullanılan bir yöntemdir. Arka fon önce boyanmalı katlar üst üste boyanarak bitiminde derinlik hissi elde edilmelidir.
- **Renkli kalem ve mum boyayla yapılan çizimler:** Renkli kaleler, güçlü, dışavurumu izler bırakmanın yanı sıra, hassasiyet ve kontrollü resimlemeye imkan verir. Üzerine uygulanan suluboya etkiyi arttırmada yardımcıdır.
- **Pastel Boyalarla yapılan çizimler:** Genellikler büyük yüzeyler için kullanılan bir yöntemdir (McCannon, Thornton ve Williams, 2008:28).
- **Bilgisayar Ortamında Yapılan Çizimler:** İlerleyen teknolojinin verdiği imkânlar neticesinde, verilmek istenen etkinin etki alanını genişletmek, efektleri olabildiğince gerçeğe yakınlaştırmak amacıyla son yıllarda sıklıkla başvurulan yöntemlerden birisidir. Photoshop, Corel Draw gibi programların sıklıkla kullanıldığı yöntemde en büyük yardımcı grafik tabletlerdir. Sanatçının bilgisayar programlarına hâkim olması en önemli gereksinimdir (Tontu, 2008:40).

2.7. İLLÜSTRASYON TÜRLERİ

İllüstrasyon sanatının fotoğrafın tarih sahnesine çıkmasıyla arka plana atıldığını düşünenler vardır. Fakat bunun tam aksine illüstrasyon gelişmesine hız kesmeden devam etmiş ve aradan geçen dönemler içinde çok farklı örneklerle sanat sahnesine çıkmıştır. Fotoğrafın üstünlüğünü savunanlar aslında fotoğrafın sadece olanı verdiğini kabul edenlerdir. İllüstrasyon işin içine girdiğinde ise sanatçının gözünden yansıtılmak istenen görürüz. Vurgulanmak istenen ayrıntılar ön plana çıkarılır daha önce olup göze batmaması istenenler çizim teknikleriyle geri plana itilir. İllüstrasyon sanatıyla uğraşanların dikkat etmeleri gereken bazı noktalar vardır bunlar:

- Hedef kitlenin doğru seçilmesi,
- Temaların doğru seçilmesi,
- Tamamen orijinal bir fikirle yola çıkılması,
- Alanda araştırma yapılarak, fikir sahibi olunması,
- Hangi çizim tekniğinin kullanılacağına seçilmesi,
- Karakterlerin oluşturulması,
- Resmin bütünü içerisinde oran orantıya dikkat edilmesi,
- Okura verilmek istenen duyguların, karakterler aracılığıyla yansıtılabilmesi,
 - Metinde verilen hareket halindeki olayların, çizim içerisinde de verilebilmesine dikkat edilmesi,
 - Antropomorfizm kullanılacaksa dikkat edilmesi,
 - Şekil zemin ilişkisinin açıkça ortaya koyulması,
 - Çerçeve kullanılacaksa resmi boğmayacak şekilde kullanılmasına özen gösterilmesi,
 - Okuyucuyu yönlendirmekten kaçınılmalı nitelikte olmalı,
 - Yaş gruplarına uygun olmalı,
 - Sayfa dinamiğine özen göstermeli,
 - Renkleri etkili bir biçimde kullanım renk teorisi bilgisine sahip olmalı,

- Farklı çizim ve renklendirme tekniklerine açık olmalı (McCannon, Thornton ve Williams, 2008).

Tepecik'e (2002: 79–80) göre illüstrasyon; “Günümüz meslek gruplarına göre çeşitlenmektedir. Fotoğraf verileri görüntüleme teknikleri, illüstrasyon tekniğiyle hazırlanmış olan görüntülerin bilgi kalitesine hala ulaşmamıştır. Örneğin; tıp alanında insanın iç organlarını gösteren illüstrasyonların kalitesi fotoğraflarla elde edilememektedir”.

Becer (2005) ve Tepecik'e (2002) göre; illüstrasyon kendi içinde farklı türlere ayrılır (Çakmak, 2008:40).

2.7.1. KÜLTÜREL İLLÜSTRASYON

Görsel-25 Kültürel İllüstrasyon Çalışması Örneği

Görsel-26 Joseph Strutt'un Çalışmasına Bir Örnek

18. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle İngiltere’de tarihsel araştırmalara olan ilgi giderek artmıştır (Morna, 1988:15). İnsanların dünya ve kendi ülkelerinin geçmişi hakkında bilgi almak istemesi üzerine araştırmacılar ve ressamlar kütüphanelerdeki eski el yazma eserleri inceleyerek kitaplar çıkartmaya başlamışlardır. Bir toplumun geçmiş ve günümüzdeki durumu hakkında bilgi veren çizimlerden oluşan bu tür, kültürlerin geçmişini, geçmişte kullanılan aletleri en ayrıntılı şekilde yansıtan sanat türüdür. Alan hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra teknik resim bilgisine sahip olmayı da gerektirir. Bir toplumu tanıtıcı broşürlerde

bolca bu tür illüstrasyonlardan görebiliriz. 1796-99 yılları arasında Joseph Strutt'un "İngiltere'deki insanların giyim ve alışkanlıkları hakkındaki tüm görüşler" isimli kitabı, bu türdeki çalışmaların da önünü açmıştır.

2.7.2. TEKNİK İLLÜSTRASYON

Çizilen nesnelerin daha kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla eğitici kitaplarda, reklamlarda, kılavuz ve broşürlerde makine ve benzeri aletlerin tanıtımında kullanılan çizimlerdir.

Genellikle mühendislik, biyoloji, zooloji, botanik, endüstriyel malzemeler gibi maddelerin ve organizmaların ayrıntılı görüntülerini, tanımlayıcı, açıklayıcı, öğretici ve bilgi iletme amaçlı yapılan illüstrasyonlardır (Çakmak, 2008:40). Bu tür çizimlerde ressamın alan hakkında teknik bilgilere sahip olması önemli bir unsurdur. İngiltere'de III. George döneminde, Kew'deki Kraliyet Botanik Bahçesi giderek önem kazanmıştır. Dünyanın dört bir yanından getirilen bitki örnekleri burada incelenmeye başlanmıştır. Fakat yeni bulunan bitkilerle, hali hazırda bilinen ve isim verilmiş olan bitkilerin ayrımını yapmak zordu. Bitkilerin türlerini ve gelişim evrelerini ayırt edebilmek adına kullanılan eskizler daha sonra taşbaskı yardımıyla yayımlanan kitaplarda kullanılmaya başlandı. Türün ilk örnekleri de bu dönemde verilmeye başlanmıştır.

Görsel-27 Robert Anning Bell'in

Çalışmalarına Bir Örnek

Görsel-28 Walter Hood Fitch

İllüstrasyonuna Bir Örnek

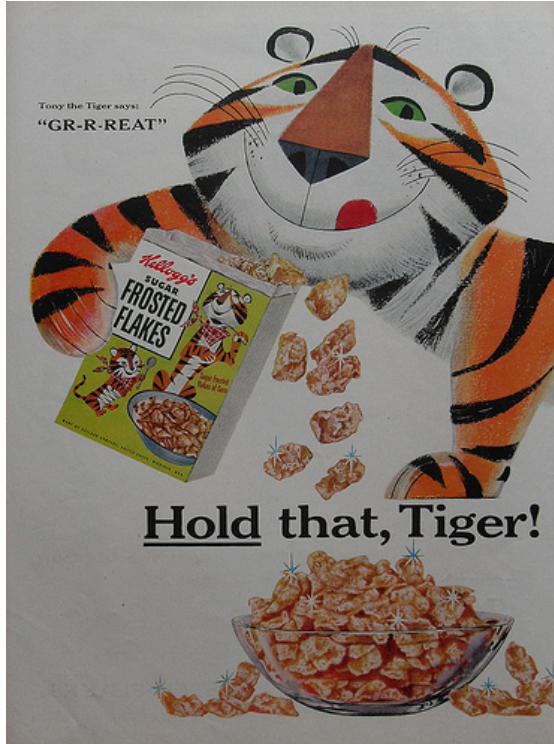

Bu türde eser vermiş önemli bir isim Robert Anning Bell'dir. Eserlerinin büyük çoğunluğu düz, Rönesans stiliyle yapılmıştır. Bell'in özelliği, kitabı el yapımı sayfalara yayılan metin ve süsleyici sınırlarını bir bütün olarak tasarlamasıdır (Morna,1988:63).

2.7.3. TİCARİ - REKLAM İLLÜSTRASYONLARI

Adından da anlaşılacağı üzere ticari amaçla yapılan ürün yada hizmet hakkında karşıdaki kişiye bilgi verme amacı taşıyan illüstrasyon türüdür. Ayrıntılar yoğun şekilde kullanılır bu tür çalışmalarda. Günlük yaşantımızda sinema, tiyatro, konser afişi, posterler, albüm kapakları gibi çok geniş bir alana yayılan kullanım çeşidi vardır. Tüketicinin ilgisini çekmesi ve ürün yada eser hakkında bilgi sahibi olması amacıyla yapılır.Günlük yaşantımızda karşımıza en fazla çıkan illüstrasyon türlerinden birisidir. Bir ürün ya da hizmeti tanıtmak amacıyla yapılan bu tür çalışmalarda ayrıntı ön plandadır (Becer,2002:210).

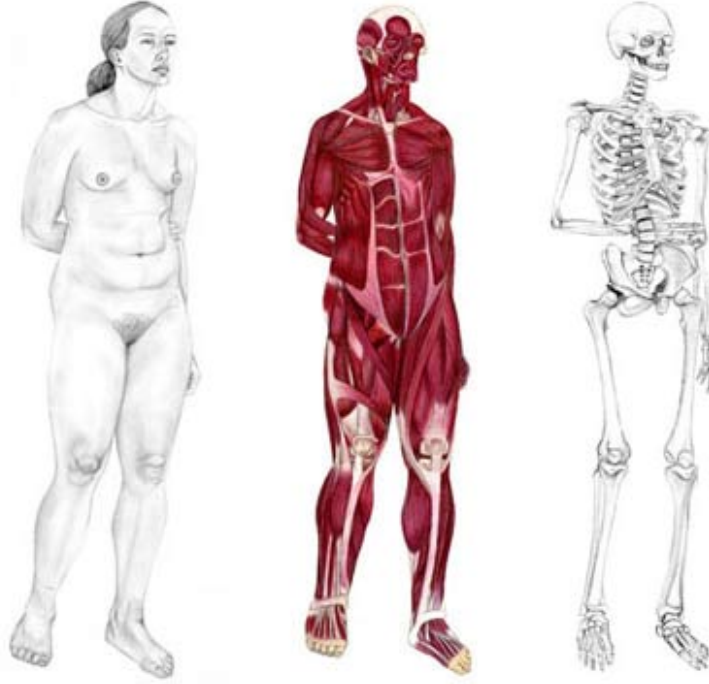
Görsel-29 Ticari İllüstrasyon Örnekleri

2.7.4. TIBBİ İLLÜSTRASYONLAR

İllüstrasyon, tıp bilimi içinde başlangıcından bugüne dek etkin olarak yer almakta olan bir sanat dalıdır(Özdemir, Eler, Hidayetoğlu, Bölükoğlu,2003:248). Tıbbi ilgilendiren çeşitli konularda insan vücudunun ya da diğer canlıların anatomilerini ince detaylarla okuyucuya sunmayı içerir. Genellikle bilimsel ve eğitim amaçlı olarak kullanılır. İyi bir tasarım, anatomi ve biyoloji bilgisi ve tıpla ilgili bir uzmanın denetiminde çalışmayı gerektirir.

Görsel-30 Tıbbi İllüstrasyon Örneği

2.7.5. BİLGİ AMAÇLI İLLÜSTRASYON

Çeşitli konularda halkı bilinçlendirmek amacıyla, yapılan tasarımlardır (Çakmak, 2008:41). Genellikle halkı bilinçlendirmek adına ve her yaştan insana hitap etme kolaylığı sağlaması yönüyle tercih edilen bir yöntemdir. Hastalıklarla ilgili dağıtılan kitapçılarda ya da bir yerin gelişimiyle ilgili yapılan atılımlar hakkında bilgi verme amaçlı bile yapılabilir.

Dünya tarihinde Napolyon, Mısır çalışmalarının kurucusu olarak adlandırılabilir. 1789 yılındaki seferi, askeri olarak bir hüsrana sayılsa da sanatsal açıdan tam bir başarıydı. Halk uzak diyarlardaki farklı mimari ve günlük yaşam tarzından etkilenmişti. Tüm fark edilen yeniliklerden etkilenenler arasında fakir bir aileden gelen David Roberts’de vardı. 1838’de Mısır’a gittiğinde, devasa anıtları olduğu gibi insanların günlük yaşamlarını ve kıyafetlerini de resimleme şansına erişti. Beş bölümlük kitabı, Louis Haghe tarafından taşbaskılarla resimlenerek yayımlandı (Morna,1988:54). Bu dönemdeki doğu etkisiyle sanat’ta da “Oryantalist akım” doğmuş oldu.

Görsel-31 Luis Haghe’nin İllüstrasyonlarına Bir Örnek

2.7.6. YAYIN İLLÜSTRASYONLARI

Günlük yaşantıda en fazla karşımıza çıkan bir diğer illüstrasyon türüdür. Her yerde karşımıza çıkar. Okuduğumuz gazetelerde, dergilerde, kitaplarda, haberlerde ve daha birçok alanda kullanılan bir türdür. Metnin içerdiği mesajın ve duygunun okuyucuya ya da izleyiciye daha kolay iletilmesi açısından önem kazanmıştır. Yapan kişi alanında bilgi sahibi olmalı ve sunulan düşünceyi açık bir şekilde resme dökülmelidir.. Gazete illüstrasyonlarında genellikle siyah-beyaz resimleme tekniklerinden yararlanır. İllüstrasyonun bir sanat biçimi olarak en özgür uygulama alanı; kuşkusuz, çocuk kitaptandır (sanal-3,2007).

2.8. RESİMLİ KİTAPLAR

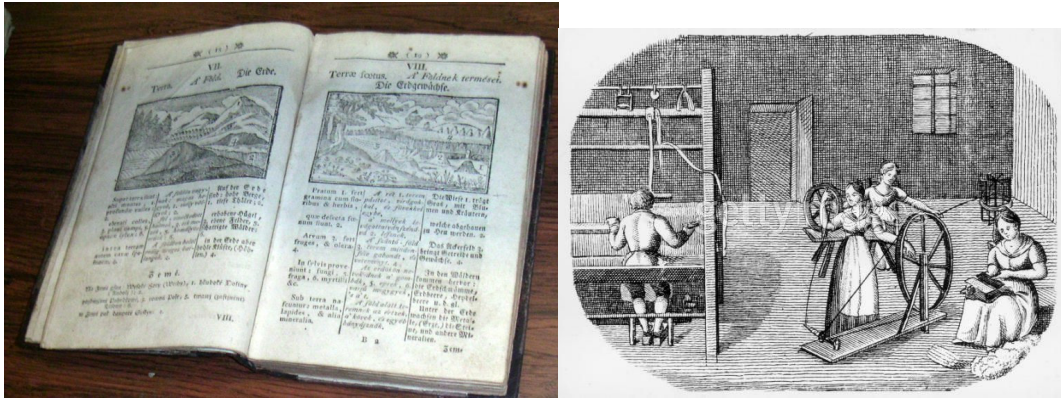
Resimli kitaplar verilen bilgiyle iletişim kurma amacıyla veya bir seri resmin kısa metinlerle bir araya getirilmesiyle ya da hiç metin olmadan sunulma yöntemiyle hikayeyi aktarmasıyla diğer yazılı ve görsel sanatlardan ayrılır (Nodelman,1988:7). İllüstrasyonların Çocuklar ve yetişkinler için kitaptaki metinlerin konuya girişleri kolaylaştırmak adına sohbete başlama işini yürüttüğü tartışmasız bir gerçektir. Günümüzde tartışılan bir konu olan Resimli kitapların çocuğun gelişimine ne ölçüde yararı olduğu sorusu, bu alanda tartışmaları ikiye bölmüş durumdadır. Bazı düşünürler Resimlerin metinle birlikte verilmesinin okumayı pozitif yönde etkileyeceğini düşünürken bazıları bunun pedagojik olarak zararlı bulmaktadır. Öncelikle görselleştirmenin yararlarından bahsetmek yerinde olacaktır,

- Görsel öğeler, idrak etmeye yardımcıdır,
- Görsel olarak okuyucuyu çeker ve metne motive olmasını sağlar,
- Soyut fikirleri somut olarak okuyucunun önüne koyar,
- Görseller kolayca yorumlaya olanak sağlayan yoğunlaştırılmış bilgi içerirler,
- Görsellerin materyallerin bir biri ile etkileşim halinde olma özellikleri vardır,

- Görseller, bilginin hafızadan geri çağırılmasını kolaylaştırırlar (Handono,1996:3).

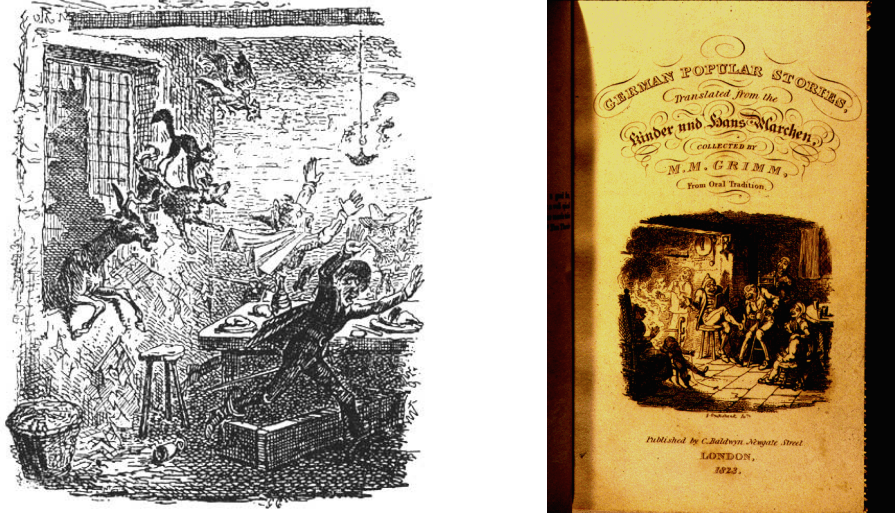
Resimler ve kelimeler birlikte sunulduğunda, resimlerin okuma becerisine katkısı, görevi dikkat dağıtıcı, uyarıcı ve müdahale edici olarak tanımlanmaktadır (Samuels,1972:337). Fakat çocuklar için üretilen ilk kitapların bile resimli olduğu görülmektedir. Nodelman'a göre ilk resimli çocuk kitabı sayılan 1657 tarihli "Comenius's Orbis Pictus", aslen illüstrasyonları birlikte verilmiş kelimelerin tanımları olarak kullanan resimlendirilmiş bir katalog'du (Nodelman,1988:2).

Görsel-32 Comenius Orbis Pictus Kitabından Sayfa Örnekleri

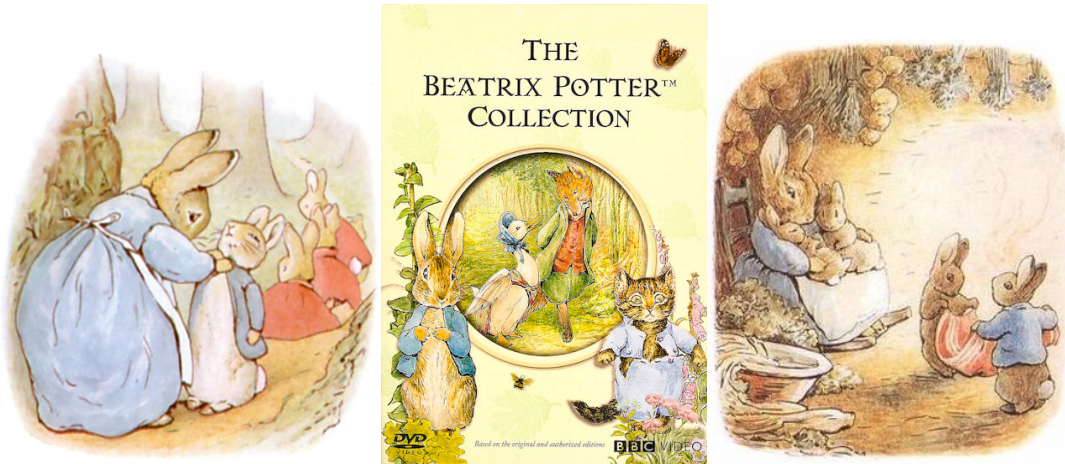
Sonraları, Bilgilendirici olmayan çocuk kitapları çıkmaya başladığında, onlarda büyük ihtimalle diğer bütün kitaplar resimlendirilmiş olduğu için resimlendirilmeye devam edildiler. 19.Yüzyılın İlk dönemlerinde George Cruikshank hem çocuklar için tasarlanmış olan Grimm Masallarını resimledi, hem de yetişkinler için tasarlanan Dickens romanlarını.

Görsel-33 George Cruikshank'ın Resimlediği Grimm Masalları'ndan Örnekler

19.Yüzyılın son çeyreğinde resimler ve metin arasında dengenin bulunduğu ilk kayda değer çocuk kitapları, Walter Crane, Kate Greenaway, ve bütün bunların ötesinde Randolph Caldecott, 20. Yüzyılın başlarında ise Beatrix Potter tarafından resimlenmiştir (Nodelman,1988:2). Hayvan veya cansız materyallere insan özellikleri vererek Fabl tarzı hikâyeler yazan Beatrix Potter, dönemin önde gelen bayan yazar ve çizerlerindendi. Kendi yazdığı Tavşan Peter Karakterinin hikayelerini, kendisi resimlemiş ve bir fenomen olan kitabının doğuşu 1901 yılında gerçekleşmiştir.

Görsel-34 Beatrix Potter'ın Oluşturduğu Tavşan Peter Çizimlerine Örnekler

Yazar ve İllüstratör olarak çalışan Maurice Sendak, Heinrich Hoffman'ın kitabı olan "Struwelpeter" i bugüne kadar basılmış olan en güzel resimli kitaplardan birisi saymıştır. Bahsi geçen kitabın ilk baskısı 1845 yıllarında yapılmıştır ve alanındaki erken örneklerden birisi olarak kabul edilmektedir. Bu tür bir kitabın seçilmiş olduğunu görmek ve onu günümüzün "yenilikçi tasarım" dediğimiz alanla karşılaştırmak bu alanın tarihi açısından oldukça ilgi çekicidir. Beyaz alanların kullanımı, Tipografi ve anlatılan ahlak hikayelerinin mekanlarını oluşturmak için kullanılan sınırlar Oluşturduğu hayal dünyasıyla ve ilgiyi kitabın kapağına çekmesiyle "modern" bile sayılabilir (McCannon, Thornton ve Williams, 2008:10).

Resim ve metin sanatı; illüstratörler ve yazarlar birlikte çalışmaya başlayıp, metin ve resimler üzerine ayna tutma girişiminde bulunarak birbirlerini kopyaladıkları zaman değil, fakat farklı bilgilerini iletişim kurmak için farklı sanat dallarını farklı kalite ile kullanırlarsa en iyi şekilde bir araya gelir ve böyle yaptıklarında, kitaptaki metin ve resimler birbirleriyle kinayeli bir ilişkiye sahip olurlar. Kelimeler resimlerin gösteremediklerini söyler ve resimlerde kelimelerin söyleyemediğini gösterir okuyucuya (Nodelman, 1988:222). Kitaplarda kullanılan resimlemeler yazarın söz ile anlatamadıklarının dışavurumu için öncülük görevi yapar. Çocuğu bazen eğlendirir, bazen heyecanlandırır, bazen de düşündürür. Çocuğun görme, duyma, duyumsama, düş kurma, düşünme ve sezme yetilerini harekete geçirir (Sever, 2002, 18). Her şeyden önemlisi kitap eğitim ve anlama açısından okur, çocuk dinleyici ve bu ikisinin aralarında paylaştıkları hayal dünyası için "Güvenli Bölge" yi oluşturmaktadır (McCannon, Thornton ve Williams, 2008:6).

Yazılı materyallerde resimlerin ağırlıkta olmasının sebebi, resimlemelerin herkes tarafından kolayca anlaşılabilmesidir (Handono, 1996:2). Resimlendirilmiş kitaplar ilk bakışta göze çok basit gelebilirler fakat gerçekte bu tür kitaplar anlamın bir çok dışavurumunu da içermektedir (McCannon, Thornton ve Williams, 2008:10).

İnsanoğlu her zaman zihninde görselleştirmelerle meşguldür. Birisi sözel olarak bir hikâye anlattığında, insan beyni kelimeleri resimlemekle meşguldür. Mesela birisi "Ev" dediği zaman zihin ev kelimesini bir araya getiren harfleri getirmez insanın

gözünün önüne, zihinde beliren bir evin bize göre olması gereken halidir (Handono,1996:3). Farklılık ise her bir bireyin zihninde kendi yaşantısı, kültürüne göre ev imgesi belirlemektedir. Bireysel farklılıklar da buradan kaynaklanır. Ama temelde ortak olan, herkesin aynı düşünce yöntemiyle hareket edip, ev imgesini zihninde canlandırmasıdır.

Çocuk kitaplarındaki resimlerde, estetik vazgeçilmez bir öğedir Bu nedenle çocuklar, resmin yanında fotoğraf, karikatür, grafik vb. sanatların olanaklarıyla oluşturulmuş nitelikli kitaplarla da buluşturulmalıdır (Dilidüzgün 2006:112). Çocuklara göre yazılmış olan kitaplarda karşılaşılan çeşitli kavramlar hem hikaye bütünlüğünün hem illüstrasyon ve metin arasındaki ilişkinin olumsuz sürecinde önemli rol oynarlar. Bu sıkça karşılaştığımız çeşitli kavramlar; karakter, tip, kahraman, baş kahraman ya da yan kişi olarak adlandırılmaktadır (Ziftçi,2006:245). Karakterleri oluşturma aşamasında, bazen eşsiz özellikleri olan hikayeler evrensel ilgiyi çekmek adına yazar veya illüstratör tarafından klişelere ve kalıplaşmış örneklere dayandırılmaktadır. Örneğin sıradanlaşmış olan cana yakın gri saçlı,terlik ve yelek giymiş büyükanne teması, dinamik ve göz alıcı bir büyükanneye sahip bir çocuk için gerçeği yansıtmaktan uzaktır (McCannon,Thornton ve Williams,2008:12). Bu kavramları tanımladığımızda ise karakter, “Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse” ve tip, “Eserlerde belli bir düşüncenin, topluluğun zihniyetini ve ideolojinin temsilciliğini yapan yani benzerlerinin ortak yönlerini kendisinde toplayıp onları imgeleştiren kişi” olarak ifade edilir. Kahraman ise, “Bir anlatıda olayların merkezi durumunda olan ya da olaylara yön veren kişi ya da kişiler” şeklinde tanımlanır. Edebiyatta kahramanlar, hem yetişkin hem de çocuklara seslenen eserlerin kurgusuna göre farklı görevler üstlenirler; bunlar kimi zaman başkahraman kimi zaman da yan kişi olarak eser kurgusunda bulunabilirler. “Başkahraman” ya da “başkişi” eserde başrolü oynayıp eserin kurgusunda anlatılanlarla doğrudan ilişkili olan ve olayları yönlendiren kişidir. Okura bütün yönleriyle tanıtılan başkahraman, fiziksel özelliklerinden çok karakter özellikleriyle ön plana çıkar. Okur, başkahramanı o kadar iyi tanır ki olay örgüsü ilerledikçe onun olaylar karşısında vereceği tepkileri bile önceden kestirebilir.” (Ziftçi,2006:245).

Daha önceleri de bahsedilen hikâyenin ve kahramanın okuyucunun isteklerini vermesi önemlidir. Başkahraman okuyucunun kendisinden bir şeyler bulabileceği nitelikler taşıdığı gibi okuyucuyu etkilemeyi de başarabilmelidir. “Eserlerde yer alan kahramanlar aracılığıyla çocuk, yaşamı ve insan gerçekliğini tanımaya başlar. Yazar, iyi geliştirilmiş karakterlerini kullanarak çocuğa ulaşır ve onunla iletişim içine girer. Yazar bu durumu, yarattığı kahramanlara açık (geliştirilmiş) / kapalı (geliştirilmemiş) ve devingen (dinamik) / durağan (statik) gibi özellikler yükleyerek gerçekleştirir. Bu kahramanları geliştirirken ise çeşitli yöntemler kullanır. Yazarın çocukla iletişim kurmakta kullandığı açık (geliştirilmiş) karakterler; konuşmaları, duygu ve düşünceleri, davranışları ve görünüşleri gibi birçok yönüyle okura tanıtılan ve inandırıcı nitelikleriyle öne çıkan karakterlerdir. Bu karakterlerin olaylar karşısında verecekleri tepkiler okur tarafından önceden tahmin edilebilir. Okur, bu karakterleri gerçek hayattaki arkadaşı gibi yakından tanır” (Ziftçi,2006:246). Bir eserdeki kahraman yazarın o eserde vermek istediği ana temayı ve alt başlıkları verebilecek en güçlü etkendir. Okuyucunun kendisini kahramanla bütünleştirerek okuduğundan dersler çıkartması ve kahramanın uyguladığı çözüm yollarını gerçek hayatta da kullanabilmesi önemlidir. Yazar ve İllüstratör karakterlerin ağzından bir dereceye kadar okuruyla iletişim sağlamış olmaktadır.

Resimli kitapların çocuklar açısından değeri sadece resimler içeren bir “kitap” olmalarından çok daha ötedir. Çocuk erken yaşlardan itibaren kitabın ne olduğunu, nasıl tutulması gerektiğini, sayfalarını nasıl çevirmesi gerektiğini ve nasıl okuması gerektiğini-Önce resimler vasıtasıyla sonra metinlerin aracılığıyla-öğrenir (McCannon,Thornton ve Williams,2008:10).

Sanat eğitiminin yalnızca okullarda verilebileceğini savunanların yanıldığını söylemek yerinde olur. Çocuk kitapları aracılığıyla gerçekleştirilecek olan sanat farkındalığı, ayrıca okuru yaratıcılığa yöneltip onun bilişsel, duygusal ve duygusal eğitim gereksinimlerini de karşılamaya yöneliktir. Bu nedenle, çocukların erken yaşlarda sanatsal duyarlıklarla donatılmış kitaplarla karşılaşması onların duyarlıklarının ve beğenilerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır (Dilidüzgün 2006:112). Çocuk kitabı yayıncılığı dünyası, iyi hikâye yazma, güzel İllüstrasyonlar

ve eğitimsel yararlar gibi faktörlerden etkilenir. Fakat her şeyden önemli olan ve bu piyasayı asıl etkileyen faktör maalesef ki kitabın satış grafiğidir (McCannon,Thornton ve Williams,2008,7).

3.8. ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK KİTAPLARI

Kitapların kişinin hayatındaki önemi göz ardı edilemeyecek kadar fazladır. Özellikle küçük yaşlarda aşılana okuma sevgisi ileriki yıllarda eğitim ve öğretim hayatında çocuğa sağlanabilecek en büyük yarar olmaktadır. Çocukluk döneminde kitaplarla tanışan çocuk insan kişiliklerini tanıyarak hayata daha kolay uyum sağlamayı, toplumsal değerleri önemsemeyi ve böylece çevresine sevgi ve saygıyla yaklaşmayı, sanatçı duyarlılığıyla tanışarak özgür düşünüp demokratik davranabilmeyi ve bir birey olmayı öğrenir (Ziftçi,2006:247). Çocuk edebiyatının ortaya çıkması dünya tarihinde çocukların büyüklerden farklı birer birey olduklarının kabul edilmesiyle ortaya çıkmıştır (Erdal,2008:156). Yazılı tarihin ilk dönemlerinden itibaren çocuk önemli bir yere sahip olmamıştır ancak bu durum Rönesans döneminin başlamasıyla değişmiştir. Matbaa'nın da bulunmasıyla çocuklar için kitaplar basılmaya başlanmış, çocuğun eğitimine ayrı bir önem verilmeye başlanmıştır (Erdal,2008:156). Türkiye'de ise çocuk edebiyatı alanındaki ilk çalışmalar, Meşrutiyetin ilanından sonra, batılı eğitim anlayışının öğretmen okullarında uygulanmaya başlamasıyla, görülmüştür. Sati Bey ve Tevfik Fikret bu alanın öncülerindendir. Cumhuriyetin ilk yıllarında verilen yoğun çabalara karşın, çocuk edebiyatı II. Dünya savaşın sonlarına değin fazla bir gelişme gösterememiştir (Tontu,2008:37).

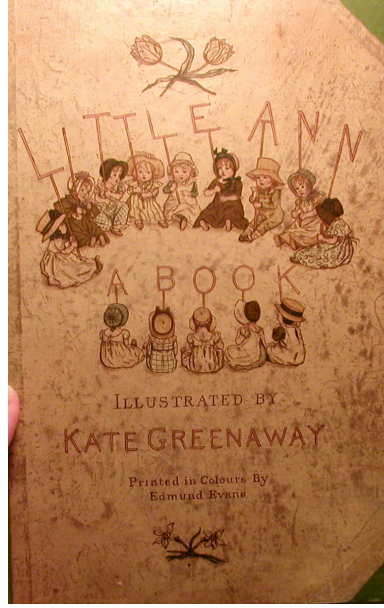
Çocuk yaşamının her döneminde çeşitli işlevlerle kitaplar önemli bir yer tutmuştur. Okul öncesi dönemde sunulan kitapları çocuğun dil gelişimi, algısal motor, sosyal ve duygusal gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu görsel ve sözel sunular sayesinde çocuk dinleme ve okuma yeteneğini geliştirir (Kılıç,2006:25). Günümüzde talihsiz bir şekilde çocuk kitaplarının yazımının çok kolay olduğu şeklindeki yanlış inanç birçok acemi yazarı bu alana yöneltmektedir. Hâlbuki bu alanda yazacak kişilerin konu alanında uzman kişiler olması hem edebi

hem de çocuk psikolojisi bakımından yetkin özellikler barındırmaları gerekmektedir. Mesela kullanılan yanlış kelimelere ya da yapılan yazım yanlışları dikkatsiz bir dizin ve basım işleminden sonra çocuğun eline ulaştığında, çocuğun yanlış öğrenmesini sağlayacak ve ileride düzeltilmesi zor olan öğrenmeler meydana gelecektir (Erdal,2008:160). Unutulmamalıdır ki kendi kendine öğrenme en kalıcı öğrenme çeşitlerinden birisidir. Çocuk kitaplarında kullanılan son yıllardaki iki eğilim, anlam oluşturmadaki görsel okuryazarlığın önemine olan farkındalığı daha da arttırıyor. Son yıllardaki sanat, sanatçı ve illüstratörlerle ilgili yeni kitaplar çocuklar için basıldı. Fakat bu edebiyat alanının başlaması, çocuklarının hayal güçlerinin ve içlerinde yaşadıkları dünyayı algılayışlarının, büyüklerin bakış açılarından çok farklı olduğunun anlaşılması sayesinde mümkün olmuştur (Erdal,2008:156). Çocukluk döneminin giderek önem kazanmasıyla 2-14 yaş dönemini içerisine alan, bu dönem çocuklarının duygu, düşünce ve hayal güçlerine hitap eden dil bilgisi ve estetik kaygılara önem verilerek yazılmış eserlerin nereyse tamamı “çocuk edebiyatı” içerisinde sayılabilir (Aktaran: Erdal,2008:157).

Çocuk Kitaplarının yazımı büyük özen gerektir. Çocuk kitabı içerisinde kullanılan betimlemeler, yaş grubu özelliklerine göre seçilmeli kullanılan cümleler açık, net ve anlaşılır olmalıdır. Günümüzde pek sık kullanılmayan eski kelimelerin yerine basit ve günlük hayatta daha çok kullanılan kelimelerin tercih edilmesi metninde daha açık olmasını sağlayacak ve okuduğunu anlayan çocuğu okuma yönünde daha çok teşvik edecektir. Bunun yanında Sırf metinlerden oluşan bir okuma özellikle erken yaşlardaki çocuğu sıkacaktır. Metne ilgisini yoğunlaştırmada sorun yaşayan çocuk bir müddet sonrada ilgisini tamamen yitirecektir. Anlatılmak istenen şeyin açık ve anlaşılır olarak kullanılabilmesi için özenli hazırlanmış bir sayfa tasarımı ve yine özenle çizilmiş metindeki betimlemeleri gerçeğe en yakın şekliyle yansıtmış olan resimlemeler sayesinde çocuğun ilgisini toplamak daha kolay olacaktır. Sayfa tasarımında kullanılan harflerin puntolarından kenar boşluklarına kullanılacak resimlerin büyüklüklerinden metnin sayfanın kaçta kaçını kaplayacağına kadar olan birçok aşama özenli bir çalışma sonucu oluşturulmalıdır. Kullanılan resimler çocuğu hayal etmeye teşvik etmeli sadece tembel düşünce biçimine yönlendirmemelidir.

Çocuklar için ilk resimli modern kitaplar Victoria İngiltere'si döneminde ortaya konmuştur (1860-1970). Bu ürünlerin çıkışında, İngiltere'nin önde gelen matbaacılarından biri olan Edmund Evans'ın büyük rolü olmuştur (Aslan,2006).

Görsel-34 Edmund Evans'ın Önderliğinde Basılan Kitap Örneği

Okullarda yapılan şey Okuma ve yazmanın üzerine yoğunlaşmak. Fakat bu son yıllarda basılan kitaplar sanatın da iletişim kurma ve öğrenmede farklı bir yöntem olduğunu bize hatırlattı (Galda, Cullinan and Sipe,2009:506). İyi hazırlanmış kitaplar, çocuğa okuma alışkanlığı ve kitap sevgisi kazandırma açısından çok önemlidir (Erdal,2008:156). Bu durum, bu alanda titizlikle çalışılması gerektiğini ortaya koyar. Çocukların sürekli geliştiği ve büyüme sürecinde olmalarından dolayı, çocuklara yönelik yazılan kitapların yaş gruplarına göre farklılık göstermesi beklenmektedir. Okul öncesi dönemi 1-6 yaş grubu çocukları henüz okuma yazma kabiliyetinden yoksun olmalarından dolayı resimli kitaplardan hoşlanırlar (Çakmak,Güleç,vd.,2005:35,Erdal,2008:159).

2.9.1. Klasik Çocuk Kitabı Konuları:

Destekleyici, arkadaşlık, Kaybetme, büyüme, ait olma, kızgınlık, kıskançlık ve sevgiyi içermektedir.

Destekleyici konular: Macera, korkuların üstesinden gelme, hiçbir gücü olmadığını düşündüğü anda gücünü fark eden kahramanlar bu tür konulara örnektir.

Arkadaşlık Konuları: Paylaşma ve birbirine yardım etme, çatışmaları çözümlenme, iyi zaman geçirme gibi konuları işler. Ferenc Molnar'ın kitabı "Pal Sokağı Çocukları" bu türe en güzel örneklerden bir tanesidir.

Kaybetme Konuları: Kaybetme korkusu çocuklar arasında yaygın şekilde duyulan endişelerden bir tanesidir.

Büyüme Konusu: Değişimi kabullenme, her zaman olmasa da istediğini elde etme ya da elde etme beklentisi, karşı cinse karşı tutumlar gibi konular bu gruba girmektedir. Hayattan ders alma temalarını da içerebilir. José Mauro De Vasconcelos'un Şekerportakalı bu gruba örnek olabilir.

Ait Olma Konusu: Çocuklar genellikle bir gruba ait hikâyeleri okumaktan zevk alırlar. Fakat bu duyarlılıkla verilmesi gereken bir konudur. Tolere etme ve anlayış duygularını aşılama konusunda kullanışlı bir yöntem sayılabilir.

Kızgınlık Konusu: Önemli bir konu olan kızgınlık, çocuklara hissettikleri duygular konusunda yalnız olmadıkları hissini vermektedir. Maurice Sendak'ın "Canavarlar Ülkesinin Kralı" Bu konuya örnek olarak verilebilir.

Kıskançlık Konusu: Kızgınlık konusuyla alakalı fakat daha spesifik yaklaşmış bir konudur. Aileye yeni gelen bebeği kıskanmak gibi konular bu alana dâhildir.

Sevgi Konusu: Çocuk kitapları içerisinde konu açısından türüne en fazla rastlanan alan denilebilir. Yazar Edmondo De Amicis'in kitabı "Çocuk Kalbi" bu konuda verilecek örneklerden sadece bir tanesidir (McCannon,Thornton ve Williams,2008:16).

Kitaplarda kullanılan illüstrasyonların, okuma ve öğrenmeyi desteklemelerinin yanı sıra resim yapma isteği uyandırmaları da büyük önem taşımaktadır. Çocuk algılayabildiği şeyleri çizme konusunda, yaratıcılığını da kullanarak, basmakalıp resim tiplerinden uzak, nitelikli eserler verme yolunda ilerler (Erkmen,1996). Televizyonlar, kitaplar, akran ya da yetişkinlerin baskılarının çocukların zevkleri üzerindeki etkisi yadsınamaz olmasına rağmen her çocuk eşsizdir. Yayıncılar arasında Pembe kızlar içindir, Korsanlar erkekler içindir görüşü halen yaygın olmasına rağmen, iki cinsiyete de hitap eden karakterler oluşturmak da mümkündür (McCannon,Thornton ve Williams,2008:12).

Kitaplar çocuğun edebi zevkini geliştirerek, ona okuma alışkanlığını ve zevkini kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra kitaplar çocuğun hayal gücünü, kavrama yeteneğini, kendini ifade edebilme becerisini, kelime haznesini, genel kültürünü, düşünme çeşitliliğini geliştirmesi nedeniyle de derslerini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Aral,2000). Çocuk edebiyatının tarih sahnesinde yerini almasıyla hakkındaki tartışmalar da alevlenerek artmıştır. Edebiyatçıların bir kısmı, çocuğun anlama kapasitesine göre yazılan bir eserin edebiyat eseri sayılamayacağını savunurken, büyüklerin çocukların seviyesine inerek onların diline göre yazı yazmasını imkânsız olarak nitelendirmiş ve Çocuk yazar da olamayacağına göre "çocuk edebiyatı" da yoktur düşüncesini savunmuşlardır. Bu düşünce türünü savunanlar Büyüklere yazılmış eserlerin çocuklara göre uyarlanması önerisini getirmiş ve dünya tarihinde uzun süre bu yöntem kullanıla gelmiştir (Erdal,2008:157).

Çocuk kitaplarındaki karakterler onların yaş dönemine göre değişiklik gösterirler (Ziftçi,2006:245). Hikâyelerde ve eğitim amaçlı kitaplarda oluşturulan karakterler Çocukların zihinsel gelişimleri de göz önüne alınarak oluşturulmalıdır. Çocukluk

döneminde sıklıkla görülen ve Animizm denilen kavram İllüstratörlerin ve yazarların yararlandığı bir alana ışık tutmaktadır. Animizm için eğitim ve psikoloji sözlükleri, "çocuğun çevresindeki eşyaları canlı saydığı dönemdir." diye söz ederler (Tuğlacı,1983:57). Çocuğun zihni yönden geliştiği okul öncesi dönemde canlı ve cansız varlıklar arasında bir ayırım yapamaması neticesinde, oyuncaklarıyla konuşma, onlara isim takma, Tahta bir sopa yada süpürgeyi at olarak değerlendirme gibi durumlar gözlenir, hatta bazen başını çarptığı masaya "pis masa!" diye seslenmesi de bu ayırta edemeden dolaydır (Gövsa,t.y.:98). Çocuğun dünyasında, yetişkinler için sıradan olan olaylar sıra dışı ya, şaşırtıcı olaylar ise basit olaylara dönüşmektedir (Nas,2004:15,Erdal,2008:158).

“Bu konuda örnek verilmesi gerekirse okulöncesi döneme ait çocuk kitaplarında genellikle kişileştirilmiş bir hayvan karakteri vardır. Ya da çocuğun çok sevdiği o oyuncak ayı başkahraman rolünü üstlenmiştir. Bu yaştaki çocuklar, çevresinde gördüğü, duyduğu, bildiği ve yakından tanıdığı canlıları veya nesnelere kitaplarda görmekten hoşlanırlar. Görselliğe daha çok ihtiyaç duyulan bu dönemde, tanıdık canlılar veya nesnelere (kahramanlar), resimler aracılığıyla tanıtılır ve kahramanların fiziksel özellikleri ön plana çıkarılır. Çocuk böylece eserdeki kahramanla daha kolay özdeşim kurabilir. Okul dönemindeki çocuklara hitap eden kitaplardaki kahramanlar ise daha çok karakter özellikleriyle ön plana çıkarlar. Artık kahramanın fiziksel özelliklerden ziyade karakter yapısı çocuk okur için önem taşımaktadır. Bu yaş grubuna hitap eden kitaplardaki kahramanlar, olay örgüsünde yaşadığı deneyimler ve engelleri aşmada kullandığı yöntemlerle çocuk okurun özdeşim kurabileceği karakterlerdir. Kapalı karakterler ise okur tarafından yüzeysel olarak tanınır. Bunlar öykü boyunca bilinen veya kolay anlaşılabilir bir rol üstlenirler. Kapalı karakterler iyi kalpli, yardımsever, fedakâr veya huysuz, kötü, çıkarıcı, yalancı, kurnaz gibi karakter özelliklerine sahip olabilirler. Kötü kalpli kraliçe, kurnaz tilki, inatçı keçi, tembel ağustosböceği ya da çalışkan karınca gibi masallardan tanıdığımız kahramanlar yalnızca belirgin özellikleriyle çocuk okura tanıtılan kapalı karakter örnekleridir. Ayrıca kapalı karakterlerden başkahramanın özelliklerinin çocuk okur tarafından daha iyi anlaşılması ve çocuğun başkahramanla özdeşleşmesini kolaylaştırması açısından da yararlanılabilir. Böylece çocuk, açık karakterle kapalı karakterin

özelliklerini karşılaştırabilme fırsatını elde eder.” (Ziftçi,2006:245). Çocuklar korkuları ve ilgilerine göre farklı ilgi dağılımı göstermektedirler. Çocukları bir genellemenin içerisine koyarak beğenilerini yargılamak çok zor olmasına rağmen, onları resimli kitaplar konusunda yaşlarıyla orantılı olarak gruplandırmak mümkün olmuştur.

Çocukların yaşları ve yaşlarına tekabül eden kitap türleri:

0-3 yaş grubu: kalın mukavva ve benzeri materyallerin üzerine alınan genellikle sadece resimlerin bulunduğu “Board Book” da denilen türler ve hikâye kitapları,

3-5 yaş grubu: Resimli kitaplar ve ABC kitapları,

5-7 Yaş grubu: Resimli kitaplar, Başlangıç seviyesindeki okuma kitapları ve resimli hikaye kitapları,

7-9 yaş grubu: Siyah beyaz hikâyeler, romanlar ve çizgi romanlar,

9-11 yaş grubu: Kısa hikâyeler, Şiir Kitapları, Romanlar, Grafik romanlar,

11 yaş ve üzeri: “Genç Yetişkin” kurgu romanları (McCannon,Thornton ve Williams,2008:12).

Bütün bu sıralamayı yanı sıra bazı istisnaları görmek de mümkündür. Buna örnek olarak isteksiz okuyucu kitabı da denilen basit bir dille yazılmış fakat ayrıntılı şekilde resmedilerek yetişkinlerin ilgisini çeken türler verilebilir (McCannon,Thornton ve Williams,2008:12).

Kitapların okuyucunun hayal dünyasının kapılarını açabilmesi, okuyucuya ne derece hitap edebildiğiyle doğru orantılıdır. Okuyucuya hitap etmek ise onların beklentilerini karşılamakla mümkündür. İllüstrasyonların metin içerisinde geçen ve bir zaman zarfı içerisinde gelişen olayları etkili bir biçimde ulaştırabilmesi için hangi

zaman zarfını nasıl bir teknikle resme yansıtacağı çok önemlidir. Resimdeki sabit bir pozun içerisinde birçok hareket ve olay aynı anda verilebildiği gibi sadece sade bir resim de çok şey anlatabilir. Ama tüm bunların ötesinde hareketi vermek çok zordur. Zamanın içinde donmuş gibi gözükken karakterler, en etkili biçimde metni okuyucuya anlatırlar. Seçilen poz, bakış açısı, vücut dili, duyguların yansıtılması ve hatta kullanılan yöntem ve tekniğin tamamı yansıtılmak istenen anın en etkili şekilde okuyucuya aktarılması için kullanılır (McCannon, Thornton ve Williams, 2008:40).

2.9.2. Çocuk Kitaplarında Dikkat Edilmesi Gereken Tasarım Özellikleri:

Boyut: Günümüzde yayınlanan birçok çocuk kitabında resimler ve yazıların aynı anda kullanılması istendiği için, ekonomik olduğu varsayılarak resimlerin küçültülmesi yoluna gidiliyor, fakat bu yöntem hem öğrencinin resmi anlamamasına, hem de metinden uzaklaşarak resme odaklanmasına yol açar. Bu gibi sorunlarla karşılaşmamak için kitap boyutlarını büyük tutmak en akıllıca yöntemlerden birisidir. Böylece birkaç sayfada verilen bilgi ve resmi aynı sayfa içerisinde öğrenciye verilebilir.

Kâğıt: Kitabın görsel niteliğini belirlemek amacıyla, kâğıt kalitesi çok önemlidir.(Sever, 2006:45). Çocuğun okumasını kolaylaştıracak özellikte olması ve türüne göre parlak veya mat türlerinden seçilmesi gereklidir.

Kapak Tasarımı: Kapak Çocuğun kitaba yönelmesini sağlayan en önemli etkidir. Kapak tasarımı, kullanılan fontlar ve resimler çocuğun kitaba olan ilgisini ve okuma isteğini arttıran etmenlerdir. Kitabın uzun süre dağılmadan kalabilmesi de kalitesi açısından ayrıca önemlidir (Sever, 2006:45).

Sayfa Düzeni: Kitap sayfası içerisindeki, resim, fotoğraf, yazı, rakam gibi öğelerin tümü ve boşlukların arasındaki uyum okuma kolaylığı sağlama ve göze hoş görünme açısından çok önemlidir (Sever, 2006:45). Kullanılan çerçeveler yada tamamıyla boş bırakılmış kenarlar, ilgiyi metne ver resme yoğunlaştırmaya yardımcı

özellik gösterirken, içeriğin uygun sırayla ve tasarımın ilkelerine göre yapılması kitabın sevilerek okunmasıyla sonuçlanır.

Harfler: Harflerin boyutu, kitabın hitap ettiği yaş grubuna göre değişiklik göstermelidir. Okul öncesi dönem çocukları için, 20-22-24 punto karakterler tercih edilmeli, ilerleyen yaş gruplarında ise yaşla ters orantılı olarak puntolar küçültülmelidir (Sever, 2006:45-46).

Resimler: Resim çocuklar için önemli bir görsel uyarandır. Sanatçı duyarlılığıyla hazırlanmış eserler, çocuğun hem algısının gelişmesine hem de estetik beğeni oluşturmasında temel oluşumunu sağlar. Okul öncesi dönem çocuklarına göre hazırlanan kitapların temel kaynakları resimlerdir. Çocuğun zihninde anlamın oluşması için resim, metni tamamlayıcı görevi görür(Sever, 2006:46).

Kaliteli çizilmiş eserler, çocuğa metin hakkında okumaya başlamadan önce bilgi vermeye başlar, çocuk metni merak eder, okurken de yine metinle bütünleşik biçimde öğretime olan katkısını sürdürür. Okulöncesi dönem kitaplarındaki resimlerin 2/3'lük oranı, ilköğretim 1. kademe yıllarından başlayarak resim ve metnin eşit verildiği kitaplara, 10 yaş ve sonrası grup için ise metnin ağırlıkta olduğu ya da resimlerin gittikçe azaldığı kitaplara yönelmesi gerekmektedir (Sever, 2006:46).

2.10. DERS KİTAPLARI

İlkokul yıllarında kitaplar çocuğun kültürel kazanımlarına katkı sağladığı gibi, çocuğun başarılı olma ve kendisine değer verme duygularını da tatmin etmede etkili bir araçtır (Kılıç,2006:28). Ayrıca öğrenci için en yakın bilgi kaynağıdır (Tontu,2008:40). Öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamak ve bireyde istenilen davranış değişikliklerine ulaşmak için uygulanan süreç, öğretimdir (Güngördü,2003, Demirel ve Kaya,2003;5). Zaman sabit tutulmak üzere insanlar Okuduklarının %10'unu, işittiklerinin %20'sini, hem görüp hem işittiklerinin %50'sini, söylediklerinin %70'ini ve yapıp söylediklerinin ise %90'ını hatırlarlar. Bu

durum açıkça göstermektedir ki öğretim sürecinde görsel ve işitsel materyallerin kullanımı sayesinde öğrenme daha kalıcı hale getirilebilir (Güngördü,2003). Ders Kitapları; öğretme ve öğrenme sürecinde, ne öğretileceği ve nasıl öğretileceğini, öğretmene ve öğrenciye sunan, gerekli ve etkili önemli bir bilgi kaynağıdır. Uzman kişiler tarafından, titiz, doğru ve sağlıklı kurgulanmalı, bilginin yanında çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmalı ve çocuğun görsel eğitimine katkıda bulunmalıdır. Ders kitapları çocuk için bir zorunluluk değil, onun isteklerine ulaşacağı, bilme merakını gidereceği, uygulama isteğini uyandıran bir kaynak olmalıdır (Liman,2007:1). Çocuk, yaşadığı çağı, içinde bulunduğu toplumu ve o toplumda nasıl bir yere sahip olacağını eğitim ile öğrenecektir (Erdal,2008:159). Güngördü'ye (2003) göre “eğitim-öğretim sırasında kullanılan materyallerin eğitim ve öğretime katkıları şu şekilde sıralanabilir,

- Öğrencilerin dikkatini çekerek onları güdüler,
- Öğrencilerin dikkatini canlı tutar,
- Öğrencinin duygusal tepki vermesini sağlar,
- Kavramları somutlaştırır,
- Anlaşılması zor olan kavramları basitleştirir,
- Şekiller yoluyla bilginin düzenlenmesi ve alınmasını kolaylaştırır.”

Ders kitapları ailedeki eğitim sürecini de içine alan ve onu destekleyen önemli eğitim ve öğretim materyalleridir (Kılıç,2006:25). Çocuğun içinde bulunduğu aile ortamından ayrılarak yaşlılarıyla beraber eğitim almak için başladığı okul sıralarında, kendisine öğretmenlerden sonra en büyük ikinci yardımcı sayılabilecek element Ders kitaplarıdır. Milli eğitim bakanlığı bünyesindeki uzmanların ve alanlarında başarılı öğretmenlerin yardımıyla müfredat doğrultusunda hazırlanan kitaplar, ders sırasında Öğretmen için vazgeçilmez bir materyal olurken Öğrenci içinse aynı derecede önemli bir yardımcıdır. İlköğretimin ilk yıllarında henüz oyun dönemindeki çocuğa daha keyifli bir eğitim öğretim ortamı sağlamada ders kitaplarının konuları veriş biçimi ve şekli büyük yer kaplamaktadır. Kılıç'a göre ders kitabı resimlemeleri öncelikle bilgiyi aktarma ve konuyu açıklama amacını taşır. Bunun yanında ders

kitabında çocuğa sunulan resimlemelerin, perspektif, renk armonisi, teknik yaklaşım ve biçimin gerçekliğine yakınlığı konusunda da çözümlenmiş olması gerekir (Kılıç,2006:26).

Kullanılan ders kitaplarındaki illüstrasyonların bir başka yararı da kullanılan imgelerle çocuğa sanatsal ve estetiksel açıdan farkındalık ve duyarlılık kazandırabilmeleridir. İçmeli'ye göre "İlköğretim ders kitaplarında yer alan resimlemeler çoğunlukla desen hataları ile doludur. Figürler, kuru bir anlatımla, sevimsiz, espriden uzak çizilmişlerdir." (İçmeli,1996).

Ders Kitaplarında yer alan resimlemeler çocukların kavrama, kıyaslama ve algılama yetilerini geliştirirler. Konuyu kavramaları daha kolay ve zevkli hale gelir. Çocuğun beğeni ve seçim yapmasına olanak veren resimlemeler, güzel-çirkin, iyi-kötü, vb. Birbirine zıt değerlerin de ayırımına varmalarını sağlamaktadır.Sanatsal nitelik taşıyan bu görsel elemanlar, çocukların, konulara, olaylara ve toplumsal ilişkilere farklı bakış açıları ile bakabilmelerine olanak sağlayacaktır (Kılıç,2006:27).

Kitaplarda yer alan ünite veya konularla ilişkili resim, tablo ve şemaların; anlamlı bir ilişki mantığı içinde verilmesi, resim, şema ya da kullanılan farklı illüstrasyonların çekici, konuları imgeleyen veya simgeleyebilen yeterlilikte verilmesi, çocuğun (temel eğitimde) somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine olan gelişimini kolaylaştırıcı nitelik taşıması açısından önemlidir (Aslan,2006).

Ders kitabı bilgiyi, bilgiye ulaşma yollarını aktaran en eski ve önemini yitirmemiş öğretim aracıdır. Çocuğa yönelikse, resimlenmesi, tasarımı farklı bir tavır gerektirir. Uyarıların, uyarma duyarlılığının, her geçen gün daha da şiddetlendiği günümüzde ders kitapları çocuklara, görsel açıdan ölçülü, amaca uygun, estetik tasarımlar olarak sunulmalıdır (Kaya 1996: 152).

Ders kitabında kullanılan bilgiler ayrıca öğrencinin ilgisini çekici şekilde sunulmalıdır. Kitabın baskı kalitesi de bir o kadar önemlidir. Milli eğitim onaylı

kitapları okuyarak lise dönemine gelmiş bir öğrenci Lise hazırlık sınıfında okutulan Yabancı dil kitaplarını çoğunlukla büyük ilgiyle okur. Kitaplarda güncel olaylar, güncel sanatçılar, ya da ünlü resimler kullanılmaktadır. Bir konuyu anlatmada Öğrenmedeki hayata yakınlık ilkesiyle birebir bağlantılı olan bu uygulama öğrencilerin ilgisini çekmekte ve bu ilgiyi canlı tutabilmektedir. Kitaplarla aynı anda verilen kaset ya da cd'ler ise yardımcı materyal olarak önemli bir yere sahiptir. Burada genellikle yurt dışında basılan bu kitaplar aracılığıyla onların çocuğun seviyesine göre kitap üretme işine ne kadar ileri aşamada oldukları da kabul edilmelidir. Çeşitli duyu organlarına hitap edemeyen ders aracı yetersiz kalır. Bir konunun, kavramın öğretilmesinde, bir becerinin kazandırılmasında ders kitabı çok sayıda araçtan sadece biridir. Ders kitabı, tüm modern araç-gereçlere rağmen öğretmenin vazgeçemediği bir öğretim materyalidir. Bu materyalin öğrenme-öğretme ortamına katkıda bulunabilmesi için birtakım niteliklere sahip olması gerekmektedir. İyi bir ders kitabında bulunması gereken niteliklerin başında, öğretim programıyla tutarlılık göstermesi gelmektedir. Bunun yanı sıra; iyi organize edilmiş bir öğrenme materyali özelliklerine sahip olması, görsel unsurlarla desteklenmesi, kısa zamanda yararlanabilecek şekilde olması ve öğrenmede devamlılık sağlaması da önemlidir (Toprak, 1993: 9).

Ders kitaplarında kullanılan resim ve metin ilişkisi bir bütünlük içerisinde icra edilmelidir, aksi takdirde İllüstrasyonların metinden ayrıldığı kısımlarda çocukların ilgisi başka yöne kayar ve illüstrasyonların öğretim alanındaki işlevi büyük alanda işlevini yitirir.

Ders kitaplarında kullanılan bir yöntem olan aynı karakterleri farklı hikâyelerde kullanma yöntemi çocuğun bir önceki öğrendiklerini, bir sonraki evreye aktarabilmesinde büyük kolaylık sağlamaktadır. Buna karşın Kılıç (2006), şablon anlatımdan kaçınılması gerektiğini, aksine farklı resimleme anlatımlarıyla karşı karşıya kalan çocuğun dikkatini o alanlarda daha uzun süre verebileceğini savunmaktadır (Kılıç,2006:27). Genel olarak söylemek gerekirse ders sırasında ne kadar fazla duyu organına hitap edilirse, öğrenmenin etkililiği ve kalıcılığı o derece artmış olur.

Pektaş'a göre İlköğretim ders kitaplarında görülen bazı sorunlar şu şekilde sıralanabilir;

- Kalabalık Sayfa Tasarımları,
- Sıkışık yazılar,
- Durağan İllüstrasyonlar,
- Renk kullanımındaki dengesizlik...(Pektaş,2001).

Çocuklar için hazırlanmış olan ister ders kitabı ister okuma kitabı okutulan materyallerin titizce hazırlanmasının yanı sıra oluşturulan karakterlerin ne gibi gelişim sürecinden geçerek okura anlatılmak isteneni vereceği arı bir konudur. Karakter Oluşturulmasında dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan birisi karakterin baştan sonra bir değişim gösterip göstermeyeceğinin belirlenmesidir. “Çocuk kitaplarında yer alan kahramanların özelliklerinin belirlenmesi ve kahramanın geliştirilmesi konusunda ise çeşitli yöntemler vardır. Bunlar:

- Karakterin davranışlarıyla ve eylemleriyle geliştirilmesi, Karakterin hikâyenin başından başlanarak gelişim gösterme süreci şeklinde okura yansıtılır.
 - Karakterin konuşmalarıyla geliştirilmesi,
 - Karakterin fiziksel özellikleriyle geliştirilmesi,
 - Karakterin diğer karakterlerin yorumuyla geliştirilmesi,
 - Karakterin yazarın yorumuyla geliştirilmesi şeklinde sıralanabilir.”
- (Ziftçi,2006:246).

Çocuklar için özel olarak tasarlanan ders kitapları aracılığıyla verilecek sanat eğitiminin, çocuğa ve onun eğitimine sağladığı katkılar bu araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Ders kitaplarının yararlarından bir kısmı: estetik yargı üretebilme konusunda çocuğa yardımcı olmayı amaçlarken yeni biçimleri duyumsatmayı, eğlenmeyi ve heyecanlarını doğru biçimlerde yönlendirmeyi de öğreteceği olarak düşünülmektedir (Dilidüzgün,2006:111).

Kitaplarda kullanılan resimlerin işlevlerinin sadece süsleme ya da metnin içeriğini resimleyerek tekrar etme değil, kastedilen asıl anlamı imgesel anlatım olanaklarıyla vurgulamaktır. Başka bir deyişle çocuk kitaplarındaki resimler anlatılanı yinelemek için yapılmadığı gibi onlar birer bezeme aracı da değildir; yukarıda belirtildiği biçimiyle sanatın anlatma, kastetme işlevinin bir parçasıdır ve sözcüklerle anlatılamayan, ancak eser bütünü içerisinde önemli bir yere sahip olan imgesel bir düşünceyi görsel öğelerle işler. Böylece sözlerle anlatılan düşünceler, görsel öğe ve renklerin yardımıyla ete kemiğe bürünür. Somut ile soyut arasındaki köprüler kurulmaya başlanır. Çocuğun çoğunlukla dinlediği anlatı ile gösterilen imge dünyası arasında bir hareketlenme, heyecan, sezgi süreci başlar. İşte sanat eğitimi denilen sürecin de tam bu noktada başladığını söylemek kesinlikle yanlış olmayacaktır (Dilidüzgün 2006:112).

III. BÖLÜM

3.1.ZEKÂ NEDİR?

Öğrenmede en etkili kavramlardan birisi olan Zekâ tanımının yapılması oldukça güç olan bir alandır. İnsanın beynin içinde sürdürdüğü düşünme, akıl yürütme, algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin merkezini oluşturan yer olarak tanımı yapılabilir (TDK,1992). Kavramlar ve algılar yardımıyla soyut yada somut nesnelere arasındaki ilişkiyi kavrayabilme, soyut düşünme, muhakeme etme ve bu zihinsel işlevleri uyumlu şekilde bir amaca yönelik olarak kullanabilme yetenekleri zeka olarak adlandırılmaktadır (Işık,t.y.). Kişilerin zekasını kıyaslama olarak değil aynı koşullar altında gösterdikleri kabiliyetlere göre sınıflandırabiliriz.Bir soruya bir öğrencinin matematiksel olarak doğru cevap vermesi,fakat başka bir öğrencinin bunu doğru bir şekilde dile getirebilmesi farklı alanlardaki zekalarının daha fazla çalıştığının bir göstergesidir.

3.2. ÇOKLU ZEKÂ KURAMI

Çok eski zamanlardan beri insan zekâsını sayısal ve sözel olarak iki alandan ibaret sayıla gelmiştir. Howard Gardner insanların ilgi alanları ve konuları anlama kapasite ve yöntemlerine göre farklı zekâ türlerine sahip olduğunu savunmuş ve düşündüğü bu kurama “Çoklu Zeka Kuramı” adını vermiştir (Gardner, 1983:60). Harvard üniversitesi’nde profesör olan Gardner, Üzerinde çalışmalarını sürdürdüğü Proje Sıfır’ın sonucunda bu kuramı ortaya atmıştır (Ayaydın,2005:50). Gardner’a göre kişilerin zekâsını iki türe indirerek değerlendirmek doğru değildir. Kurama göre zekâ türleri eskiden beri söylenegeldiği üzere iki değil sekiz çeşittir. Her insanın da bu zekâ türlerinden birden fazlasına sahip olabildiğini savunmuştur. Kuramdaki zekâ türleri son hallerini Gardner’ın 1999 yılında çıkarttığı “Zekâ Yeniden Yapılandırıldı” kitabında bu zekâ türleri şunlardır;

- Sözel-Dilsel Zekâ,
- Mantıksal- Matematiksel Zeka,

- Görsel- Uzamsal Zekâ,
- Bedensel- Kinestetik Zekâ,
- Müziksel-Ritmik Zekâ,
- İçsel Zekâ,
- Doğacı Zekâ
- Kişiler arası Zekâ

Her insan kendi zekâsını arttırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir (Ayaydın,2005:51). Zekânın önemli bir özelliği de insanın çevresini algılayıp, anlamasına ve uyum sağlamasıdır (Saban,2001:17). Sayılan 7 çeşit zekânın her birinin ayrı ayrı çalıştığını söylemek yanlış olur, karşılaşılan problemlerde tüm zekâ türleri işbirliği içinde çalışarak sonuca ulaşırlar, yalnız insanların farklı zekâ türlerinin seviyeleri de farklı olabilir. Savunulan kurama göre eğer birey her bir zekâ türünün üzerinde çalışırsa ve uygun eğitim ve imkân verilirse, ayrı ayrı tüm zekâ türlerini geliştirebilir fakat günümüzde daha çok ilgi alanları ve hobiler yönüyle geliştirilmeye çalışılan zekâ türleri o alanlarla kısıtlı kalabilmektedir (Saban,2001:17).

3.2.1. BEDENSEL-KİNESTETİK ZEKÂ

Hareketlerle, jest ve mimiklerle kendini ifade etme, beyin ve vücut koordinasyonunu etkili bir biçimde kullanabilme becerisidir (Altun,t.y.). Dokunarak öğrenme onlar için daha kolaydır ve sadece dille yapılanları değil hareketin dahil olduğu olayları daha kolaylıkla hatırlarlar.Derslerde aktif olarak rol almaları onların öğrenimine yardımcı bir unsurdur.Bu zeka modeli bedensel olarak gerçekleştirilebileceğimiz hareketlerin tümüyle ilgilidir.Bunların içinde sadece insanlık tarihinde bedensel olarak gerçekleştirilmiş başarılar değil bunun yanında şimdiye kadar fark edilmemiş,doğuştan gelen kinetik potansiyeller de dahildir:çocukların yürüme potansiyelleri,gelişmemizin herhangi bir evresinde büyük ve küçük motor davranışları edinebilme,geliştirebilme ve yüz ifadeleriyle,duruşla ve

diğer bir deyişle “beden dili” ile ifade edebildiğimiz incelikler(Özkan,2006:87).

Kinestetik ve Bedensel Zekâya Sahip İnsanların Özellikleri:

- Zihin ve vücut koordinasyonlarını etkili bir biçimde kullanır.
- Sağlıklı yaşam konusunda vücuduna özen gösterir.
- Fiziksel işlerde, görevlerde denge, zarafet, maharet ve dakiklik gösterir.
- Çevresini, nesnelere, eşyaları dokunarak ve hareket ederek inceler. Öğrendiklerine dokunmayı yada onları kullanmayı tercih eder.
- Fiziksel maharet isteyen alanlarda (dans, spor...) yenilikler keşfeder ve farklılıklar ortaya çıkarır.
- Rol yapma, atletizm, dans, dikiş nakış gibi alanlarda yeteneği vardır.
- Aktif katılımı daha iyi öğrenir. Söylenenden daha çok yapıları hatırlar.
- Gezi-inceleme-model/ maket yapma gibi fiziksel aktivitelere katılımdan zevk alır.
- Organizasyon yapma özelliği gelişmiştir.
- Buldukları çevreye ve onu kapsayan sistemlere karşı duyarlıdır ve sorumlu davranır(Sanal,2007).
- Düşüncelerini Mimik ve davranışlarla daha kolay ifade ederler,
- bir şeyi okuyarak yerine yaparak öğrenmeyi tercih ederler,
- Düşüncelerini anlatırken vücut dilini kullanırlar (Ayaydın,2005,55,Selçuk, Kayılı ve Okut, 2002:27)

3.2.2. DOĞACI-VAROLUŞÇU ZEKÂ

Doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisidir (Ayaydın,2005:57; Özden,2003:121). Araştırmalar yapmayı sever. Doğadaki canlıları incelemekten hoşlanır. Doğadaki hemen her canlının yaşamına ilgi duyarlar. Doğanın insanlar üzerindeki yada insanın doğa üzerindeki etkisi ile ilgilenirler (Altun,t.y.). Bu zeka türü çevremizdeki doğal dünyayı

algılamayla doğrudan ilgilidir. Türleri birbirinden ayırt edebilme, çeşitli bitki örtüsünü ve hayvan türlerini tanıyabilme ve sınıflandırabilme ve doğal dünyaya ilişkin bilgilerimiz ve onunla paylaştıklarımız gibi konularla ilgilenir (Özkan ve Özkan, 2006:91). İnsanın doğaya dönük zekası her an her yerde göze çarpabilir. bir belgeseli ilgiyle izlerken yada balkona konmuş bir kuşun hareketlerini takip ederken, bir piknik sırasında doğayla iç içeyken bu yöndeki zekamız ortaya çıkar. Doğa Zekası Gelişmiş İnsanların Özellikleri:

- Doğadaki hemen her canlının yaşamına ilgi duyar. Farklı canlı türlerinin isimlerine karşı dikkatlidir; çiçek türleri, hayvan türleri onlar için çok çekicidir.
- Evde hayvan beslemeyi severler,
- Zooloji, botanik, organik kimya, tıp, fotoğrafçılık, dağcılık, izcilik... vb alanlara ilgi duyar.
- Seyahat etmeyi, belgeseller izlemeyi severken, doğa ve gezi dergilerini incelemekten hoşlanır.
- Doğadaki bitki türlerine karşı duyarlıdır, bitki beslemeyi severler,
- Doğanın insanlar üzerindeki yada insanın doğa üzerindeki etkisi ile ilgilenirler ve çevre kirliliğine karşı duyarlıdırlar (Sanal, 2007, Selçuk, Kayılı ve Okut, 2002:28, Ayaydın, 2005:57).

3.2.3. KİŞİSEL-İÇSEL ZEKÂ

İnsanın kendi duygularını, duygusal tepki derecesini, düşünme sürecini tanıma, kendini değerlendirebilme ve kendisiyle ilgili hedefler oluşturabilme becerisidir (Ayaydın, 2005:56-57).

Özgürlüğüne düşkündür. Bireysel çalışmalardan zevk alır. Kendisi hakkında düşünmeyi sever. Kendi ilgi ve becerilerinin farkındadır. Kendini sever ve kendisiyle gurur duyar (Altun, t.y.). Kişisel Zekaya Sahip İnsanların Özellikleri:

- Yalnız kalmaktan hoşlanır.

- Yaşadığı her olay ve deneyim üzerinde çok fazla düşünür.
- Kendi içinde bir değer ve anlayış sistemi oluşturur. Her şeyde kendinden bir şey arar.
- Kendi duygu ve düşüncelerinin farkındadır, kendi güçlü ve zayıf yanlarını bilirler,
- Kendisini farklı tarzlarda ifade edebilir; yazar, ressam, heykeltıraş... vb.
- Yaşam felsefesini oluşturmaya yönelik bir anlayış içindedir.
- Bireysel çalışmalardan zevk alır, bağımsız olmayı severler.
- Yaşamında motivasyon kaynağı, hedefleridir.
- Kendisi üzerinde düşünmek için çok zaman harcar ve sürekli bir kişisel değerlendirme süreci yaşar(Sanal,2007;Ayaydın,2005,57).

3.2.4. KİŞİLER ARASI-SOSYAL ZEKÂ

Grup içerisinde işbirlikçi çalışma, sözel ve sözsüz iletişim kurma, insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama, paylaşma, ifade edebilme, yorumlama ve insanları ikna edebilme becerisidir (Ayaydın,2005:56;Gardner,1983). Diğer insanların duygularına karşı duyarlıdırlar. Diğer insanları konuşmaları ile etkilerler. Farklı kültürler, farklı yaşam tarzları konusunda çok meraklıdırlar. Çok küçük yaşlarda bile toplumsal ve politik sorunlarla ilgilenebilirler. Öğrenmede arkadaşlar, grup oyunları ve sunuş yapmaya ihtiyaç duyar (Altun,t.y.). Sosyal Zekaya Sahip Bireylerin Özellikleri :

- Yaşlıları ile ya da farklı yaş grupları ile birlikte olmaktan zevk alır.
- Diğer insanların duygularına karşı duyarlıdır.
- Diğer insanları konuşmaları ile etkiler.
- Grup ve takım çalışmalarından, çok özel ve mükemmel ürünler ortaya çıkararak, gruplar halinde çalışmaktan zevk alır.
- Farklı kültürler, farklı yaşam tarzları konusunda çok meraklıdır.
- Çok küçük yaşlarda bile toplumsal ve politik sorunlarla ilgilenebilir.

- Güçlü bir espri yeteneğine sahiptir.
- Davranışlarının sonuçlarını değerlendirebilir.
- İnsanların her tür davranışına karşı kabul edicidir.
- Sözel ve bedensel dili etkili bir biçimde kullanır.
- Farklı ortamlara, farklı insan topluluklarına girdiklerinde kolaylıkla uyum sağlayabilir.
- İnsanları organize etme yetenekleri vardır. Liderlik vasıflarını taşır (Sanal,2007).

3.2.5. MÜZİKSEL-RİTMİK ZEKÂ

Sesler, notalar, ritimlerle düşünme, farklı sesleri tanıma ve yeni sesler, ritimler üretme becerisidir (Ayaydın,2005:56; Gardner,1983). Ritmik ve tonal kavramları tanıma ve kullanma kapasitelerini içerir. Notasını görmediği müziği tanır. Melodileri tanır. Enstrüman çalar, koroda söyler. Çalışırken tempo, ritim tutar. Müziği hareketlerle birleştirerek farklı figürler ortaya çıkarabilir. Orijinal müzik kompozisyonları oluşturabilir. Öğrenmede müzik, teyp-recorder, kasetler ve ritimlere ihtiyaç duyar (Altun,t.y.).Nörolojik açıdan müzik zekası (ritmik zeka), zeka türlerimizin ilk önce gelişenidir. Anne karnındayken bile çevremizi saran ses, ritim ve titreşim dünyasını bir an düşünün (Özkan,2006:89). İşte doğumdan önce başlayan ritimlerle olan ilişki doğum sonrasında da devam eder. Zekânın tamamen işitsel ola yönüdür. İşittiğimiz seslere anlam yükleyerek hüzünlü bir ruh haline bürünebilir ya da coşkuya kapılabiliriz. Ritimlerin kişi üzerindeki gücü çok büyüktür. Dinlediğimiz bir melodiyle kendimizi yalnız da hissedebiliriz, mutlu da. Kişiler işitemeseydi çevreyle iletişim çok büyük ölçüde kısıtlanırdı. İnsan kulağı çocukluktan itibaren dışardan işittiği sesleri taklit ederek konuşmaya başlar. Öylece dış dünyayla iletişimi daha sağlıklı sürdürebiliriz. Bu yüzden farkında olmasak da kişilerin işitsel zekâsı doğum öncesiyle başlar ve yaşam boyu öğrenmede önemli bir rol oynar.

Kitaplar çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir araçtır. Gelişim süreci içinde çocuk, kendine özgü bir kişiliğe sahiptir ve yetişkin insandan

tek farkı, hala zihinsel ve bedensel anlamda gelişiyor olmasıdır. Bu nedenle çocuk kitaplarının hazırlanmasında, çocuğun içinde bulunduğu büyüme olgusunun ve gelişimindeki farklılıkların göz önünde bulundurulması gerekir (Arslan,2008:2).

Müziksel Zekâya Sahip İnsanların Özellikleri:

- İnsan sesi ve çevreden gelen sesler gibi çok farklı seslere karşı duyarlıdır, dinler ve tepkide bulunur.
- Müziği yaşamında kullanmak için fırsatlar oluşturur.
- Seslerle nota ve ritimlere karşı özel bir ilgiye sahiptir.
- Müziği hareketlerle birleştirerek farklı figürler ortaya çıkarabilir.
- Müziksel enstrümanlara karşı ilgilidir. Enstrümanları kullanmayı kolaylıkla öğrenebilir.
- Orijinal müzik kompozisyonları oluşturabilir.
- Ritim tutar.
- Öğrendiği şarkıları mırıldanarak gezer (Sanal,2007).

3.2.6. SÖZEL-DİLSEL ZEKÂ

Kelimelerle düşünme ve ifade etme, dildeki kompleks anlamları değerlendirme, kelimelerdeki anlamları ve düzeni kavrayabilme, şiir okuma, mizah, hikaye anlatma, gramer bilgisi, mecazi anlatım, benzetme, soyut ve simgesel düşünme, kavram oluşturma ve yazma gibi karmaşık olayları içeren dili üretme ve etkili kullanma becerisidir (Ayaydın,2005:54;Gardner,1993:21;Özden,2003:113). Hafıza ve kelime dağarcığı ve hitabet yetenekleri gelişmiştir. Dilin kullanımı üzerindeki hâkimiyet en üst düzeydedir ve o dil üzerinde eserler verebilecek kapasiteleri vardır. Kitap okumayı sevdiği vurgulanan bu zekâ seviyesi yüksek olan kişiler, isim ve tarih konusunda iyi bit hafızaya sahiptirler. Bilmece ve kelime oyunlarından hoşlandıkları belirtilen bu grup, yabancı dil öğreniminde de diğer öğrencilere göre daha başarılıdır (Ayaydın,2005:54). Sözel – Dilsel Zekaya Sahip İnsanların Özellikleri :

- Farklı kelimeleri, sesleri, ritimleri, renkleri dinler ve tepkide bulunur.

- Diğer insanların seslerini, dil üslubunu, okumasını ve yazmasını taklit edebilir.
- Dinleyerek, okuyarak, yazarak ve konuşarak öğrenir.
- Cümleleri dinler, yorumlar, farklı bir tarzda ifade eder ve söylediklerini hatırlar.
- Okuduklarını anlar, özetler ve kolaylıkla hatırlar.
- Farklı zamanlarda, farklı amaçlar için, farklı gruplara etkili bir biçimde hitap edebilir.
- Dinleyicileri, konuşmaları ile etkiler. Okuma, yazma, dinleme ve konuşma gibi dil sanatlarında farklı yapılar oluşturabilir.
- Dilbilgisi kurallarını etkili bir biçimde kullanarak yazar. Kelime dağarcığı zengindir.
- Farklı dilleri öğrenme becerisine sahiptir.
- Hikaye, şiir yazma gibi etkinliklerden zevk alır.
- Yeni dil formları oluşturur.
- Etkili dinleme becerilerine sahiptir (Sanal,2007).

3.2.7. MANTIKSAL-MATEMATİKSEL ZEKÂ

Sayılarla düşünme, hesaplama, sonuç çıkarma, mantıksal ilişkiler kurma, hipotezler üretme, problem çözme, eleştirel düşünme, sayılar, geometrik şekiller gibi soyut sembollerle tanışma, bilginin parçaları arasındaki ilişkiler kurma becerisidir (Ayaydın,2005:54; Selçuk, Kayılı ve Okut,2002:26). Öğrenmede daha çok keşifler, düşünme, tümevarım ve problem çözmeden yararlanır. Matematiksel – mantıksal zekaya Sahip İnsanların Özellikleri:

- Neden sonuç ilişkilerini çok iyi kurar.
- Somut cisimleri soyut sembolik ifadelere dönüştürebilir.
- Mantıksal problem çözümlerinde başarılıdır.
- Hipotezler kurar ve sınar.
- Bulmaca ve zeka oyunlarını sever.

- Miktar tahminlerinde bulunur.
- Grafikler ya da şekiller halinde verilen (görsel) bilgileri yorumlar.
- Bilgisayar programları hazırlar.
- Grafik, şema, şekillerle çalışmaktan hoşlanır("Sanal" ,2007).

3.2.8. GÖRSEL, UZAMSAL ve MEKÂNSAL ZEKÂ

Gözlerimiz dış dünyaya açılan muhteşem pencereler olmalarının yanı sıra en son gelişen ve En karmaşık olan duyu organımız olma özelliklerine de sahiptirler. Dış dünya hakkında temel bilgi kaynağımız olmalarının yanı sıra bilgileri sinir sistemine iletme konusunda diğer duyu organlarından daha hızlıdır (Barry,1997:15). IQ ve Sayısal Zeka Uzun süredir bilinen ve üzerinde çalışılan iki konudur. Son yıllarda Nörobilim ve Psikoloji alanlarının hızla gelişmesi neticesinde duyuusal zekâ da hak ettiği değeri kazanmayı başarmıştır. Fakat Görsel zekânın varlığı ve önemi çoğunlukla göz ardı edilmiştir. Hoffman'a göre bu gözardı etmenin temel nedeni Görsel zekanın kendisidir. Görüş normalde canlı ve kesin olmasının yanı sıra değişken ve bilgi vericidir. Zahmetsiz bir yetenek olması,ona olan bakış açımızı etkilemektedir (Hoffman,2000:6). Özkan'a göre Görsel Zeka ise; Resimler, imgeler, şekiller ve çizgilerle düşünme, üç boyutlu nesnelere algılama ve muhakeme etme becerisidir (Özkan,2006:84). Harita, tablo ve diyagramları anlayabilir. Çok hayal kurar. Kolaylıkla yön bulma becerisine sahiptir. Dinlediklerinden zihinsel objeler hayaller, resimler üretir. Öğrendiği bilgileri hatırlamada bu zihinsel resimleri kullanır (Çelebi,2007).

Bazı açılardan görsel zekanın insan beyninin ilk dili olduğu söylenebilir. Beyin doğuştan itibaren görüntülerle ve resimlerle düşünür, hatta onları sözcüklerle ilişkilendirmeden bile önce (Özkan,2006:84). Görsel IQ'muzu yükseltmek için temel olarak algımızın nasıl çalıştığını, Kısmen sayısal yargıyla alakasını ve imgelerin varlığımızı duyuusal ve kavramsal olarak nasıl etkilediğini anlamamız gerekir. Sadece imgenin doğasında olan gücü değil ayrıca yan yana duran iki objenin bizim düşünce ve hislerimizi ne kadar kökten etkilediğini fark etmeliyiz (Barry,1997:333).

Görsel Zeka çoğunlukla sayısal ve duyuşsal zekayla etkileşimde bulunur ve onlardan türetilir. Görsel zekayı anlamak için öncelikle kendimizi anlamamız gerekmektedir (Hoffman,2007:7). Gardner Birbirine bağdaştırdığı görsel ve uzamsal zekayı beynin sağ yarım küresiyle ilişkilendirir. Barry'ye göre uzamsal zeka görsel zekanın temelini oluşturmasına rağmen, Gardner'in şema'sına göre diğer zeka türlerinden etkilenecek ortaya çıkmıştır (Barry,1997:8)

Popüler Bilim okurlarına göre, Beynin çok değerli olan milyonlarca nöron ve trilyonlarca sinapsis'ini görme duyuşuna adamasının sebebini ve neden gözlerimizin şu anda var olan en güçlü bilgisayarlardan daha fazla hesaplama gücü olduğunu görsel zeka açıklar (Hoffman,2007:9).

Bir çok eğitim bilimleri kitabında da tanımlı yapıldığı gibi "Öğrenme; bireyde meydana gelen kalıcı davranış değişikliğidir". Bu süreçte aktif olan elemanlar öğrenen, öğreten ve öğretim elemanıdır. Süreç içinde Etkin olan ise öğrenenin duyuşlarıdır. Birincil olarak eğitim sürecine dâhil olup öğrenmeyi görsel işitsel, her türlü şekilde öğrencinin zihninde ağırlık basan zekâ türünün formunda oturtmayı amaçlarlar. Eğitim sürecinde etkin olarak kullanılan ve eğitimi destekleyen en önemli yok görsel materyallerdir. Okul öncesi ve ilköğretim eğitimi sırasında öğrencilerin karşısına çıkartılan örnekler hayat boyu ilk oluşturulan şema olarak zihinde yer edecektir. Bunun içindir ki derslerdeki en önemli materyal olan kitaplardaki grafik ve resimlere ayrı bir önem verilmesi gerekmektedir. Öğrencilere tek düze bir kalıptan bilgi sunmak yerine onların yaratıcılıklarını konuşturdukları farklı uygulamalar öne plana çıkmalıdır. Görsel zekâ Çevrenize dikkatli bakarsanız sizi şaşkınlığa uğratabilecek olan zekâ türüdür (Hoffman,2007:9).

Görsel ve Mekânsal Zekâyâ Sahip İnsanların Özellikleri:

- Görerek ve gözleyerek öğrenir.
- Kolaylıkla yön bulma becerisine sahiptir.
- Grafik, diyagram, harita, şekil ve modelleri yorumlayabilir.

- Dinlediklerinden zihinsel objeler hayaller, resimler üretir. Öğrendiği bilgileri hatırlamada bu zihinsel resimleri kullanır.
- Çizmek, resim yapmak, boyamak ve modeller oluşturmaktan zevk alır.
- Üç boyutlu ürünler hazırlamaktan hoşlanır.
- Origami ve maketler hazırlar. Bir objenin farklı açılardan perspektifini anlayabilir, onu zihninde canlandırabilir.
- Öğrendiği bilgileri somut ve görsel sunuşlara dönüştürür(Sanal,2007).
- Renklere karşı duyarlı olurlar,
- Hayal Kurma oranları yüksektir,
- Resimli kitapları tercih ederler (Ayaydın,2005:55;Selçuk, Kayılı ve Okut,2002:26).

Ayaydın (2005) Görsel-Uzamsal zeka türüne hitap eden öğretim tekniklerini;

- Zihinde canlandırma,
- Öğrenme aracı olarak renkler,
- Görsel Mecazlar,
- Zihin haritaları,
- Grafiksel semboller,
- Akıl haritaları,
- Görsel oyunlar,
- Sanatsal çalışmalar,

Olarak sıralamıştır.

IV. BÖLÜM

4.1. YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi Milli Eğitim Bakanlığına bağlı farklı ilköğretim okullardaki Sınıf, Müzik ve Resim-İş öğretmenleriyle yapılan bire bir görüşmelerin kaydedilerek, kâğıda geçirilmesi, çözümlenmesi ve analiz edilip yorumlanmasından oluşmaktadır.

4.2. ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini Matematik, Türkçe, hayat Bilgisi ve Müzik ders kitaplarından oluşmaktadır. 50 öğretmeni kapsamaktadır ve ilk öğretim 1., 2. Ve 3. Sınıfları hedef almıştır.

4.3. ARAŞTIRMANIN MODELİ

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin, derslerde okutulan kitaplar hakkında görüşleri alınarak, bu kitapların öğrencinin eğitim hayatında daha etkili bir hale getirilmesi amacıyla pozitif ve negatif yönleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırma yöntemindeki temel veri toplama araçlarından birisi olan görüşme yöntemi bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Araştırmada odak grup görüşme tekniği, yapılandırılmış görüşmeler beraber kullanılarak, gözlem tekniğinden de yararlanılmıştır. Çözümde kullanılan yöntem ise içerik analizidir.

Araştırma Konusu “İlköğretim okullarında derslerde okutulan kitapların öğrencinin eğitimine olan katkısının araştırılması” olarak seçilmiştir. Kullanılan kitaplar hakkında pozitif ve negatif eleştirilerin farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi amacıyla sınıf ve branş öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Ses kayıtları alınmadan önce okul sınırları içerisinde yapılan görüşme ve

gözlemlerde okul müdürünün izni alınmış, öğretmenlerle özel olarak yapılan görüşmelerde ise görüşmelerin ses kaydına alınacağı bildirilmiştir. Bazı öğretmenlerin isimlerini vermek istememeleri sonucu yapılan kayıtların, yazıya geçirilmesi sırasında isim yerine numara kullanılmıştır.

4.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Nitel araştırmada görüşme, sözlü iletişim yoluyla gerçekleşen ve en temel olan veri toplama aracıdır (Karasar,1995:165). İnsanların gerçeğe ilişkin algılarının, anlamlarının, tanımlamalarının ve gerçeği inşa edişlerini anlamalarının iyi bir yoludur (Punch,2005:166). Görüşme sadece bir şekilde olmaz birden farklı türleri vardır. Patton'a göre resmi olmayan sohbet türü, genel görüşme rehberi yaklaşımı ve açık uçlu standartlaştırılmış görüşme adı altında üç farklı görüşme türü vardır (Patton,1980). Fakat en genel anlamıyla birçok araştırmacının kabul ettiği üzere görüşme üçe ayrılır;

- Yapılandırılmamış Görüşme,
- Yapılandırılmış Görüşme,
- Yarı yapılandırılmış görüşme (Türnüklü,2000:546,Kaya, 2002:62).

Grup görüşmeleri, bire bir olmaktan çok, bir grup içerisinde yapılan görüşme tekniğidir. Grup görüşmelerinde elde edilen veriler, grup etkileşiminin yazılı ya da diğer türden kayıtlarıdır. Grup görüşmeleri tek başlarına kullanıldığı gibi başka nicel ve nitel araştırmalarda da kullanılabilirler (Punch,2005:168). Araştırmada kullanılan bir diğer yöntem ise yapılandırılmış görüşmelerdir. Yapılandırılmış görüşmeler, standartlaştırılmamış, açık uçlu, derinlemesine yapılan görüşmelerin kaydedilmesiyle araştırma içerisindeki yerini almıştır (Punch,2005:169).

Bu araştırmadaki verilerin toplanması nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yapılandırılmış ve odak grup görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Yapılandırılmış görüşmeyle elde edilen veriler, görüşülen kişilere açık uçlu sorular

sorarak, farklı kişilerin aynı soru üzerindeki görüşlerinin birbiriyle karşılaştırılması yoluyla incelenir (Kaya,2002:62).

Görüşme Formu

Araştırmada veri toplama tekniği olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği için bir görüşme formu geliştirilmiştir ve araştırmanın amacına yönelik sorular oluşturulmuştur. Soruların belirlenmesi esnasında bazı ilkelere sağdık kalınmıştır. Bu ilkeler;

- Soruların kolay anlaşılabilir nitelikte olması,
- Konuya odaklanmış sorular olması,
- Yönlendirmekten kaçınma,
- Soruyu genişletmek veya çıkış noktalarına işaret etmek amacıyla sondalar hazırlanması (Yıldırım ve Şimşek,2000:101).

Görüşme Soruları ve Görüşme Kılavuzu

Görüşme formu oluşturulduktan sonra, görüşme yapılacak öğretmenlere bilgi verme amacıyla görüşme kılavuzu hazırlanmıştır. Görüşme kılavuzunda araştırmacının kendisini tanıtan, görüşülen kişiden beklentilerin ne olduğunu açıklayan yazılara yer verilir ve görüşmenin kayıt altında gerçekleştirileceği bildirilir (Karasar,1998:169). Görüşme Kılavuzunda, araştırmacı adını vererek Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yüksek lisans öğrencisi olduğunu, ve bu araştırma sonucunda elde edinilen bilgilerin yüksek lisans tez verilerinde kullanılacağını bildirmiştir (Bkz.Ek1 ve Ek-2).

Görüşme İlkeleri

Soruların görüşme sırasında belli bir sıraya göre sorulmasına özen gösterilmiş, fakat görüşülen öğretmenlerin tutum ve cevaplarına göre bazı soruların cevabı tekrar ettirmekten kaçınmak amacıyla görüşme soruları listesinden çıkartılmış, bazılarının

ise sırası değiştirilmiştir. Görüşmeler sırasında eğer öğretmenin bilmediği kelimelere yer verilmişse bunların açıklaması yapılmıştır. Örnek olarak “illüstrasyon“ kelimesi kavram açısından soruya açıklık getirmesi maksadıyla açıklanmıştır. Görüşmeler süresince tarafsız ve empatik bir tutum gösterilmesine özen gösterilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce görüşme yapılacak öğretmene konuşmanın kayda alınacağı belirtilmiş ve isim verilmesinde bir sorun olup olmadığı sorulmuştur. İsmi vermek istemeyen öğretmenler olduğu gibi sadece soyadını vermek istemeyenler de olmuştur. İsmi veren ve vermek istemeyen öğretmenlerin hepsi kayıtlarda bunu açıkça dile getirmiştir. Sorulardan bazıları sadece sınıf öğretmenlerine yönelik olduğu için bu sorular resim ve müzik öğretmenlerine sorulmaktan kaçınılmıştır. Resim öğretmenlerine Milli Eğitim Bakanlığı'nın sağladığı tüm kitaplar gösterilmiş ve incelemeleri istenmiştir. Resimsel ve grafiksel düzenleme alanlarında fikirleri alınmıştır. Müzik öğretmenlerinin sınıflarına dağıtılan öğrenci çalışma kitapları temel alınarak sorular sorulmuş bunların dışında onların da diğer ders kitaplarını incelemesi sağlanarak fikirleri alınmıştır. Görüşmeler öğretmenin cevap verme süresine göre 5-15 dakika sürmüştür. Görüşme ortamları öğretmenlerin seçimine bırakılmış, öğretmenler odası, teneffüs aralarında sınıf içerisinde veya kendi istekleri üzerine randevu alınarak başka ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Bazı öğretmenlerin izni alınarak sınıf içi gözlemlerde bulunmuş, öğretmenlerin, öğrencilere konuyla alakalı sorduğu sorularla ilgili notlar alınmıştır.

4.5. VERİLERİN ANALİZİ

Veriler analiz edilirken betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizle çözümlenen görüşmeler, ilköğretim okullarında kullanılan kitaplarının öğretmenler tarafından görülen pozitif ve negatif yönlerini ortaya çıkartmak amacıyla yorumlanmıştır.

Araştırmacı, görüşme sırasında kaydettiği konuşmaların tamamının dökümünü almıştır. Bu süreçte görüşmelerin kayıtları tek tek dinlenerek yazıya aktarılmıştır.

4.6. GÖRÜŞMELER

4.6.1. Öğretmenlerin “ilköğretimde ders esnasında kullanılan kitaplardaki resimlerle öğretilmek istenen konular ne derece uyumlu?” sorusuna verdiği cevaplar.

	Uyumlu	Uyumsuz	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmenler	16	10	5	0
Erkek öğretmenler	14	3	2	0
Toplam	29	13	2	0

Görüşme yapan 31 bayan öğretmenden 16 tanesi konuların resimlerle olabildiğince uyumlu olduğunu belirtirken, 5 tanesi resimlerin kısmen uyumlu olduğunu bazı konularda uyumsuzlukların gözlenebildiğini belirtmiştir, 10 öğretmen ise konuların uyumsuz olduğunu belirtmiştir. Erkek öğretmenlerin ise 19’undan 14 tanesi resimleri konuyla uyumlu bulurken, 2 tanesi kısmen uyumlu bulmuş, 3 tanesi ise tamamen uyumsuz bulmuştur.

Adını vermek istemeyen ört-1 kod adlı öğretmen kitaplardaki resimlemelerin çocuklara hitap etmediğini, çizgi karakterlerinin daha sevimli çizilebileceğini belirtirken (Ört-1 ile kişisel iletişim,12 Mayıs 2010), Esra isimli öğretmen resimlerin azlığına dikkat çekmiş (Esra İle kişisel iletişimi, 19 Mayıs,2010). Ayrıca görsel olarak çocuğa hitap etmek için daha fazla resim kullanmanın öneminden bahsetmiştir. Lütfiye isimli öğretmen resimlemelerin konuyu yeteri kadar desteklemediğini, öğrencinin olması gerektiği gibi resimlemelerden konu hakkında fikir edinmesi yerine, konu başlıklarından çıkarım yaptıklarını söylemiştir (Lütfiye ile kişisel iletişim, 13 Mayıs 2010). Çiğdem Öğretmen ise bazı parçalardaki görsellerin parçalarla uyumlu olsalar da genel anlamıyla çocuk seviyesinin altında ve basit şekilde çizildiği için çocuğun hoşuna gitmediğini ve

kendisinin de parçaları resimlerle uyumsuz bulduğunu belirtmiştir (Çiğdem ile kişisel iletişim, 20 Mayıs 2010). Bununla alakalı olarak Emel Öğretmen de resimlerin konuya uyumlu olduğunu fakat öğrencilerin yaş seviyesine uygun olmadığını belirtmiştir (Emel ile kişisel iletişim, 13 Mayıs 2010). Müge Öğretmen ise konuların resimlemelerle bütün içerisinde olduğunu ama öğrenciye verilmek istenenin öğrenci tarafından algılanamayabileceğini vurgulayarak, konuların okulların bölgelerine göre işlenmesi gerektiğinin önemini verdiği örnekle açıklamıştır. Kendisinin öğretmenlik yaptığı okulun olduğu bölgede hiç müze olmadığı için kitaplarda verilen “Müze bilinci” konusunun havada kaldığını, öğrenciye verilmek istenilen kazanımların tam istenilen düzeyde olmadığını belirtmiştir (Müge ile kişisel iletişim, 22 Mayıs 2010). Abdullah Öğretmen ise resimlerin daha canlı ve gerçekçi olmasının ve resimlemelerin kalitesinin daha üst düzeye çıkarılmasının gerekliliğini vurgulamıştır (Abdullah ile kişisel iletişim, 13 Mayıs 2010).

4.6.2. Öğretmenlerin” Kitap kapakları çocuğun dikkatini çekecek nitelikte mi?” Sorusuna verdiği cevaplar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmenler	3	13	5	10
Erkek Öğretmenler	7	5	2	5
Toplam	10	17	7	15

21 adet bayan öğretmenden kitap kapaklarını, çocuğun dikkatini çekecek nitelikte bulanların sayısı; 3, kısmen dikkat çekici bulanların sayısı 5 iken hiç dikkat çekici bulmayanların sayısı ise 13'dür. 14 Adet erkek öğretmenin arasından ise kitapları çocukların dikkatini çekecek nitelikte bulanların sayısı 7, kısmen dikkat çekici bulanların sayısı 2, hiçbir şekilde dikkat çekici bulmayanların sayısı ise 5'dir.

Hanife Öğretmen kitap kapaklarının fazlasıyla klasik ve tekdüze olduğu için öğrencinin dikkatini çekmekten uzak olduğunu savunmuştur. Melike Öğretmen, tasarımların kuru, detaysız, sadece 2 renk ağırlıklı olduğunu söyleyerek daha farklı tasarımlar kullanılması gerektiğini bildirmiştir. Emine Öğretmen ise, daha renkli tasarımlar kullanılarak çocuğun dikkatinin çekilebileceği şeklinde bir öneri getirmiştir.

Çiğdem Öğretmen bu konuda öğrencilerinin görüşlerini aldığını ve öğrencilerin kabartma resimleri, gösterişli resim veya fotoğrafları daha ilgi çekici bulacaklarını söylediklerini aktarmıştır. Onur Öğretmen ise kitap kapağı tasarımında ilkökul kitaplarının tasarımıyla lise kitaplarının kapak tasarımları arasında bir fark bulunmadığını, fakat yaş gruplarına göre arada büyük bir ayrım olması gerektiğini söylemiştir (Bkz.Ek-3,Ek-4).

4.6.3. Öğretmenlerin “Kitabımızı Tanıyalım” bölümündeki açıklama ve grafikleri öğrencinin anlayacağı seviyede buluyor musunuz? Sayfa tasarımı genel anlamıyla bütün içerisinde mi?” Sorularına verdikleri yanıtlar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmenler	7	17	7	0
Erkek Öğretmenler	8	8	3	0
Toplam	15	25	10	0

31 bayan öğretmenden 7 tanesi “Kitabımızı Tanıyalım” kısmındaki açıklama ve grafikleri yeterli, tasarımı da genel anlamıyla bütünle uyumlu bulmuştur. 7 öğretmen tasarımları ve sayfa düzenini kısmen uyumlu bulurken, 17 tanesi bu kısmın öğrencinin anlayacağı seviyeden uzak, ve düzensiz olduğunu söylemişlerdir. Erkek öğretmenlerden ise grafiklerin bu kısımda kullanımı ve sayfa tasarımını öğrenci seviyesinde bulanlar ve bulmayanların sayısı eşit olup her iki grupta da yedişer kişidir. Kısmen uyumlu bulanların sayısı ise 3’dür.

Kamer Öğretmen Bu kısımda eğer öğretmen desteği olmazsa öğrencinin tek başına zorlanacağını belirterek, kendisinin bu kısımları açıkladığını söylemiştir. Ört-2 kod adlı öğretmen ise fazla ayrıntılı olduğu için öğrencinin bu kısımları incelemeyeceğini bildirmiştir. Esra Öğretmen bu bölümler için daha ilginç tasarımların kullanılmasının öğrencinin kitaba olan ilgisinin artması yönünden faydalı olacağı görüşünde olduğunu bildirmiştir. Fatma Öğretmen eskiye göre kitapların geliştiğini, eskiden öğrenciye yönelik kitabı tanıtıcı bir bölüm konulmadığını bildirmiştir(Bkz. Ek-5). Melike ve Gonca Öğretmenler açıklamaların öğrencinin anlayacağı seviyede olduğunu, fakat grafiklerin yeterli olmadığını, sayfa tasarımlarının düzenlenerek, daha fazla görsellikten yararlanılması gerektiğini söylemişlerdir (Bkz.Ek-6). Mehmet Öğretmenin bu bölümlerin öğrencilerin anlayacağı seviyede olduğu fakat dikkatlerini çekmediği görüşüne, Emre Öğretmen, bu kısmın kitabın giriş kısmında bulunduğu için daha etkileyici ve ilgi çekici grafiklerle süslenmesi gerektiği şeklinde bir çözüm üretmiştir.

4.6.4. Öğretmenlerin “Kitaplarda diğer derslerle disiplinler arası etkileşim içinde olmaya yönelik faaliyetlere yer verilmiş mi?” sorusuna verdikleri cevaplar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmenler	18	0	13	0
Erkek Öğretmenler	9	0	10	0
Toplam	27	0	23	0

31 bayan öğretmenden 18 tanesi derslerde verilen disiplinler arası faaliyetlerin yeterli olduğunu söylerken, 13 tanesi faaliyetlerin yetersiz olduğunu savunmuştur. 19 erkek öğretmen arasından ise 9 tanesi disiplinler arası faaliyetlerin bulunduğunu ve yeterli olduğunu savunurken, 10 tanesi daha da geliştirilebileceğini bildirmişlerdir. İki gruptan da hiçbir öğretmen, bu faaliyetlerin bulunmadığını iddia etmemiştir.

Ört-3 kod adlı öğretmen, bu bölümlere daha fazla yer verilmesi gerektiğini, konuyu hatırlatmak ve bağlantı kurmak amacıyla da küçük notlar verilebileceği görüşünü getirmiştir. Evren Öğretmen bu alanda çalışmaların daha çok görsellik ve sözlü anlatım şeklinde olduğunu, daha fazla etkinliğe yer verilmesi gerektiğini bildirmiştir. Ört-1 Kod adlı öğretmen ise bulunan faaliyetlerin yeterli olduğunu, konuların ve derslerin çok fazla iç içe geçmesi durumunda öğrencinin karmaşaya düşerek dersin asıl amacından uzaklaşacağını düşündüğünü söylemiştir. Onur Öğretmen Matematik kitaplarında kullanılan Origami çalışmalarının oldukça mantıklı olduğunu söylemiş (Bkz. Ek-7), Berat Öğretmen ise sayısal derslerde daha fazla disiplinler arası etkinliğe yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin büyük bir kısmının düşüncesi Türkçe kitaplarındaki etkinliklerin normal düzeyde olduğu yönündedir.

4.6.5. Öğretmenlerin “Kitaplarda kullanılan parçalar çocuğun seviyesine göre resmedilmiş mi?” sorusuna verdikleri cevaplar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmenler	10	7	14	0
Erkek Öğretmenler	9	2	8	0
Toplam	19	9	22	0

31 bayan öğretmenden 10 tanesi parçalarda kullanılan resimleme ve grafiklerin çocuğun seviyesine göre olduğunu, 14 tanesi resimlerle uyumlu olduğu fakat düzenlemelere gidilmesi ya da çocuğun seviyesine göre ayarlanması gerektiğini savunurken, 7 tanesi çocuğun seviyesine göre olmadığını savunmaktadır. 19 erkek öğretmen arasında ise 9 tanesi resimleme ve grafikleri yeterli ve öğrenci seviyesine göre bulurken, 8 tanesi bunların geliştirilmeleri gerektiğini, 2 tanesi ise resimleri öğrenci seviyesine göre bulmadıklarını söylemişlerdir.

Esra Öğretmen, bu konuda yapılan illüstrasyonların iyi olmadığını, bilgisayar destekli illüstrasyonlarla daha etkili sonuçlar elde edilebileceğini savunmuştur. Lutfiye Öğretmen, resimlerin seviyeye uygun olduğunu ama renklendirme aşamasında perspektif ve diğer resim kurallarına dikkat edilmemiş olduğunu vurgulamıştır. Serpil Öğretmen ders kitaplarının ayrı ayrı incelenmesi gerektiğini, Türkçe ve Hayat Bilgisi kitaplarındaki resimlemelerin açıklayıcı olmadığını söylemiştir. Dilek Öğretmen’de buna ek olarak resimlerin üzerine basılan metinlerin dikkat dağınıklığına yol açtığını belirtmiştir (Bkz. Ek-8, Ek-9).

4.6.6. Öğretmenlerin “Sayfa düzeni ve grafikler genel anlamıyla öğrencinin seviyesine uygun mu? Grafikler açık ve anlaşılır mı?” sorusuna verdiği yanıtlar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmenler	12	8	9	2
Erkek Öğretmenler	7	3	8	1
Toplam	19	11	17	3

29 bayan öğretmenden 12 tanesi grafiklerin öğrencinin seviyesine göre, açık ve anlaşılır olduklarını söylemişlerdir. 9 tanesi grafikleri kısmen öğrenci seviyesine göre bulurken, 8 tanesi de öğrenci seviyesine göre açık ve anlaşılır olmadığını savunmuşlardır. 18 erkek öğretmen arasındaysa, 7 tanesi grafiklerin öğrencilere uygun olduğunu, 8 tanesi kısmen uygun olduğu ve düzenlemelere gidilmesi gerektiğini, 3 tanesi de grafikleri uygun bulmadıklarını söylemişlerdir.

Gül ve Hanife Öğretmenler, grafiklerin daha dikkat çekici hale getirilmeleri gerektiğini, tek düzelikten çıkarılmalarının daha iyi sonuçlar doğuracağına inandıklarını belirtmişlerdir. Dilek Öğretmen, Matematik Kitabındaki grafiklerin daha fazla olması gerektiğini, Sosyal Bilgilerde bulunanların ise çabuk unutulur nitelikler taşıdığını, bunların düzeltilmesi gerektiğini söylemiştir. Saadet Öğretmen, sayfa düzeninin karmaşık hale geldiğini, öğrencinin bunu kafa karıştırıcı bulabileceğini, öğrencilerin nerede neye bakması, hangi sırada okuması gerektiği konusunda şaşırabileceğini bildirmiştir (Bkz. Ek-10). Gonca Öğretmen çok fazla görselin aynı anda kullanılmasından kaynaklanan bir kargaşa olduğunu, resimlerin sayfaya sığdırılmak amacıyla küçültüldüğünü ve resimlerin anlaşılmasının zorlaştırıldığını söylemiştir (Bkz.Ek-11). Kullanılan materyallerin boyutlarının büyütülmesi ve sayfaların daha iyi düzenlenmesi gerektiği görüşünde olduğunu bildirmiştir.

Feramuz Öğretmen, grafikleri için verilen açıklamaların daha detaylı ve açık olması gerektiğini söylemiştir. Berat Öğretmen kitabın yorumlanabilmesi için bilginin yanı sıra somut örneklere daha fazla yer verilmesi gerektiği görüşünde olduğunu söylemiştir. Osman Öğretmen kitabın okutulduğu bölgeye göre basite indirgenmiş açıklamalara yer verilebileceği fikrini ortaya atmıştır. Erdoğan Öğretmen, grafik ve konu anlatımlarının yeterli ama alıştırmaların yetersiz olduğunu, ek kaynak kitaba başvurduklarını bildirmiştir.

4.6.7. Öğretmenlerin “Kitaplardaki metinleri açıklarken Fotoğraf kullanımını resimlerden daha açıklayıcı buluyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan öğretmenler	15	8	7	1
Erkek Öğretmenler	7	0	12	0
Toplam	22	8	19	1

30 bayan öğretmenden 15 tanesi fotoğrafları, illüstrasyonlardan daha açıklayıcı bulunduğunu belirtirken, 8 tanesi resimlerin daha açıklayıcı olduğunu, 7 tanesi de her ikisinin de kitap içerisindeki önemi ve açıklayıcılıklarının eşit olduğunu bildirmişlerdir. 19 erkek öğretmen arasında fotoğraf kullanımını etkili bulanların sayısı 7 iken, resimlerin daha etkili olduğunu iddia eden çıkmamıştır. 12 öğretmen ise her ikisinin de açıklayıcılığının eşit olduğunu ve konuya göre kullanım yerlerinin çeşitlenmesi gerektiğini bildirmişlerdir.

Kamer Öğretmen fotoğrafı tercih etmesinin sebebi olarak, resimlerin uzman kişiler tarafından yapılmamış olmasını göstermektedir. Ört-2 fotoğraf kullanımını tercih etme sebebini, şu anki karakterlerin çocuklara hitap etmeyişiyle doğru orantılı bulmaktadır. Esra Öğretmen bilgisayar destekli illüstrasyonların etkisinin,

dikkat çekicilik ve canlılık sebebiyle fotoğraftan ve diğer görsel öğelerden daha etkili olduğunu savunmaktadır. Bunun aksine Fatma Öğretmen ise fotoğraf kullanımını, gerçeğe daha yakın ve daha somut olduğu için tercih ettiğini söylemiştir (Bkz. Ek-12). Dilek Öğretmen ise fotoğraf ve resim kullanımını konuya ve derse göre ayırmak gerektiğini, Hayat Bilgisinde öğrencinin gerçeğe daha yakın resimler görmek istediği için kalitesiz olan çizimler yerine fotoğrafların tercih edilmesi gerektiğini, Türkçe kitaplarında ise resimlerin parçayla bütünü sağlamak amacıyla kullanılmasının uygun olduğunu söylemiştir. Emre ve Naciye Öğretmenler fotoğrafın etkisini kabul etmelerine rağmen ilköğretim 1. kademde resmin daha etkili olduğunu savunmaktadırlar. Evren Öğretmen ise Fotoğrafi tercih etmesinin nedeni olarak, çizilen resimlerin çocuğun yaratıcılığını öldürdüğünü düşündüğü için olduğunu söylemiştir. Tekdüze ve basmakalıp çizilen ağaçlar, bulutlar çizilmeye devam edildiği sürece fotoğraf kullanımını daha etkili bulacağını da eklemiştir (Bkz. Ek-13,Ek-14,Ek-15). Selçuk Öğretmen tarihsel parçalarda fotoğrafın etkili olduğunu savunurken, güncel konularda resimlerin, konuların işlerliğini yüksek tutabileceğini belirtmiştir. Osman Öğretmen ise resim ve fotoğraf kullanımının etkisinin sınıftan sınıfa değiştiğini, küçük sınıflarda resim etkiliyken, büyük sınıflarda fotoğrafın etkisinin arttığını söylemiştir.

4.6..8. Öğretmenlere sorulan “Kitaplardaki resim ve grafiklerin baskı kalitesi öğrenmeyi destekleyici ya da engelleyici nitelikte mi?” sorusuna verdikleri yanıtlar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmenler	15	2	9	5
Erkek Öğretmenler	9	2	7	1
Toplam	24	4	16	6

26 bayan öğretmen arasından, 15 tanesi baskıların iyi ve öğrenmeyi destekleyici olduğunu, 9’u baskıların orta dereceli olduğu, bazı resim, yazı ve sayfa tasarımlarında solgun ya da çift baskı gibi sorunlar ve bazen de ciltlerde sıkıntılar görülebildiğini belirtmiş, 2 öğretmen baskıların çok kötü olduğunu yönünde görüş bildirmiştir. Erkek öğretmenlerin ise 9’u baskı kalitesinde sorun olmadığını, 7’si daha iyi olabileceğini, 2’si ise baskıların kötü olduğunu söylemişlerdir.

Dilek Öğretmen, şu anki baskıyla bir sıkıntı olmamasına rağmen daha iyi baskılar elde edilebileceğine inandığını, bunun da öğrencilere olumlu etkileri olduğunu savunmuştur. Melike Öğretmen, Türkçe ders kitabında bazı resimlerin baskısında problem olduğunu, net olmayan çizimlerin ulunduğunu bildirmiş, Emre ve Çiğdem Öğretmenler baskıların silik, renklerin ise mat ve donuk olarak kullanıldığını, daha canlı renklerin kullanılması gerektiği söylemişlerdir.

Esra Öğretmen ise kağıt türünün kaliteli olmadığını düşündüğünü bildirmiştir. Mehmet ve Onur Öğretmenler bazı kitaplarda titreşim ve çift basılmış gibi görülen resimlerin çocuğun gözlerini yorabildiğini fakat onların dışında sorun olmadığını bildirmişlerdir (Bkz. Ek-16).

Emine ve Mümtaz Öğretmenler ise kitapların ciltlerinin hemen dağıldığından bahsetmişlerdir. Fakat Görüşülen 50 öğretmen arasında sadece 2 öğretmenin bu konudan şikayet etmesi, genel anlamda bir sorun olduğunu göstermemektedir.

4.6.9. Öğretmenlere sorulan “Resimler için kullanılan açıklamalar açık ve anlaşılır mı? Resim-metin bütünlüğü var mı?” sorusuna verilen cevaplar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmenler	11	6	12	2
Erkek Öğretmenler	5	4	8	2
Toplam	16	10	20	4

Görüşleri alınan 29 bayan öğretmen arasından resimler için kullanılan açıklamaların açık ve anlaşılır olduğunu ve resim metin bütünlüğünün tüm kitaplara hâkim olduğunu savunanların sayısı, 11, bazı kitaplarda olduğunu savunanların sayısı,12, açıklamaların açık ve anlaşılır olduğunu düşünmeyenlerin sayısı ise 6’dır. 17 Erkek öğretmen arasında ise açıklamaların yeterli olduğunu düşünenler 5 kişi, bazılarının anlaşılır ve öğrenci seviyesine göre olduğunu düşünenler 8 kişi, anlaşılır olmadığını düşünenlerin sayısı ise 4 kişidir.

Ört-1 kod adlı öğretmen resimlerin bazılarının açık ve anlaşılır açıklamalar içerdiğini, ama daha fazla açıklamaya yer verilmesinin gerektiğini söylemiştir. Ahu Öğretmen ise resim üzerinden yazının kaldırılması gerektiğini, resmin ön plana çıkması açısından savunmuştur. Mustafa Öğretmen, resimler için yapılan açıklamanın alakasız yerlere koyulabildiğini bunun da resimlerle açıklamalar arasında bağ kurulmasını zorlaştırdığını söylemiştir. Mehmet Öğretmen öğrencinin sayfayı soldan sağa doğru okuduğu için sorunlarla karşılaşılabilirdiğini, sayfa tasarımında sayfaya sığdırmak adına resimlerin başka yerlere koyulabildiği ve bununda karmaşaya yol açtığını eklemiştir (Bkz.Ek-17). Ek- 17’de görülen resimde öğretmenler, öğrencilerin tarih sıralamasını yaparken sayfa düzeni içerisine koyulan resimler yüzünden, Atatürk’ün Samsun’a çıkışını, Anafartalar Zaferinden önce gerçekleştirmiş gibi algıladıklarını bildirdiler. Mümtaz Öğretmen ise açıklamaların güncel açıklamalar ve resimlerden oluşması gerektiğinin öğrenci açısından önemli olduğunu belirtmiştir.

4.6.10. Öğretmelerin “Kullanılan resimler amaçla örtüşüyor mu? Öğrenmeye yardım edici mi? ilgiyi metne yoğunlaştırıyor mu?” sorularına verdikleri yanıtlar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmenler	12	8	10	1
Erkek Öğretmenler	6	0	12	1
Toplam	18	8	22	2

30 bayan öğretmen arasından kullanılan resimlerin amaçla örtüşüp, öğrenmeye yardımcı olduğunu düşünenler 12 kişiyken bunun aksini düşünenlerin sayısı 8, kısmen öğrenmeye yardım edici olduğunu düşünenlerin sayısı ise 10 kişidir. 18 erkek öğretmen arasındaysa resimlerin amaçla örtüştüğünü savunan 6 öğretmen, amaçla kısmen örtüştüğünü savunan 12 öğretmen varken resimlerin öğrenmeye yardım edici olmadığını düşünen hiç öğretmen yoktur.

Ört-3 ilköğretim1. kademenin alt sınıflarında ilginin metne yoğunlaştırılması açısından illüstrasyonun çok önemli olduğunu, ve kesinlikle daha dikkatli hazırlanması gerektiğini söylemiştir. Saadet Öğretmen resimlerin çocukların metne yoğunlaşmalarını sağladığını, ama bazen çok resim olursa dikkat dağınıklığına yol açılabildiğini, resim ve metnin bir bütün içerisinde olması gerektiğini savunmuştur. Evren Öğretmen çocukların bazı resimleri farklı yorumlayabildiğini, örnek vererek açıklamıştır (Bkz. Ek-18). Ek-18’de görülen 4 kareye bölünmüş olay içerisindeki kurguda ilk resim ve diğer 3 resim arasında, başkahramanın kıyafetinin değişik olduğu dikkatleri çekmektedir. Evren Öğretmenin açıklamalarına göre bu çalışmada “Yaşlı adama yardım eden çocuklar” olan temayı, 3. resimde çocukların, adama sırtını dönük halde koşarken çizilmesi sebebiyle, öğrencilerin resmi, “çocuklar adamın sepetini düşürüp kaçıyorlar.” şeklinde yorumladıklarını, son resimde ise adamın yüzündeki şaşkın, korkmuş ifade sebebiyle de aslında adama yardım etmesi gereken çocukların, adamın elmalarını çaldıkları şeklinde yorumladıklarını söylemiştir.

Gonca Öğretmen, küçük resimlerin kullanılarak, öğrencinin sayfaya gömülmek zorunda bırakıldığını, eğer böyle bir sayfa tasarımı olmasaydı öğrencinin metne daha rahat yoğunlaşabileceğini düşündüğünü söylemiştir (Bkz. Ek-19). Onur Öğretmen resimlerdeki figürlerin hep yandan çizilmiş olduğunu, hiç gülümsemediklerini ve durağan bir pozisyona sahip olduklarını fark ettiğini belirtmiştir. Bu sebeple resimlerin dikkat çekmediğini, çizimlerin daha profesyonelleştirilirse, resim, metin uyumunun artacağını düşündüğünü belirtmiştir.

Berat Öğretmen seçilen resimlerin güncel olması gerektiğini, Mehmet Öğretmene resmin çok ön plana çıkmasının da en az geride kalması kadar dikkati dağıtabileceğini belirtmiştir. Selçuk Öğretmen resimlerin amaçla örtüşme işinin konudan konuya göre değiştiğini düşündüğünün, dikkatin canlılıktan da, sönüklükten de dağılabileceğini, çok canlı resimlerin de metne karşı güdülenmeyi bazen olumsuz etkileyebileceğini belirtmiştir Bkz. Ek-20). Ek-20 deki resimleme için, resmin parçadan daha çok öğrencinin dikkatini çektiği belirtilmiştir.

4.6.11. Öğretmenlerin “Sizce sayfa tasarımında öğrenci beğenisi göz önünde bulundurulmuş mu?” sorusuna verdikleri yanıtlar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmen	5	12	7	7
Erkek Öğretmen	5	7	5	2
Toplam	10	19	12	9

Soruya cevap veren 24 bayan öğretmenden 5 tanesi kitapların hazırlama aşamasında öğrenci fikirlerinin alındığını düşündüklerini, 12 tanesi öğrenci fikrinin alınmadığını düşündüklerini, 7 tanesi ise öğrenci beğenisine göre

yapıldığı için kısmen öğrenci fikrinin alınmış olabileceğini söylemiştir. 17 erkek öğretmen arasında ise 5 tanesi kitapların basım aşamasından önce öğrenci fikirleri alınarak dizayn edildiğini düşündüklerini, 7 tanesinin bunu aksini düşündüğünü, 5 tanesinin de öğrenci fikirlerinin kısmen alınmış olabileceğini düşündüklerini söylemişlerdir.

Ört-2 kitapların yayımlanmaya başladığından beri kendi okuttuğu öğrenciler üzerinde bir çalışma veya fikir alışverişi olmadığını belirtmiş, Naciye Öğretmen ise öğrencilere göre yapılan bir kitap olduğu için öğrenci görüşleri alınarak düzenlenmesi halinde daha etkili olacağını söylemiştir.

Selçuk Öğretmen kitapların daha canlı ve görsel olarak öğrenciyi çekebilecek hale getirilmesi gerektiğini söylemiştir. Mehmet Öğretmen çalışmalara bakıldığında ilkokul 1. sınıftan liseye kadar çizimlerin aynı olduğunu, çocukların beğenisi geliştikçe resimlerin ve grafiklerin ilgi çekmekten uzak kaldığını iletmiştir. Osman Öğretmen de konuyla alakalı şekilde, resimlerin okul hayatı boyunca değişiklik göstermemesinin sebebi olarak kitapların aynı şablon üzerinden tasarlandığını düşündüğünü belirtmiştir. Levent Öğretmen kitapların basılmaya başlandığından beri öğretmenlerin de fikirlerinin alınmadığını iletmiştir.

4.6.12. Öğretmenlerin “resimler çocuğun yaş grubu zekâ ve algısına uygun mu? Hayal güçlerini harekete geçirecek nitelikte mi?” sorularına verdikleri cevaplar,

	Evet	Hayır	Kısmen	Cevap Yok
Bayan Öğretmen	8	7	15	1
Erkek Öğretmen	8	6	4	1
Toplam	16	13	19	2

30 bayan öğretmenin arasından resimlerin çocukların yaş grubu zekâsına uygun olduğunu ve hayal güçlerini harekete geçirecek nitelikte olduğunu düşünenlerin sayısı 8 iken, aksini düşünenlerin sayısı 7, zekâ ve algısına kısmen uygun olduğunu düşünenlerin sayısı 15'tir. 19 erkek öğretmen arasında ise, 8 kişi resimlerin uygun ve hayal gücünü geliştirici nitelikte olduğunu, 6 kişi tam aksini, 4 kişiye kısmen hayal gücüne etkisi olduğu savunmuştur.

Ört-3 resimlemelerin genel olarak çocuklara uygun olsa da her sınıfta uygun olmayan istisnalara rastlanılabildiğini belirtmiştir.

Mehmet, Gonca ve Evren Öğretmenler bu resimlerin, çocukların hayal güçlerini öldürdüğünü, çalışmaların standartlıktan, tekdüzelikten kurtarılması gerektiğini, çünkü çocuğun resimde gördüğünün aynısını kendi resimlerinde uyguladığını belirtmişlerdir. Hatta kitaplarda kullanılan konuşma baloncuklarının, çocukların yaptığı resimlerde de görüldüğü, resimde yazı olmadığı anlatılsa da çocuğun ısrara kitapta gördüğünün aynısını resimlerinde uyguladıklarını eklemişlerdir (Bkz. Ek-21).

Emine ve Onur Öğretmen ise çocukların seviyesinin çok altında resimler kullanıldığını, bunun da çocuğun güdülenmesini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir (Bkz.Ek-22, Ek-24). Öğretmenlerin örnek olarak gösterdiği Ek-22'de resmin çok küçük kullanılıp, ayrıntı içermemesi eleştirilmiş, ayrıca Florence Nightingale'in isminin yanlış yazılmış olduğuna da dikkat çekilmiştir. Ek-23'de yabancı kaynaklı bir kitaptan örnek verilerek karşılaştırma yapılmıştır. Ek-24 ve Ek-25'de ise Ağustos Böceği ile Karınca'nın iki farklı resimleme şekli verilmiştir.

4.6.13. Öğretmenlerin “Genel anlamda yayımlanan kitapların çocuk eğitiminde daha etkin bir role sahip olması için ne gibi düzenlemelere gidilmeli?” sorusuna verilen cevaplar,

Melike, Erdoğan, Ört-2, Ört-3, Kamer, Mustafa, Dilek ve Selçuk Öğretmenler, Türkçe kitabındaki metinlerin biraz daha kısa olması gerektiğini belirtmişlerdir. Gülşen Öğretmen sadeleştirmeye gidilebileceğini, konuların daha canlı işlenmesi gerektiğini, öğrencilerin seviyesine uygun bir dil kullanılması gerektiğini söylemiştir, Selçuk ve Dilek Öğretmen haricindeki öğretmenler, bu kitaplardaki resimlerin kalitesinin iyi olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Muammer ve Şeçil Öğretmen, anlatılanlarla, örneklerin ve etkinliklerin birbirlerini daha iyi bütünlemesi üzerine çalışmalar yapılabileceğini önermiş, Hanife Öğretmen buna ek olarak sayfa tasarımındaki karmaşanın sadeleştirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır (Bkz.Ek-26).

Ağır olduklarından dolayı kitapların fasikül haline getirilip dağıtılabileceği fikri, Aydın, Fatih, Faruk ve Mustafa Öğretmenler tarafından öne sürülmüş, bunun hem kullanım kolaylığı hem de görünüş açısından da daha iyi olacağı belirtilmiştir.

Levent Öğretmen, ilköğretim çağından başlayarak erken branşlaşmaya gidilebileceğini, böylelikle öğrencinin işine yarayacak bilgileri almasının amaçlanmasını tavsiye etmiştir. En azından kitaplardaki bazı gereksiz konuların, müfredattan çıkarılması ve sadeleştirmeye gidilmesini önermiştir. Mümtaz, Büşra ve Onur Öğretmenler de bilgilerin ve resimlerin daha güncel olabileceğini söylemiştir.

Serpil, Osman ve Müge Öğretmenler kitapların yöresel, konular içerip, birbirinden farklı içeriklere sahip olabileceği düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Fatma Öğretmen bu konuda merkez okullardaki öğrencilerin daha fazla imkânlara sahip olduğunu, bu sebeple ders kitaplarına yardımcı nitelikte

görsel ağırlıklı kitapların çıkarılabileceğini, bunun da öğretmenin ihtiyacı ve arzusu dâhilinde okullara dağıtılabileceğini, tamamen isteğe bağlı olabileceğini öne sürmüştür. Naciye Öğretmen araştırma alanı yetersizliği nedeniyle öğrencilere daha fazla örnek ve açıklamalar koyulursa, araştırma imkanı bulunmayan öğrencilere kolaylık sağlanacağını belirtmiştir.

Mehmet, Gülşen ve Evren Öğretmenler, şu anki kitapların yeterli olduğunu fakat bilgilerin ve açıklamaların daha fazla verilmesinin pozitif bir nokta olacağını, şu anki durumda bazı konularda seviyesinin altında bilgiyle karşılaşan çocukların sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Feramuz Öğretmen buna ek olarak, merakın arttırılması için daha ilgi çekici sorular sorulabileceğini, Müge Öğretmen ise daha fazla örnek verilmesi gerektiğini söylemiştir. Müge, Dilek, Ört-5 ve Emre Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri ise etkinliklere ve örnekler daha fazla yer ayrılması gerektiği, yaparak yaşayarak öğrenmenin en kalıcı yöntem olduğu gerçeğinden yola çıkılarak, disiplinler arası etkinliklere daha fazla zaman ayrılması gerektiği, çocuğun kitaptan zevk almasının sağlanmasının gerekliliği, şeklindedir. Emel ve Saadet Öğretmenler, kitaplarda metin kısmındaki profesyonelliğin, resim ve grafik tasarım kısmına da taşınması gerektiğini, edebi anlamda ise daha usta kişilerin eserlerine yer verilmesinin daha ilgi çekici ve eğitim açısından yararlı olacağı görüşünde olduklarını belirtmişlerdir (Bkz. Ek-27).

Lütfiye, Abdullah, Ebru ve Gonca Öğretmenler, resimlemelere önem verilmesinin ve sayfa düzeninde sadeleştirmeye gidilmesinin öğrencinin yararına olduğunu söylemişlerdir (Bkz.Ek-28), verilen Ek-28 örneğinde öğretmenlerin karşılaştığı sorun, resmin yerleştirilme şeklinden dolayı metnin önce sağdan başlayıp, sol attaki metinle bitiyor olması şeklindedir. Oysa öğrencinin okumaya önce sol alttaki kısımdan başladığı ve sol üstteki kısma öyle geçtiği belirtilmektedir. Berat Öğretmen de bunlara ek olarak, çocuğun hazır bulunuşluğunun daha dikkatli ele alınması gerektiğini, yaşına uygun resim, biçim ve içerikte olması gerektiğini eklemiştir. Yazı tipinin de öğrencinin dikkatini çekmede bir araç olduğunu düşünen Ebru ve Emine Öğretmenler, bazı yerlerde

bunun değiştirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Çiğdem ğretmen, baskılar konusunda, daha canlı, kaliteli resimlerin, basılabileceğini söylemiştir (Bkz.Ek-29). Ek-29’da öğretmenlerin karşılaştığı sorun, resimlerin soluk ve aktarılmak isteneni çizimle veremeyip de çarpı işaretlerinin kullanılmasından kaynaklıdır. Öğretmenlerin aktardığına göre bu konudaki sorun çocuğun ortadaki resimde anlatılmak isteneni, camın kesmesi olarak değil, Bir nceki işlediği konuyla bağlantı kurarak, yerdeki cam kırıklarını buz olarak algılamasından kaynaklanmaktadır. Resim ğretmenlerinin eleştirdiği kısım ise, resimlerde anlatılmak istenenin “arpı” işaretleriyle verilmiş olmasıdır.

4.7. BULGULAR VE YORUMLAR

Sanatın varlığı insanın güzeli arama isteğiyle ilgilidir. Estetik açıdan güzel olgusunun farklılığı insan toplulukları ve kültürleri arasında zaman içinde değişim göstermesi, estetik algılamalarda farklılaşmaları göstermektedir. Sanat tarihinden bilindiği gibi bir zaman güzel olarak tanımlanan objeler, başka tarih döneminde ve yerlerde güzel olarak kabul görmemekte veya reddedilmektedir. Sonuçta estetik farklılıklar da göz önüne alınarak, sanatın daha geniş açıdan değerlendirildiği sosyal, kültürel ve kişisel değerlerin, anlamların değişimler gösterdiği insanlara öğretilmeli ve dşndrlmelidir (Gökay, 1998). Tüm bu bilgilerin ışığında, insanın gelişim sürecinde bir toplumun eğitim sistemi, o toplumun hayata bakışını, yetiştirmeye çalıştığı insan tipini belirlemede önemlidir (zkan, 2010, 1126). Tüm bu sebeplerden dolayı ders kitaplarının içeriği konusunda gösterilen zen, kitapların resimleme ve grafik tasarım alanlarına da gösterilmelidir. Baskı tekniklerinde farklı dönemlerde gerçekleşen gelişmeler, resimli ocuk kitaplarının biçimlenmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır(nc, 2008). Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, ders sırasında ders kitapları hakkında yaşanılan sorunları öğrencilerle birebir yaşayan kişiler olarak, hiçbir kitabın mkemmell sayılamayacağı, fakat son yıllarda bu alandaki çalışmalara daha fazla önem verilmesinin sonucunda karşılaşılan sıkıntılıların en aza indiği bildirilmiştir. İllüstrasyonun ve sayfa tasarımının anlama ve kavrama yönünden öğrenciye sağladığı yararların göz ardı edilemeyeceği, bu alanların eğitim sürecinde daha aktif yer alabilmesi için, daha fazla zen gösterilmesi gerektiği söylenmiştir.

V. BÖLÜM

SONUÇ

Ders kitaplarında metinlerin haricinde kullanılan illüstrasyonlar ve fotoğraflar, dikkatin bir noktada odaklanmasına, öğrenmenin kolaylaştırılmasına ve hafızaya yerleştirilip gerektiği zaman bilginin geri getirilmesine yardımcı olmaktadır. İllüstrasyonların bu derece hayati bir önemi olduğu göz önüne alınırsa, basım aşaması ve öncesinde daha fazla özen gösterilmesi gerektiği kuşkusuzdur.

Bu araştırma ile İlköğretim okullarında okutulan kitaplardaki resimlemelerin öğrencinin eğitimine ne derece katkısı olduğu öğretmenlerin görüşleri alınarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bazı kısımlarda öğretmenlerin görüşleri branşlara ve derslerin türüne göre değişiklik göstermiştir. Genel anlamıyla çıkan sonuçlar şu şekildedir:

- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu ilköğretim ders kitaplarında kullanılan resimlerin öğretilmek istenen konularla uyumlu olduğunu savunmaktalar. Bunun aksini savunan öğretmenlerin vurguladığı konu, bazı konularda metin ve resim arasında uyum gözlenememesi olarak yorumlanmıştır. Resimlemelerin öğretime katkısı konusunda da büyük çoğunluk hemfikir olmuştur. Çocukların resimler olmadan özellikle ilköğretim 1. kademe sınıflarında, metni yeteri derecede anlayamayacakları belirtilmiş, somut işlemler döneminde olan çocuğun önüne soyut materyallerle dolu kitaplar koyulmaması gerektiği belirlenmiştir. Ayrıca kitapları bir bütün olarak eleştirmenin yanlış olacağı belirtilerek, konuların ayrı ayrı eleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda bazı konulardaki resimlemeler ve metinler alakasız bulunurken, bazılarının ise birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu ve görevlerini başarıyla gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır.

- Kitapların girişindeki “Kitabımızı Tanıyalım” bölümlerinin kimi öğretmenler tarafından üstün körü geçildiği, kimi öğretmenlerin ise

bu bölüm hakkında çocukların kitaba karşı tutumunu değiştirecek kadar önemli olduğu fikrini taşıdıkları ortaya çıkmıştır. Bu bölümle ilgili olan ortak kanı, metinlerin yerine daha fazla görsellerin kullanılması için öğrenci açısından yararlı olacağı yönündedir.

- Bazı ders kitaplarının eleştirilme noktası, verilen alıştırmaların az olması ve az görsel öge bulundurması yönünde olmuştur. Bazı sayfalarda ise birden çok görsel materyalin kullanılmak istenmesi yüzünden, materyallerin boyutlarının küçültülme yöntemine gidilmesi açısından eleştirilmiştir. Ayrıca öğretmenler, alıştırmaya gereksinim duydukları zaman ek kaynak kitaplara başvurduklarını belirtmişlerdir.

- Ele alınan kitaplarda, diğer derslerle etkileşim içerisinde olmaya yönelik faaliyetlerin bulunduğu ama maalesef tümünde rastlanmadığı belirtilmiş, en fazla faaliyetin ise Türkçe Kitabında yer aldığı açıklanmıştır. Öğretmenler disiplinler arası yaklaşımın yararlarını açıkça bildirmiş fakat kitaplarda diğer derslerle etkileşime gösterilen özenin aynısının, konuların zamanlaması açısından gösterilmediği belirtilmiştir. Şöyle ki Hayat Bilgisi ve Türkçe Ders kitaplarında yakın sayılabilecek konuların farklı zamanlarda işlendiği, eğer aynı zamanda işlenirse konunun daha etkili şekilde öğretileceği savunulmaktadır. Genel anlamıyla kitapların büyük çoğunluğunun Görsel Sanatlar, Tarih, gibi derslerle etkileşim içerisinde olmaya yönelik faaliyetler içermekte olduğu belirtilmiştir.

- Kitapların çocuğun seviyesine uygun olarak resmedilip edilmediği sorulduğunda, alınan cevaplar farklılık göstermektedir. Bazı öğretmenler seviyeyi normal bulurlarken, bazıları seviyenin çok altında olan resimlerin kullanıldığını, bunun da çocuğun estetik beğenisini olumsuz yönde etkilediğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

- Sayfa düzeninin genel olarak çocuk seviyesine uygun olduğu ama özellikle 1. sınıf Hayat bilgisi kitabındaki sayfa düzenlerinin istisna sayılabileceği belirtilmiştir. Grafikler konusunda ise öğretmenlerin görüşleri farklılık göstermektedir. Bazı öğretmenler grafiklerin öğrenci

seviyesinin altında olduğunu savunurken bazıları da üzerinde olduğunu ve öğrencinin anlamada zorlandığını belirtmiştir.

- Fotoğraf kullanımının önemli olduğu tüm öğretmenler tarafından açıkça belirtilmiş, ama elle çizim olan çalışmaların öneminin de göz ardı edilemeyeceği eklenmiştir. Fotoğrafın, çizilmiş resimlere tercih edilmesinin sebebi çizilmiş resimlerin kalitesinin düşük olması ve bunun sonucu olarak anlamayı güçleştirmesi olarak açıklanmıştır.

- Kullanılan resimlerin genellikle öğrencinin anlayacağı seviyenin altında olduğu söylenmiştir.

- Kitapların baskı kalitesi konusunda öğretmenlerin çok farklı görüşleri bulunmaktadır. Bir kısmı baskı kalitesinin geçmişe kıyasla çok daha iyi konumda olduğunu ve öğrenmeye olumsuz bir etkisinin olmadığını belirtirken, eleştirenlerin çıkış noktalarını ciltlerin kısa sürede dağılması, resimlerin renk kalitesi ve metinlerin yazı kalitesi oluşturmaktadır. Birçok öğretmen çok daha iyi baskının yapılabileceğini kabul etmiştir.

- Resimler için kullanılan açıklamaların dersten derse göre değiştiği ve genel anlamıyla açık ve anlaşılır olduğu vurgulanmıştır. Metinlerin resimlerle bir bütün oluşturup oluşturmadığı sorulduğunda ise parçaya göre değişiklik gösterdiği açıklaması tekrar edilmiştir.

- Resimlerin amaçla örtüştüğü ve öğrenmeye yardımcı bir materyal olduğu öğretmenlerin çoğu tarafından kabul edilmiştir,

- Sayfa tasarımında öğrencinin beğenisinin göz önünde bulundurulup bulundurulmadığı sorusu hakkında birçok öğretmenin varsayımsal olarak bulundurulmadığı yönünde görüş bildirdiği açıktır.

- Resimlerin çocuğun yaş grubu ve zekâsının altında olduğu, ama çocuğun anlayabileceği şekilde kullanıldığı açıklanmaktadır. Buradan çıkan sonuç, ders esnasında konu çocuğun zeka seviyesinin altında olsa bile sorun yaşamadıklarını, fakat seviyenin üzerinde işlenen konulara öğretmenlerin çok eleştirel yaklaşımları şeklindedir.

- İllüstrasyonların ilgiyi metne yoğunlaştırdığı da açıkça kabul edilmiş ancak bazı metinlerde dikkat dağıtıcı unsur olarak görüldüğü de eklenmiştir.
- Çocuğun hayal gücü konusunda farklı fikirler ortaya atılmıştır. Bir kısım öğretmen hayal gücünün geliştiğini söylese de bazı öğretmenler, resimlemelerin kalıpcı olduğunu ve çocuğu düşünmeye itmeden kopya yoluyla çizime alıştırdığını belirtmiştir.
- Kitapların geliştirilmesi açısından ne gibi düzenlemelere gidilmesi gerektiği sorulduğunda farklı fikirler ortaya atılmıştır. Bunlar;
 1. Özel yayımlarla bağlantı kurularak onlarla fikir alışverişlerinin yapılabileceği,
 2. Metinlerin uzunluklarının gereksiz olduğu, uzun metinlerin çocuğun dikkatini dağıttığı fikrinden yola çıkılarak, kitaplarda kısa ama verilmek istenen açıkça içeren metinlere yer verilmesinin gerektiği,
 3. Komisyonların kurularak kitaplardan gereksiz konuların çıkarılabileceği,
 4. Kırsal kesimde oturup da araştırma imkânı olmayan öğrenciler için daha geniş bilgiler içeren metinlerin koyulabileceği.
 5. Kitapların ağırlığına getirilmiş bir çözüm olarak fasiküllerin kullanılabilceği,
 6. Yine araştırma imkânı olmayan öğrenciler için daha fazla görseller içeren ek- kaynak kitapların kullanılabilceği,
 7. Resimlemelerin daha profesyonel kişilere yaptırılması, kullanılan illüstrasyonun da kalitesinin yükseltilmesi gerektiği,
 8. Sayfa düzeninde sadeleştirmeye gidilmesi,
 9. Kitapların şehir ve kırsal bölge olarak ayrılıp konuların işlenmesinin ona göre düzenlenebileceği şeklindedir.

ÖNERİLER

Araştırmaya yönelik öneriler,

- Öğrencinin hayatında büyük bir öneme sahip olan ders kitaplarının oluşumu aşamasında, daha iyiye gidilmesi yönünden olası önerilerden oluşmaktadır.
- Kitapları resimleyen kişiler daha titizce seçilmeli,
- Resimlemeler konusunda öğrencilerin fikri alınmalı,
- Metinlerin uzunluğu konusunda öğrenci ve öğretmen görüşleri alınmalı,
- Dersler arasındaki etkileşim artırılmalıdır.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Araştırma il bazında öğrencilerin düşünceleri de alınarak yapılabilir,
- Bu alanda deneysel araştırmalar yapılabilir,
- 8 yıllık temel eğitim baz alınarak çocukların somut zeka seviyesinde oldukları belirlenen 1.-3. sınıf yaş grubu öğrencileri yerine araştırma, ilköğretim 1. kademe yada 2. kademe olarak genişletilebilir.
- Sadece ders kitaplarındakiler hedef alındığı halde, öğretmen görüşlerinden kitapların başka alanlarından da memnun olmadıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle bu konu hakkında daha geniş bir araştırma da yapılabilir.

KAYNAKÇA

Alpan, Gülgün. (2004). Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımının Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Altinköprü, Tuncel, (1999) Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır? Hayat Yayınları, İstanbul.

Amber, R.(1983) Color Therapy. Aurora Pres. Santa Fe.

Aral, N. ve Gürsoy, F. (1996) “Kitabın Çocuğun Gelişiminde Yeri Ve Önemi”. I.Ulusal çocuk Kitapları Sempozyumu,Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara.

Arslan, Şule (2008) “İlköğretim 1. Kademe Birinci Sınıf Matematik- Türkçe Ve Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki İllüstrasyonların Grafikselle Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.

Aslan, Azade (2006) Gerçekten ve Yalancılıktan: Çıtır Felsefe.Günüşiği Kitaplığı. İstanbul.

Atalayer, Faruk (1994) Temel Tasarım Öğeleri,Anadolu Üniversitesi,Eskişehir.

Atmaca, A, E. (2006). İlköğretim Ders Kitaplarında Görsel Tasarım Ve Resimleme. Milli Eğitim Dergisi. Sayı: 171;Sf:318.

Ayaydın, Abdullah. (2005). Çoklu Zekâ Kuramı ve Görsel Sanatlar Eğitimi, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Yıl:6, Sayı:69, Sayfa:56–64.

Barry, Ann Marie Seward (1997) Visual Intelligence, State University of Newyork Press, NY.

Becer, Emre.(1995) “Bir Kitabın Grafik Tasarımı: Armonik Kurallar, Değerlendirme Yöntemleri ve Değişen Koşullar”, İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu. Alman Kültür Merkezi- Goethe Institut Yayınları. Sayfa: 135-145. Kasım. Ankara.

Becer, Emre. (1997). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Bilgili, Can, ve Ketenci, Hasan Fehmi (2006) Görsel Eletişim ve Grafik Tasarımı, İletişim Dizisi, Beta Basım yayım Dağıtım A.S.İstanbul.

Bostick,William A.(1963) “Contemporary book arts and their roots” (Editör:Frances J. Brewer). Book İllustration. Berlin.

Burt, Edward H. (1979) The Behavioral Significance of Color. Garland STPM Press,First Edition.New York & London.

Çakmak,Havise ve Geçgel, Hulusi (2005) Çocuk Edebiyatı, Kök Yayıncılık, Ankara.

Çakmak,Sinan (2008) “İllüstrasyon Sanatı Tarihi”. Yüksek Lisans Semineri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Konya.

Demirel, Özcan, Kaya, Zeki (2003) “Eğitimle İlgili temel Kavramlar”. Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara,3. Baskı, Pegem Yayıncılık,5-6.

Dilidüzgün, Selahattin (2006). “Çocuk Kitaplarının Çocuğun Sanat Eğitime Katkısı” II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Elmas, Hüseyin (2000) Çağdaş Türk Resminde Minyatür Etkileri. Arı Ofset Matbaacılık.Konya.

Erdal,Kelime (2008) “Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları”,Milli Eğitim Bakanlığı,Sayı 178, Bahar;156-165.

Erkmen,Nazan (1996) “Çağdaş Bir Ders Kitabı Nasıl Olmalı? Ders kitabını mükemmel yapan nitelikler.” Ankara, Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayını,sayı:11.

Eşgi, Necmi, (2003), İlköğretim 5. Sınıf Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi , Milli Eğitim Dergisi, s:165

Galda,L.,Cullinan,B.E.and Sipe,L. (2009) Literature and the Child, Wadsworth Publishing; 7 edition, U.S.

Gardner, Howard E. (1983) Frames Of Mind: The Theory Of Multiple Intelligences, Basic Books,US.

Genç,Adem.(1985) "Grafik Sanatlar Lisans Eğitiminde Lateral' Düşünme ve Tasarlama Süreçleri" , Hacettepe üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarını' konulu 1. Ulusal Sanat Sempozyumu, , 17-18 Nisan 1985, H.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları , Ankara.

Gill, Bob (2004) Graphic Design as a Second Language, Images Publishing Dist A/C; illustrated edition edition,London.

Gombrich, E.H. (1989) The Story of Art. Phaidon Press Limited.15. Edition. London.

Gökay, Melek (1998) Birleştirilmiş Sanat Eğitimi Yöntemine Göre İlköğretim II. Basamağında Sanat Eleştirisinin Uygulanması ve Sonuçları. Selçuk Üniversitesi; Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.

Güngördü, Ersin, (2003) “Öğretimde Görsellik ve Görsel Araçlarda bulunması Gereken Özellikler” Milli Eğitim Dergisi, sayı:157.

Handono, Eddie Bb. (1996), Effective and Visualisation for Learning Materials for Girls and Woman,LRC Training workshopin Phnom Penh, Cambodia.

Heline, C. (1980) The Science of Art. Yale University Pres. London.

Hoffman, Donald D.(2000) Visual İntelligence:How we create what we see, W. W. Norton&Company, NY.

İçmeli, Mürşide, (1985) “Çağdaş Açından Türk Grafik Sanatçıları” Türkiye’de Sanatın Bugünü ve Yarını, Güzel Sanatlar Fakültesi yay. 1, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, s:61-66. Ankara.

İçmeli, Mürşide (1996) “Türkiye’de İlköğretim Kitaplarında Fiziksel yapı, Tasarım Ve İllüstrasyon Sorunları.”,Ankara, Türk-Alman Kültür İşleri kurlu Yayını,Sayı;11.

İşler, Ahmet Ş.,2003, “Yazılı Ders Materyallerinde İllüstrasyon Kullanımının Yeri Ve Önemi, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:157,Kış.

Karasar, Niyazi, (1995) Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler,7. Baskı,3A Araştırma eğitim danışmanlık ltd. Ankara.

Karasar, Niyazi(1998) Bilimsel Araştırma Yöntemi, 8.basım,Ankara, Nobel Yayınları.

Kaya, İsmail (1996), “İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunu”, Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları, Ankara: Alman Kültür Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Ortak Yayını.

Kaya, Özlem Melek(2002) Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlara ailelerin ilgi ve katılımları ile okul öncesi eğitim kurumlarının aile eğitimine katkısı konusunda anne- baba görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim bilimleri enstitüsü, Eskişehir.

Kemp, M.(1980) Healing and Regeneration Through Color. DeVorss Pres. Marina del Rey.

Ketenci, Hasan Fehmi ve Bilgili, Can (2006) Görsel İletişim ve Grafik Tasarımı, Beta Basım Yayım. İstanbul.

Kılıç, Ali,(2006) “İlk Öğretim Ders Kitaplarındaki Resimlemelerin Çocuğun Görsel Sanat Eğitimine Katkıları”, Eğitim Fakültesi Dergisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, say:21,sayfa:24-29.

Kılıçkan, Hüseyin (2002). Resim Bilgisi. Fil Yayınevi. İstanbul.

Liman, Seda (2007) İlköğretim birinci kademe ders kitabı illüstrasyonlarının tasarım ilkelerine ve çocukların algı düzeylerine uygunluğu, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

McCannon, Desdemona.,Thornton,Sue veWilliams, Yadzia, (2008)”Fit For Purpose”, The Encyclopedia of Writing And Illustrating Children’s Book,Running Pres Book Publishers,Philadelphia.

Morna,Daniels(1988) “Victorian Book illustration”, The British Library, London.

Munis, E.,1971 “Evrimi İle Yazı Sanatı”,Yeni Kitap Basım Evi,2.Baskı,Konya.

Nas, Recep,(2004).”Örneklerle Çocuk Edebiyatı”, Ezgi Kitabevi, 2.baskı, Bursa.

Nodelman, Perry(1988) Words About Pictures: The Narrative in Art of Children’s Picturebooks, The University of Georgia Press, Athens.

Odabaşı, Ferhan. (2002) “Educational Software for Preschool”. Computers in Pre-school. Ed. Ayşen Gürcan Namlu Anadolu University, Open Education Faculty, Eskişehir: 2002.

Öncü, Melda (2008) Baskı Teknolojisindeki Gelişmelerin Resimli Çocuk Kitaplarının Gelişimine Etkisi, Sanat ve Tasarım Dergisi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sayı:1, Mart, Ankara.

Özdemir, Mehmet Taner, Eler Kaan, Hidayetoğlu Tuna Ferit, Bölükoğlu Hülya, (2003) “Ortopedide Tıbbi İllüstrasyon”, Artroplastik Artroskopik Cerrahi Dergisi, Vol.14 No.4:248-253,Ankara.

Özden,Y.(2003) Öğrenme ve Öğretme, Pegem A Yayıncılık,Ankara.

Özkan, Ersal(2006) Öğrenmeyi Öğret Bana. Bahçıvanlar Basım A.Ş. Konya.

Özkan, Recep (2010) Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:7, Sayı: 1,Sayfa: 1124-1141.

Patton,M.Q.(1980)Qualitative Evaluation Methods.Neewbury Park,CA:Sage.

Pektaş, Hasip.(2001) Ders Kitaplarında Tipografi ve Tasarım Sorunları, H.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları 7, Ankara, 2001.

Pennell, Joseph.(1895) “what is İllustration?”, The İllustration of Books, Bibliobazaar, Charleston.

Pilancı, Hülya. 1998, “Yazı”, Anadolu Üniversitesi, İlköğretim öğretmenliği,Açık öğretim Fakültesi,Lisans Tamamlama Programı,Sözlü Ve Yazılı Anlatım,Ünite:13, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1073,Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 590.

Punch,Keith F.(2005) Sosyal Araştırmalara Giriş (Çevirenler:Dursun Bayrak,H.Bader Arslan ve Zeynep Akyüz).Ankara:Siyasal Kitabevi.

Richardson, John Adkins (1971) "Illustration and Art. Thematic Content and Aesthetic Standards". The British Journal of Aesthetics. British Society of Aesthetics.11: 354-368

Saban, A.(2004) Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitim, Nobel Yayın Dağıtım, 4.Baskı. Ankara.

Saçan, K. (1998) "Başlangıçtan Günümüze Türk İllüstrasyon Sanatı" , Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Samuels, Eva, Hoffman, Miriam (1972) Authors and Illustrators of Children's Books, R.R. Bowker co.,New York and London.

Selçuk, Ziya, Hüseyin Kayılı ve Levent Okut (2002). Çoklu Zeka uygulamaları. Nobel Yayınları. Ankara.

Sermiha, A., Surnameler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1935.

Sever, S., Dilidüzgün,S., Öztürk, A., Adıgüzel, Ö., (2002), Açıköğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı Çocuk Edebiyatı, Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 1420, Eskişehir.

Sever, Sedat (2006) "Çocuk Edebiyatı öğretimi nasıl olmalıdır" II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara,s:41-56.

Sloane, Patricia (1980) Colour: basic principles,New Directions, Studio Vista, London.

Sözen, Metin ve Tanyeli, Uğur (1992). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. Remzi Kitapevi, İstanbul.

Temelli, Melih, 2008, Çukurova Üniversitesi Yerleşkesi Örneğinde Görsel Etki Değerlendirme Çalışmalarına Metodolojik Bir Yaklaşım, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Adana.

Tepecik, Adnan. (2002). Grafik Sanatlar. Detay&Sistem Ofset. Ankara.

Thompson, Lawrence S.(1963) “Book Illustration In Colonial Spanish America” (Editör:Frances J. Brewer).Book Illustration. Berlin,56.

Tontu, Yasemin Hülya (2008) “İllüstrasyonların İlköğretim 1. Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Etkililik Durumlarının Değerlendirilmesi” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Ankara.

Toprak, Tülay (1993). İlkokul Ders Kitaplarının Öğretim Programlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.Ankara.

Türnüklü, Abbas (2000) “Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,Sayı:24-Güz,Sf: 543-559.

Uslay, Y.,1975 “Yazı Sanatı”, marifet Ofset,İzmir.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek (2000) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,2. Baskı, Ankara,Seçkin Yayınları.

Yolcu, Enver (2004) Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Nobel Yayın. Ankara.

Yörükoğlu, Atalay (2000) Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayınları, İstanbul.

Zıllıoğlu, Merih(1990) "Yazıya Doğru" Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı: 2, Eskişehir.

Ziftçi, Figen (2006). “Çocuk Kitaplarında Kahramanın yeri ver önemi” II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

İnternet Kaynakları

Altun, Ayşe Dudu (t.y.) Öğrenme Stilleri 3

<http://www.fikretkonca.net/ad2/detay5.asp?id=244> Erişim Tarihi: 18.05.2010. Erişim Tarihi: 18.05.2010.

Çellek, Tülay (2003). <http://www.tulaycellek.com/tulay/eser.asp?id=253>.

Celebi, Birgül (2007) Eğitim evde Başlar <http://www.ilkcizgi.com/?main=oneriler7> Erişim Tarihi: 18.05.2010.

Batı, A.Hilal (2004) Nitel araştırma Teknikleri,

[http://halksagligi.med.ege.edu.tr/seminerler/2003-](http://halksagligi.med.ege.edu.tr/seminerler/2003-04/NitelArastirmaYontemleri_HB.pdf)

[04/NitelArastirmaYontemleri_HB.pdf](http://halksagligi.med.ege.edu.tr/seminerler/2003-04/NitelArastirmaYontemleri_HB.pdf) Erişim Tarihi: 18.05.2010.

Eroğlu, Süreyya, 2000, SURNAMELER, Surname-i Hümayun ve Surname-i Vehbi bağlamında Nakkaş Osman ve Nakkaş Levni, <http://www.os-ar.com/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=501455> Erişim Tarihi: 18.05.2010.

Işık, Süleyman (t.y.)

<http://ogrenci.hacettepe.edu.tr/~b0145575/baglantilar/zeka.html> Erişim

tarihi: 19.05.2010.

Sanal (2007) Çoklu Zekâ Nedir?

http://www.turkceciler.com/genel/coklu_zeka_nedir.html , Erişim Tarihi: 18.05.2010.

Sanal-1 <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B011%C3%BCstrasyon> erişim

Tarihi: 18.05.2010.

Sanal-2 [http://tr.wikipedia.org/wiki/Doku_\(biyoloji\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Doku_(biyoloji)) Erişim Tarihi: 18.05.2010.

Sanal-3 (2007) <http://www.grafikerler.net/illustrasyon-nedir-t257.html> Erişim Tarihi:18.05.2010.

Sanal-4 (t.y.) <http://www.ajansburada.com/tr/hizmetlerimiz/gorsel-tasarim-hizmetleri/gorsel-tasarim-calismalari/illustrasyon-antalya>

Uzun, Derya (2008) Osmanlı Padişah Portreleri,
<http://www.sanatdergi.com/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=33>
erişilme tarihi:15.05.2010.

Yerli, Metin(2006) Uygur Türklerinin İnanç Sistemlerinin Resim sanatlarına etkisi,Eğitişim Dergisi, Ekim, Sayı:13 <http://www.egitism.gen.tr/site/arsiv/47-13/209-uygur-resim.html> erişilme tarihi: 15.05.2010

GÖRSELLERİN KAYNAKÇASI

Görsel-1 Holbein'in Ölülerin Dansı <http://2.bp.blogspot.com/>

Görsel -2 Görsel-2 Dürer'in "Revelationes Sancte" İllüstrasyonu
<http://www.backtoclassics.com/>

Görsel -3 Görsel-3 İhap Hulusi Görey'in Çalışmalarından Örnekler
<http://img440.imageshack.us/>

Görsel -4 Görsel-4 Sümer Resim Yazısı Örneği <http://bilgidunyasi.net/>

Görsel -5 Mısır Hiyeroglif Örneği <http://img2.blogcu.com/>

Görsel -6 Eski Çin Yazı Örneği <http://www.istockphoto.com/>

Görsel-7 Blok Kitap Sayfası Örneği <http://farm3.static.flickr.com/>

Görsel-8 The Book Of Kells Kitabından Örnek Sayfalar <http://en.wikipedia.org/>

Görsel-9 Bizans Minyatür Örneği <http://historyofscience.com/>

Görsel-10 Johannes Person Tripartito'nun Kitabından Sayfa Örnekleri

<http://publishing.cdlib.org/>

Görsel-11 Charles Joseph Hullmandel'in Çalışmalarına Bir Örnek

<http://www.grosvenorprints.com/>

Görsel-12 Owen Jones'un Çalışmalarına Bir Örnek <http://www.vam.ac.uk/>

Görsel-13 Marcel Marlier'in Çalışmalarına bir örnek

<http://media.photobucket.com/>

Görsel-9 Mısır Hiyerogliflerinden Bir Örnek <http://www.virtualesecrets.com/>

Görsel-15 Yunan Vazosu Örneği <http://www.yourbrushwiththelaw.com/>

Görsel-16 Herakles'in Lahiti <http://1.bp.blogspot.com/>

Görsel-17 Seymour'un Dickens'e Yaptığı Kitap Kapağı Örneği

<http://www.indiana.edu/>

Görsel-18 Çeşitli Minyatür Örnekleri <http://img222.imageshack.us/>

Görsel-19 Maniherizm Dinine Ait Bir Minyatür, Aslanapa, Oktay (1999) "Türk Sanatı" Remzi Kitabevi,s:23,İstanbul.

Görsel-20 Ebul-izzel-Cezeri'nin el-Hiyel el-Hendesiye Kitabından bir Çizim

<http://www.osmanli700.gen.tr/>

Görsel-21 Padişah'ın Günlük Yaşamını Sahneleyen Minyatür Örnekleri

<http://img46.imageshack.us/>

Görsel-22 Münif Fehim Özerman Çalışmalarına Bir Örnek

<http://www.yazimhane.com/>

Görsel-23 İhap Hulusi Görey'in Afiş Çalışmalarına Örnekler

<http://www.tasarimveyasam.com/>

<http://img230.imageshack.us/>

Görsel-24 Dijital ortamda oluşturulmuş Çocuk Kitabı Resimleme Örneği

<http://www.thecorporatejesters.com/>

Görsel-25 Kültürel İllüstrasyon Çalışması Örneği

<http://www.nysm.nysed.gov/>

Görsel-26 Joseph Strutt'un Çalışmasına Bir Örnek

<http://farm4.static.flickr.com/>

Görsel-27 Robert Anning Bell'in Çalışmalarına Bir Örnek <http://karaart.com/>**Görsel-28 Walter Hood Fitch İllüstrasyonuna Bir Örnek**

<http://upload.wikimedia.org/>

Görsel-29 Ticari İllüstrasyon Örnekleri

<http://farm3.static.flickr.com/>

<http://img65.imageshack.us/>

Görsel-30 Tıbbi İllüstrasyon Örneği <http://juliesgraphics.net/>**Görsel-31 Luis Haghe'nin İllüstrasyonlarına Bir Örnek** <http://www.1st-art-gallery.com/>**Görsel-32 Comenius Orbis Pictus Kitabından Sayfa Örnekleri**

<http://www.gettyimages.com/>

<http://e-ducation.net/>

Görsel-33 George Cruikshank'ın Resimlediği Grimm Masalları'ndan Örnekler

<http://www.surlalunefairytales.com/>

Görsel-34 Beatrix Potter'in Oluşturduğu Tavşan Peter Çizimlerine Örnekler

<http://mrsamparo.files.wordpress.com/>

<http://raoulpop.files.wordpress.com/>

Görsel-34 Edmund Evans'ın Önderliğinde Basılan Kitap Örneği

<http://digital.library.upenn.edu/>

EKLER**Ek-1*****Sayın Öğretmen,***

Benim adım Münevver Meltem YİGE, Selçuk Üniversitesi bünyesinde yüksek lisans eğitimi almaktayım. Sizde bildiğiniz gibi ilköğretim öğrencilerin eğitim ve öğretim hayatlarındaki en önemli dönemdir. Bu dönemde bilgiye aç olan öğrencinin eğitimini çeşitli materyallerle desteklemek hem onun farklı alanlardakine hitap ederek ilgisini çekecek ve aklında kalıcı olacaktır. Derslerde kullanılan en büyük yardımcı materyal olan ders kitaplarının önemi ise son yıllarda giderek anlaşılmaya başlanmış ve gereken özen ve önem gösterilmeye çalışılmaktadır. Fakat halen belirli eksiklikler bulunmaktadır bu eksikliklerin gözlenerek giderilebilmesi için bulunacak çözümler ise kuşkusuz sizlerin fikirleri ve önerileri doğrultusunda daha sağlam temelli olacaktır. Bu araştırmanın amacı sizlerin ilköğretim ders kitaplarında kullanılan resimler ve bu resimlerin öğrenmeye katkıları alanındaki gözlem ve önerilerinizin alınarak değerlendirilmesi ve buna yönelik olarak bu kitaplardaki görsel tasarım ve resimlerin eksik ve yanlışlarını saptamaktır. Sizlerle bu konu hakkındaki görüşlerinizi almak amacıyla görüşmeler yapmak istiyorum. Yapılan bu görüşmelerde alınan ses kayıtları sadece tarafım ve Danışmalık aldığım hocalar tarafından dinlenecektir. Görüşme yaklaşık olarak 15 dakika sürecektir. Bu görüşmeyi yapmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Münevver Meltem Yige

EK-2 Görüşme Soruları

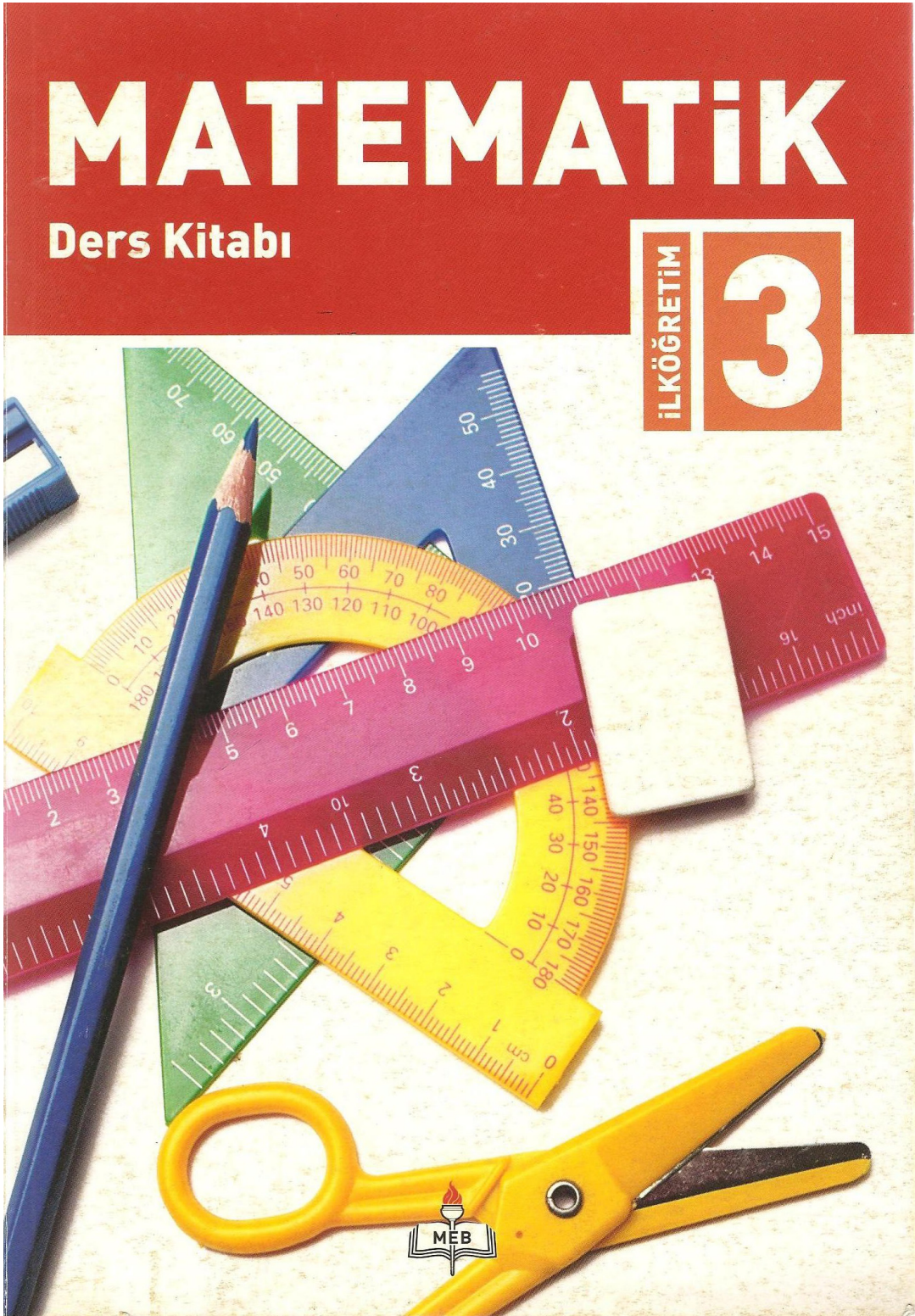
1. Kendinizi tanıtır mısınız?
2. İlköğretimde derslerde Kullanılan kitaplardaki resimler öğretilmek istenen konularla ne derece uyumlu?
3. Kitap kapakları çocuğun dikkatini çekecek nitelikte mi?
4. Kitapların girişindeki “Kitabımızı Tanıyalım” bölümündeki açıklamaları ve grafikleri öğrencinin anlayacağı seviyede buluyor musunuz? Genel anlamıyla sayfa tasarımı konuyla bir bütün içerisinde mi?
5. Kitaplarda diğer derslerle disiplinler arası etkileşim içinde olmaya yönelik faaliyetlere yer verilmiş mi?
6. Kitaplarda kullanılan parçalar çocuğun seviyesine uygun ve açıklayıcı bir şekilde resmedilmiş mi?
7. Sayfa düzeni ve kullanılan grafikler genel anlamıyla çocukların seviyesine uygun mu?
8. Kitaplarda metinleri açıklarken Fotoğraf kullanımını illüstrasyonlardan daha açıklayıcı buluyor musunuz?
9. Kitaplardaki resimlerin ve grafiklerin baskı kalitesi öğrenmeyi destekleyici yada engelleyici şekilde mi?
10. Resimler için kullanılan açıklamalar açık ve anlaşılır mı? Sayfa düzeni içerisinde Resim- metin bütünlüğü var mı? Metinlerde kullanılan grafikler açık ve anlaşılır biçimde resmedilmiş mi?

11. Kullanılan resimler amaçla örtüşüyor mu?Öğrenmeye yardım edici mi?Çocukların ilgilerini metne yoğunlaştırmalarına yardımcı oluyor mu?

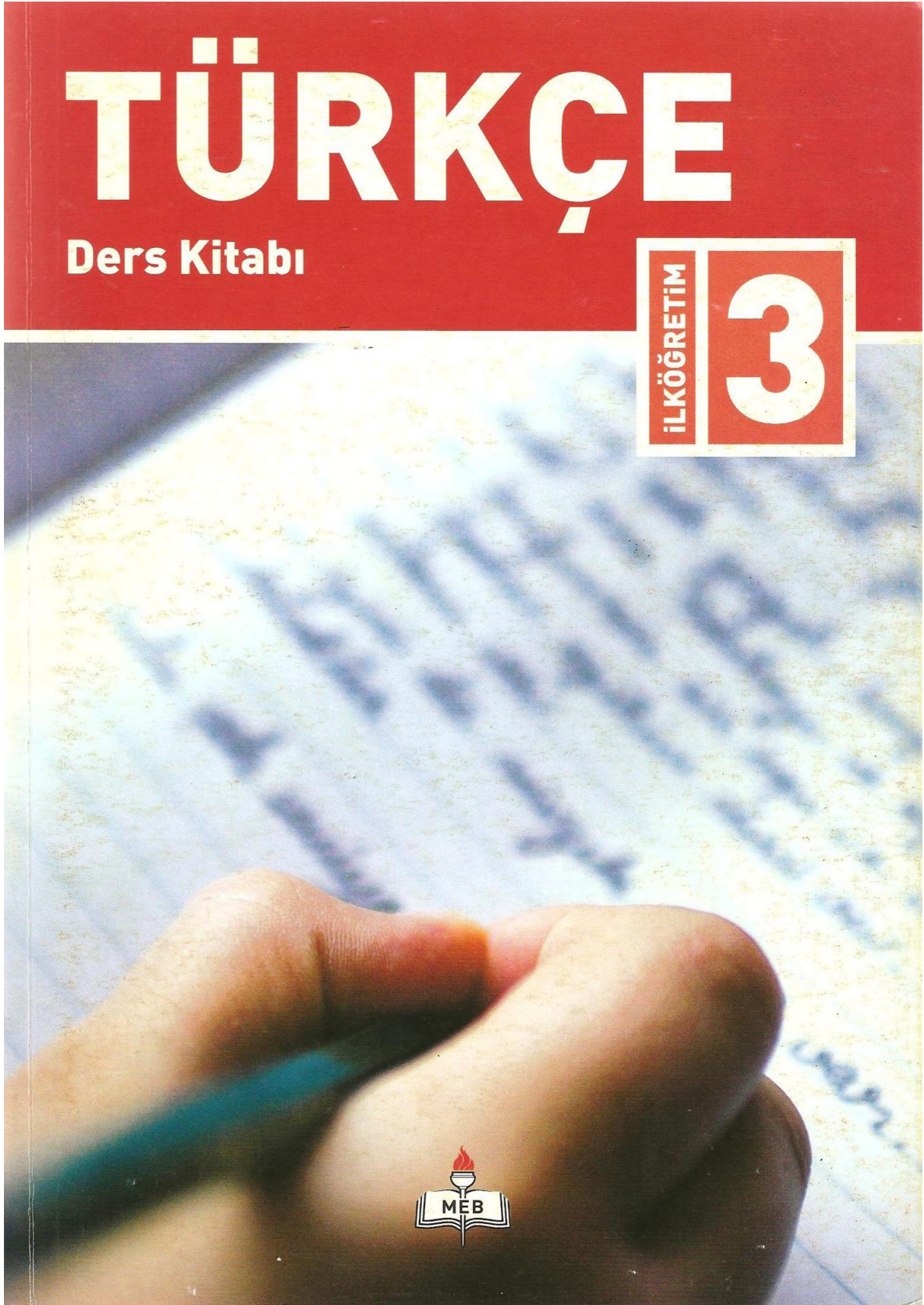
12. Sayfa tasarımında öğrencinin beğenisi göz önünde bulundurulmuş mu?

13. Resimler çocuğun yaş grubu zekasına ve algısına uygun mu? Çocuğun hayal gücünü harekete geçirecek nitelikte mi?

14. Genel anlamda yayınlanan kitapların çocuğun eğitiminde daha etkili bir yere sahip olması için ne gibi düzenlemelere gidilmesini tavsiye edersiniz?

Ek-3 İlköğretim 3. Sınıf Matematik Dersi Kitap Kapağı.

Ek-4 İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Dersi Kitap Kapağı

Ek-5 İlköğretim 3.Sınıf Matematik Ders Kitabında bulunan Kitabımızı Tanıyalım Bölümü

ÜNİTE PROJESİ

Proje çalışmalarında bilgilerimizi, becerilerimizi birleştirip uygulayabilir hale getireceğiz. Bunun için grup ya da bireysel olarak proje çalışmalarında yer alacağız.

MATEMATİK TARİHİ

Ünitemizde ilgili bir konu ya da kavramın tarihsel gelişimini öğrenmek, günümüzdeki durumunu görmek heyecan verici olacak.

KONU ADI

Konuza bir sınırdırma resimle başlayınız. Konu girişinde de öğreneceğimizi, bunları kullanabileceğimizi yerleri ve söz varlığını görüyoruz.

ETKİNLİK

Ezberlediklerimizi bizi terk eder, ama yaptıklarımız, yaşadıklarımız bizimle kalır. Bu nedenle "Etkinlik"lerle öğreniyoruz. Yaptıklarımızı Öğrenme Ürün Dosyası'na kaydediyoruz.

Bu bloknote, özetlenmiş bilgiye çabuk ve kolay ulaşmamız için yapıldı.

Sayfa: Sayfa numaralı oku görünce Çalışma Kitabı'nda konuyla ilgili etkinliğe veya çalışma sayfasına gitmeliyiz. Bu, konuyu zenginleştirmek için yapılıyor.

KİTABIMIZI

ÜNİTE NUMARASI
ÜNİTENİN ADI

Neler Öğreneceğiz?

Ünitemizdeki bu başlığın altında, ünitemizde yer alan konuları göreceğiz. Bu konularla ilgili bilgileri ve yapacaklarımız bu sütunda bulabiliriz.

Ünitemizdeki Sorular

Ünitemizde yer alan bilgiler okulla sınırlı kalmamalı. Bu bilgi ve davranışların yaşamamızın her alanında karşılığı olmalı. Ünitemizdeki sorular, bizi bunun için uyarıyor.

Aileyle Matematik

Matematiği okulla sınırlı kalmaktan kurtaralım. Sınıfta başlayan öğrenme sürecine ailemizi de katalım.

Düşün, Tartış

Bu kutuda bizden istenenler edinmiş olduğumuz bilgileri çeşitli alanlarla ilişkilendirmemizi sağlıyor.

TANIYALIM

Öğrendiklerimizi Nereelerde Kullanabiliriz?

Ünitemizde edindiğimiz bilgiler bize neler kazandıracak? Yaşamımız nasıl zenginleşti?

Becerilerimizi ne kadar geliştirebileceğiz? Bu ve benzeri soruların yanı sıra bu başlığın altında

Söz Varlığı

Ünitemiz boyunca karşılaşacağımız kavramlar burada yer alıyor. Bunların anlamlarını öğrendiğimizde sözümüzün de genişleyecek.

Ünitemizdeki Fotoğraflar

Ünitemizdeki fotoğraflar, konularımızı biraz daha yaşamamızın içinde görmemizi sağlıyor.

Alıştırmalar

Konu süresince her adımda öğrendiklerimizi kısa sorularla sınamamız ekteki alıştırmaları görmemizi sağlayacak.

PROBLEM ÇÖZME

Bu sayfalarda örnek problem çözümleri göreceğiz. Problemi tanımlama, planlama, çözme ve kontrol aşamalarıyla kavramamız daha kolay olacak.

Konu Değerlendirmesi

Her konunun sonunda, bu başlığın altında konuyla ilgili alıştırmalar ve problemler bulacağız.

ÜNİTE DEĞERLENDİRMESİ

Ünitemiz bittikten sonra, ünitemiz süresince edindiğimiz bilgileri ilişkilendirerek çeşitli alıştırmalar ve problemleri çözmeye gideceğiz.

TEKNOLOJİ

Teknoloji alanında matematiğin birçok uzantısını görebiliriz.

Eğlence Kasesi

Matematik ve oyun. Yaşamın matematiği!

ORİGAMI

Origami kâğıt katlama sanatının bir türüdür. Matematiksel düşünme için Mustafâ Kavaci öğretmenimize teşekkürler.

BİLİYOR MUSUNUZ?
DİYORLAR KI
NESELİ MATEMATİK
İLGİNCİ MATEMATİK

Arkadaşlar, matematik sadece matematik değildir. Bu bölümde matematiğin ilginç yanlarıyla karşılaşacağız.

Ek-6 İlköğretim 2. Sınıf Matematik Ders Kitabında bulunan Kitabımızı Tanıyalım Bölümü

Etkinlik:

Etkinlikler, konuları yaparak ve keşfederek öğrenmeniz için hazırlanmıştır.

Proje

Matematik bilgi ve becerilerinizi kullanarak bir ürün ortaya çıkaracaksınız.

Bunları Biliyor musunuz?

Ünitemizde öğrendiğiniz konularla ilgili ilginç bilgiler bulacaksınız.

Görev

Bilgilerinizi, uygulamak ve pekiştirmek amacıyla yapacağınız çalışmalara yer verilmiştir.

Problem Çözüyoruz

Buradaki problemlerin çözümünde farklı yollar geliştirmeniz beklenmektedir. Problemler günlük hayatta karşılaşılabileceğiniz durumlardan oluşmaktadır.

KİTABIMIZI

ÜNİTE :

Neler Öğreneceğiz?

Bu başlıkta ünitemiz boyunca neler öğreneceğinizi bulacaksınız.

Öğrendiklerimizi Nereelerde Kullanabiliriz?

Ünitemizde öğrendiklerinizi günlük hayatınızda hangi alanlarda kullanabileceğinizi göreceksiniz.

Söz Varlığı

Ünitemiz içinde öğreneceğiniz yeni terimleri bulacaksınız.

ORİGAMI

Her ünitemizde yer alan kâğıt katlama etkinlikleridir. Origami yaparken hem eğlenerek hem de matematiksel bakış açınızı geliştirebileceksiniz. Origami sayfalarını bizler için hazırlayan Mustafâ Kavaci'ye teşekkür ediyoruz.

TANIYALIM

Ünitemiz kapak sayfasında, ünitemizde öğreneceğiniz bilgilere ve kullanım yerlerine ait ipuçları bulacaksınız. Ayrıca bu sayfada ünitemiz ile ilgili bir fotoğraf ve açıklama da yer alacak.

Merhaba çocuklar! Matematik'in şifirli dünyasına hoş geldiniz. Hepinize başarılı bir eğitim yılı dileriz.

Kitabınızda sık sık karşılaşacağınız bu sevimli hayvanlar, sizlere bilgiler verecekler.

1. ÜNİTE DEĞERLENDİRMESİ

Ünitemiz boyunca öğrendiklerinizi kontrol edeceksiniz.

Konu Değerlendirmesi

Konu içinde öğrendiklerinizi kontrol edeceksiniz.

Aile Çalışması

Bu kutuda ailenizle birlikte yapacağınız etkinlikler yer almaktadır.

Araştırma

Matematik bilgilerinizi yaşamla ilişkilendirebilmeniz için araştırma yapmanızı geliştireceğiz.

Öğrendiklerimizi Kontrol Edelim

Öğrendiklerinizi uygulamanızı sağlayacak sorular bulacaksınız.

89 Ders kitabından çalışma kitabının ilgili sayfasına yönlendirir.

Bu işaret size yöneltilen soru cümlelerinin başında yer alacak.

Neler Öğrendik?

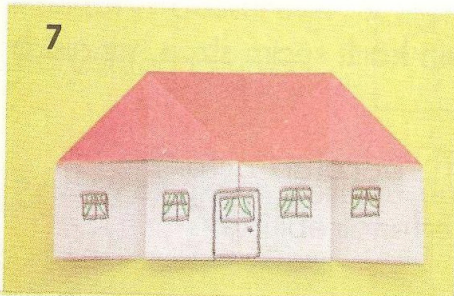
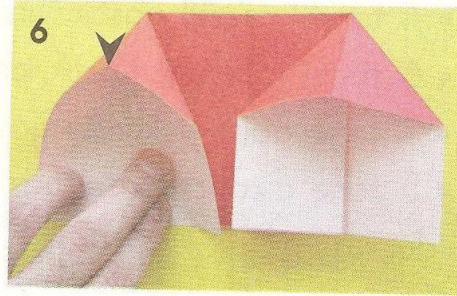
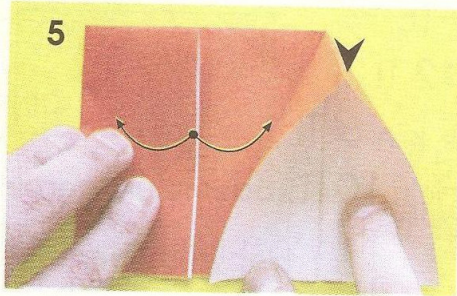
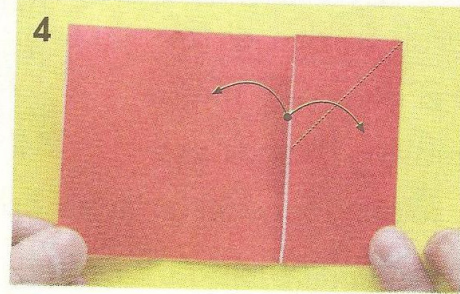
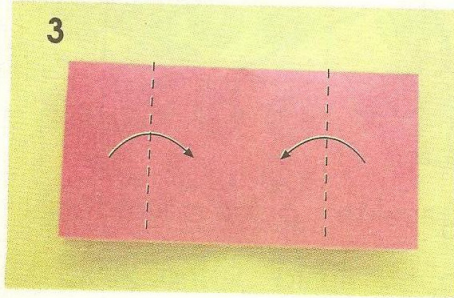
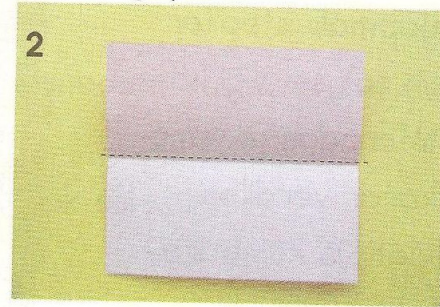
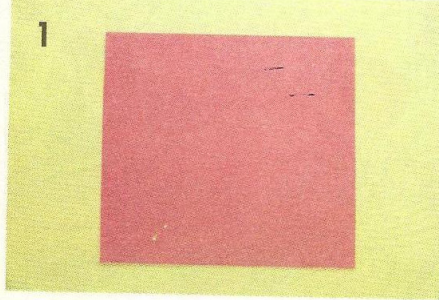
Her ünitemizin sonunda öğrendiklerinizi özetlemiştir.

Ek-7 İlköğretim 2. Sınıf Matematik Ders Kitabından Origami Örneği

ORİGAMI

Ev

Karesel bölge şeklinde bir kâğıt kullanınız. Resimlerdeki sıraya göre katlayarak bir ev modeli yapabilirsiniz.

• Yaptığınız ev modelini süsleyebilirsiniz.

○ Ev modelini yaparken hangi geometrik bölgeleri kullandınız?

Ek-8 İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Dersinden Sayfa Örneği

Ek-9 İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Sayfa Örneği

Ek-10 İlköğretim 2. Sınıf Hayat Bilgisi Kitabından Bir Sayfa

B

Hafta içinde ve hafta sonunda neler yapıyorsunuz?

Zamanımı verimli kullanmak ve okul başarıyı arttırmak için günlük ve haftalık plan yaptım.

	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
07.00	S a b a h K a l k ı ş					Sabah Kalkış	
07.20	K a h v a l t ı					K a h v a l t ı	
07.40	O k u l					Ailemle birlikte gün boyunca piknikte olunacak	1. Odanın düzenlenmesi.
12.30							D i n l e n m e
13.30	D e r s Ç a l ı ş m a v e Ö d e v l e r i Y a p m a						3. Önümüzdeki haftanın planı yapılacak.
14.00	Arkadaşlarla oyun oynama	Spor yapma	Evde dinlenme	Resim kursu	Kütüphaneye gitme		4. Ödevler gözden geçirilecek.
15.00	A k ş a m y e m e ğ i						
18.00	K i t a p o k u m a						
18.30	T e l e v i z y o n i z l e m e						
19.00	E r t e s i g ü n i ç i n o k u t h a z ı r l ı k l a r ı						
20.00	Y a t ı ş						
20.30							

2. Ali, haftalık planında, hangi zaman ifadelerini kullanmıştır?
3. Siz de kendiniz için günlük ve haftalık çalışma planı hazırlayınız?

Ek-11 İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Kitabından Bir Sayfa

Ek-12 İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabından Bir Örnek

YAĞMUR, KAR, SIS

Kar yağışlı, fırtınalı, sisli, yağmurlu havalar günlük ulaşımı nasıl etkiler?

Dönüş Yolu Kâbus Oldu

Meteoroloji'den yapılan açıklamaya göre dondurucu, soğuk ve kar yağışlı hava bugünlük mola verecek. Ama salı günü tüm gücüyle saldırıya geçecek... Anamur'da mahsur kalan 45 yolcu kurtarıldı.

Yurt genelinde ağır kar şartları, yarıtlı ve bayram tatiline gidenlere zor anlar yaratıyor. Kar yağışı nedeniyle Afyon, Antalya, İzmir, Konya ve Ankara karayollarında ulaşım sıkıntısı yaşandı. Konya'da

iki, Sivas'ta dokuz, Çanakkale'de 250 köy yolu ulaşım kapandı. Trakya'da da bir ilçe ve 17 köy yoluyla bağlantı kesildi. *DHA*

Ege'de Yağmur Her Yer Çamur

Soğuk ve yağışlı hava tüm yurdu etkisi altına aldı. Bingöl'de kar yağışı nedeniyle okullar tatil edilirken, sağanak yağış İzmir'i felç etti.

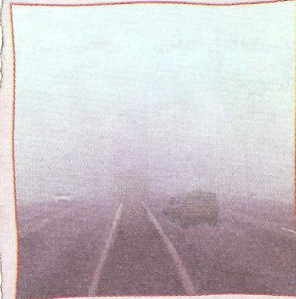
İzmir'de sürücülerle yayalar, ızgara ve kanalların tıkanması nedeniyle yolların su biriken bölgelerinde zor anlar yaşadı. *DHA*

Türkiye'yi fırtına uçurdu

Antalya ve Burdur'da fırtınadan iki cami minaresi yıkıldı. Tüm yurttaki etkisini sürdüren soğuk ve yağışlı hava birçok ilde çatlıları uçurdu, elektrikler kesildi. Hava koşulları nedeniyle ulaşım aksadıklar meydana geldi.

İstanbul'a Sis Darbesi

İstanbul'da dün sabah saatlerinden itibaren etkisi altına alan sis, ulaşımı felç etti. Görüş mesafesinin düşmesi üzerine feribot ve deniz otobüsü seferleri iptal edildi. Boğaz transit gemi geçişlerine kapatıldı. Atatürk Havalimanı'nda yurtiçi ve yurtdışı uçak seferleri gecikmeli yapılabildi. Çok sayıda kaza meydana geldi.

Sürücüler trafikte hava şartlarının her an değişebileceğini dikkate almak zorundadır. Sürücüler hava şartlarına göre; zincir takmalı, takip mesafesini arttırmalı, düşük hızla ve açık farlarla gitmelidir.

Biz yayalar da aynı hava şartları için uygun kıyafet giymeli, trafik kurallarına uymalı, sürücüler tarafından kolay görülebilecek yerlerden yürümeliyiz.

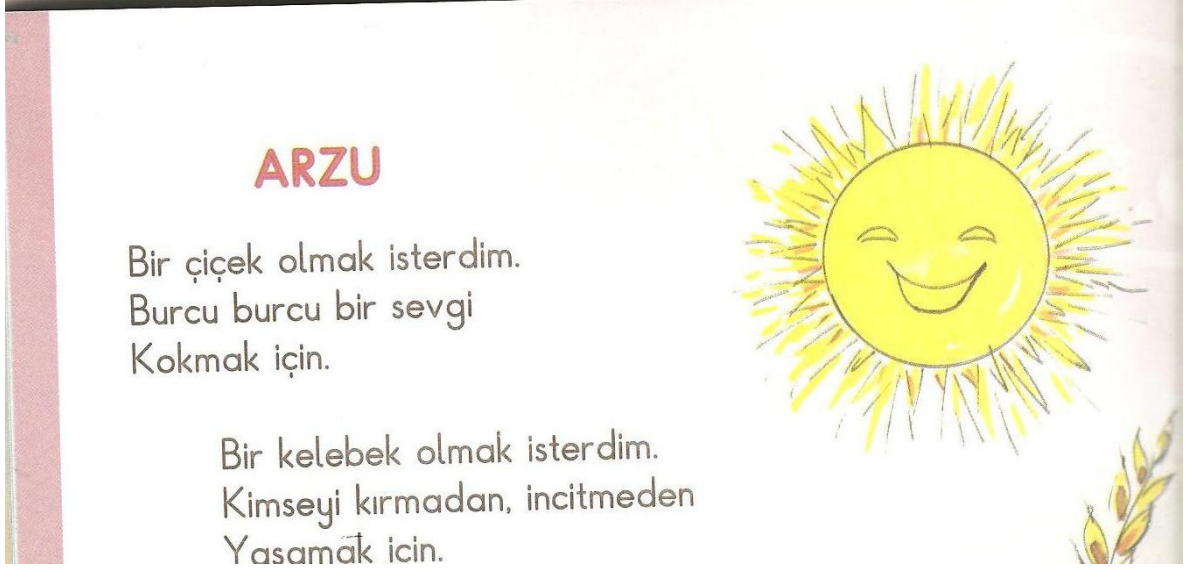

1. Hava durumunu niçin öğrenmeliyiz?
2. Trafik kazalarında hava şartlarının etkileri nelerdir?

Kötü hava şartlarında evden çıkmamalıyız. Zorunlu hâllerde toplu taşıma araçlarını kullanmalıyız.

Ek-13 İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

Ek-14 İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

Ek-15 İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

Ek-16 İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

GECE GÖKYÜZÜ

Doğan ile dayısı, bulutsuz bir yaz gecesi bahçeye çıktılar. Dayısı Doğan'a dedi ki:

— Sana bir şey soracağım Doğan. Başını kaldırıp gökyüzüne bak. Neler görüyorsun?

Doğan:

— Ay'ı ve yıldızları görüyorum dayıcağım. Pırıl pırıl partıyorlar.

Dayısı:

— Başka ne görüyorsun Doğan?

Doğan bulutsuz gökyüzüne baktı, baktı. Başka bir şey göremiyordu.

— Başka bir şey görmüyorum dayı, dedi.

Dayısı güldü:

— Doğan, sen asıl şeyi söylemedin. Gökyüzü ne renkte?

— Koyu mavi renkte dayıcağım.

— Peki Doğan, gökyüzü gündüz açık mavi renkte de gece niye koyu mavi renkte oluyor? Biliyor musun?

Doğan hemen cevap verdi:

— Biliyorum dayıcağım. Geceleri Güneş yok ki. Dünya'mıza ışık veren Güneş'tir. Gece Güneş olmadığı için gökyüzü böyle karanlık oluyor.

Dayısı güldü:

— Aferin Doğan! Bildin. Peki, şimdi söyle bana, geceleri Güneş nereye gidiyor?

Doğan biraz düşündü. Okuldaki dersleri hatırlayarak:

— Geceleri Güneş bir yere gitmiyor ki.

38

Ek-17 İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

C

ATATÜRK

Atatürk'ün hayatı hakkında neler biliyorsunuz?

Mustafa Kemal 1881 yılında Selânik'te doğdu. Annesi Zübeyde Hanım, babası Ali Rıza Bey, kız kardeşi Makbule Hanımdır. Mustafa Kemal meslek olarak askerliği seçmişti.

Atatürk 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak Kurtuluş Savaşı'nı başlattı.

Çanakkale'de Anafartalar Komutanı oldu.

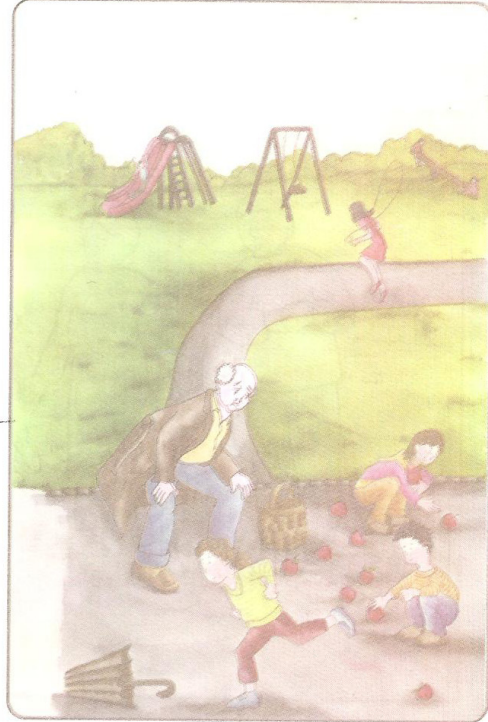
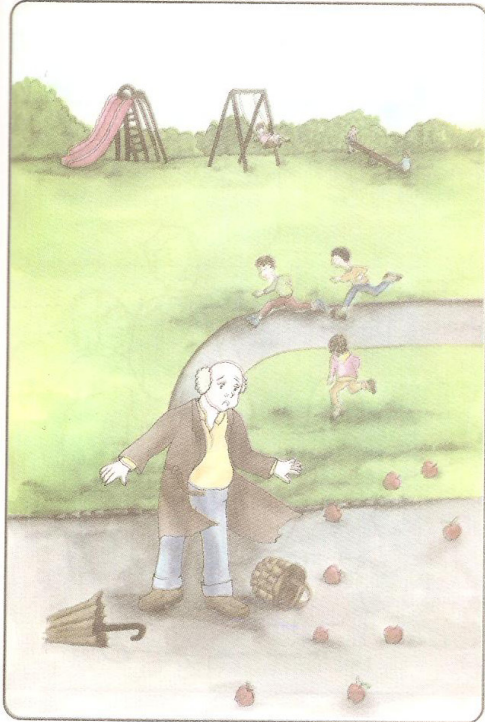
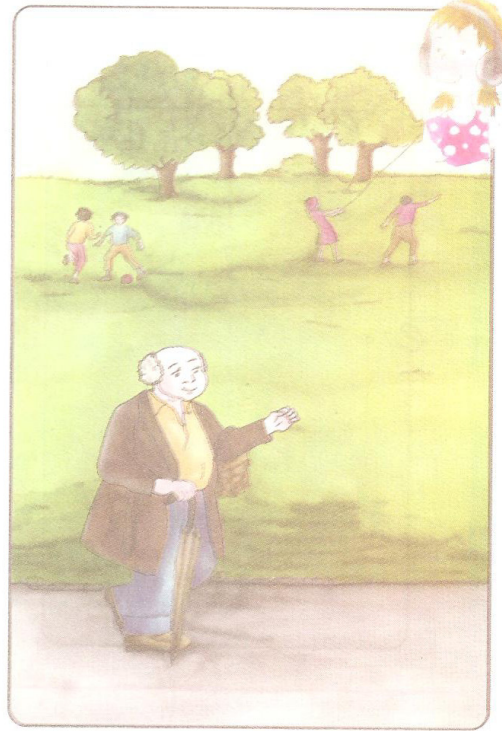
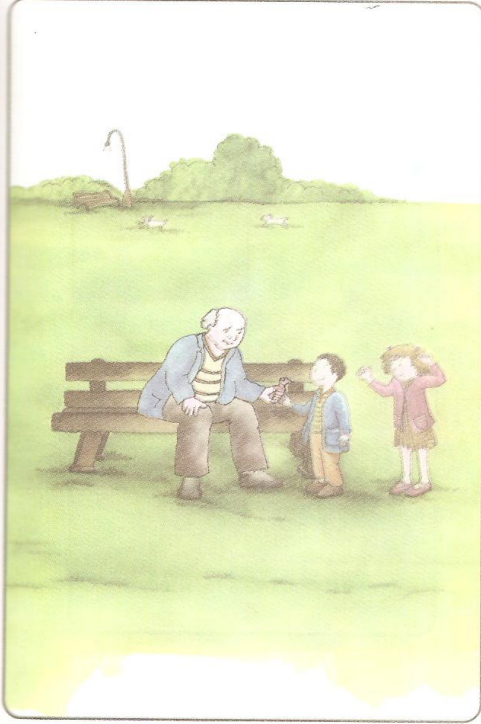
19 Mayıs 1919'da Samsun'a gitti

KURTULUŞ HARİTAMIZ

1. Mustafa Kemal'in hayatındaki önemli olaylar nelerdir? Söyleyiniz.
2. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının yaptığı Millî Mücadele'yi anlatınız.
3. Mustafa Kemal'in cumhuriyetin ilanından sonra yaptığı yenilikler nelerdir?

**Ek-18 İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabından
Bir Çizim Örneği**

Ek-19 İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Kitabından Bir Çizim Örneği

A

MUSTAFA KEMAL'İN OKUL SEVGİSİ

Okulda neler yaparsınız?

Okul bizim bilgi ve beceriler kazandığımız yuvamızdır.

Ahmet ile Ayşe konuşuyorlardı. Elif onları can kulağıyla dinliyordu.

Ahmet — Okulda güzel konuşmayı öğreniyoruz.

Ayşe — Yeni arkadaşlar ediniyoruz.

Ahmet — Bazı güzellikleri paylaşmayı da okulda öğrendik.

Ayşe — Oyun oynama ve oyun kurallarına uymayı.

Ahmet — Sorun çözmeyi, araştırma yapmayı öğreniyoruz.

Ayşe — İnsan, çevre ve doğa sevgisini de...

Elif de dayanamayıp:

Elif — Bütün güzel ve doğru davranışları öğreniyoruz arkadaşlar.

Ayşe ve Ahmet — Evet. Çok güzel söyledin Elif.

Elif — Biliyor musunuz? Mustafa Kemal'de okula gitmek için çok uğraştı. Size neler yaptığını anlatayim.

1. Okulunuzda hangi sosyal etkinliklerde yer alıyorsunuz?

2. Okulunuzda yeni bilgiler edinmek size neler kazandırıyor?

33

Ek-20 İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

“Ne kadar ilginç! Sana benziyor mu, bu Kara Atı?” dedi, Yavru Ahtapot.

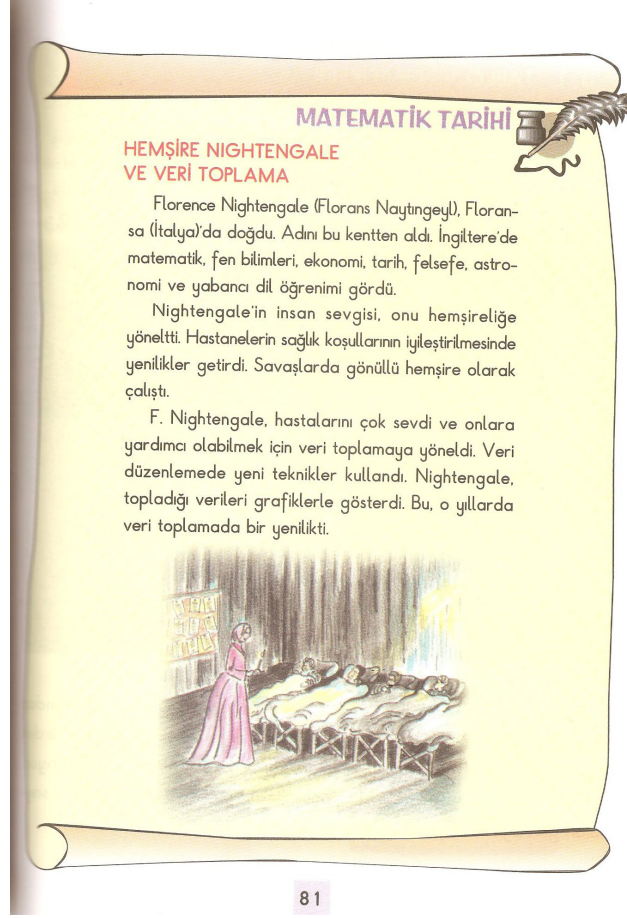
“Pek değil. Onların dört tane ayakları ve uzun saçları var. Kitapta çok hızlı koştukları yazıyordu.” şeklinde cevapladı, Denizati.

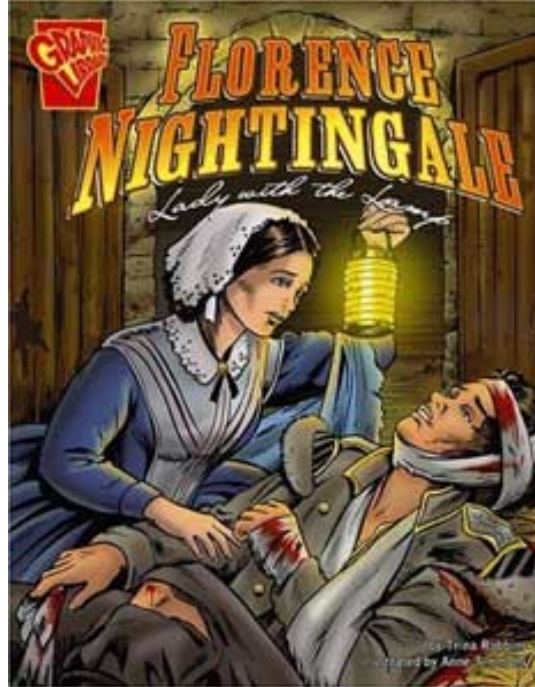
Ek-21 İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

Ek-22 İlköğretim 3. Sınıf Matematik Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

Ek-23 Florence Nightingale İle İlgili Yazılmış Bir Çocuk Kitabı

Ek-24 İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

B

AĞUSTOS BÖCEĞİ İLE KARINCA

Neden para biriktiriyorsunuz?

Damlaya damlaya göl olur.

Para da su gibidir. Tutmazsan akar, gider.

Ağustos böceği bütün yaz saz çalıp şarkı söylemiş. Karinca ise bütün zamanını çalışarak geçirmiş.

Ağustos böceği karıncanın çalışkanlığı ile sürekli alay edermiş. Karinca ise ona kış için yiyecek biriktirmesi gerektiğini söylemiş. Ağustos böceği bunlara güler geçermiş. Sonunda kara kış bastırmış. Günlerce Ağustos böceği ve ailesi dışarı çıkamamış, açlığa da dayanamamışlar.

Sonunda Ağustos böceği karıncanın kapisını çalmış.

Karinca: Ne var, ne istiyorsun?

Ağustos böceği: Çoluk çocuk açız, bize yiyecek verir misin?

Karinca (Sert ve acımasızca): Bütün yaz saz çalıp şarkı söylerken bu kış gününde aç kalacağını düşünmeliydin. Haydi şimdi başka kapıya, demiş.

(La Fonten'den hikâyeler)

Zamanı, parayı, besin maddelerini ve taşıtları kullanırken tutumlu olalım. Böylelikle aile bütçesine ve yurt ekonomisine katkıda bulunmuş oluruz. Bunları yarınlarımızı düşünerek yapmalıyız.

1. Karinca ile ağustos böceği arasındaki farklar nelerdir?

2. Siz ağustos böceği mi yoksa karınca mı olmak isterdiniz?

104

CK Sayfa Nu:89

Ek-25 Ağustos Böceği İle Karınca'nın Resmedildiği Bir Çocuk kitabı

Ek-26 İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

A

YARDIM EDELİM

Okulda arkadaşınız ile kafa kafaya çarpıştınız. Ne yapmalısınız?

Burun kanamasında baş öne doğru biraz eğik tutulur. Burnun ortasından baş ve işaret parmaklarıyla hafifçe sıkılır.

Ali top oynarken düşmüş, dizi kanıyor. Ali'ye nasıl yardımcı olabilirsiniz?

Sakin ol. Çevreyi boşalt.

Eyvah! Ali yaralanmış hemen ilk yardım yapalım.

İlk yardımı yaparken yetişkinlere yardım et.

Yardım çağır.

İlk müdahale

Yardım çağırısı

İlk yardım

Hastaneye ulaştır.

Sağlık kuruluşu

112 Büyük kazalarda Acil Servisi ara.

Hastanede doktor tedavi eder.

1. Okulda meydana gelebilecek kazalar ya da acil durumlar neler olabilir?

2. Okuldaki kazalarda ve acil durumlarda güvenliğinizi nasıl korursunuz?

3. Okulda hangi ilk yardım malzemeleri bulunmalıdır?

Zamanında ve doğru yapılan ilk yardım hayat kurtarır.

38

Sayfa Nu:39

Ek-27 İlköğretim 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

Ek-28 İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

daha çok temiz hava ister. Bu yüzden nefes alışverişlerimiz hızlanır.

Böylece vücudumuza daha çok temiz hava girer. Kalbimiz daha hızlı atar. Bunun sonucunda ellerimiz sıcak olur. Kendimizi daha sağlıklı hissederiz.

Geçen hafta, arkadaşlarımla bahçede oyun oynadıktan sonra giysilerimin ıslandığını ilk defa fark ettim. Oysa yağmur yağmamıştı,

ama kıyafetlerim neden ıslanmıştı? Bunu anneme sorduğumda, çok hareket ettiğim için terlediğimi söyledi. Terlemenin vücudumuz için çok yararlı olduğunu, terledikten sonra mutlaka giysilerimizi değiştirmemiz gerektiğini anlattı. Vücudumuz böylece zararlı maddeleri dışarı atıyormuş. İyi ama nereden çıkıyor ki bu ter? Annemin dediğine göre derimizin üzerinde çok minik delikler varmış. Bu deliklerden çıkıyormuş terimiz.

Ek-29 İlköğretim 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabından Bir Çizim Örneği

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Münevver Meltem YİGE	İmza:	
Doğum Yeri:	Akşehir Konya		
Doğum Tarihi:	27.01.1986		
Medeni Durumu:	Bekâr		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Akşehir Yıldırım İlköğretim Okulu		Akşehir	1991-1996
Ortaöğretim	Akşehir Atatürk Ortaokulu		Akşehir	1996-1999
Lise	Konya Lisesi	Fen Bilimleri-Sayısal	Konya	1999-2003
Lisans	T.C.Selçuk Üniversitesi	Resim-İş Öğretmenliği	Konya	2003-2007
Yüksek Lisans	T.C. Selçuk Üniversitesi	Resim-İş Öğretmenliği	Konya	2007-2010

Becerileri:	
İlgi Alanları:	
İş Deneyimi:	
Aldığı Ödüller:	
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Dr. Fatih BAŞBUĞ
Tel:	00(90) 505 502 66 68
Adres	Şeyhsadrettin Mahallesi Millet Caddesi Sedef Apartmanı 6/19 Meram-Konya 42040